

MEYDAN KADINLARIN

Meydan Gazetesi'nin 48. sayısı, diğer martlarda olduğu gibi yine kadınlar tarafından hazırlandı. Yazımından tasarımına, taşınmasından dağıtımına kadar kadınların rengi, eli, emeği var bu 48 sayfada.

Devletin kadın mücadelesine yönelik saldırısının, erkek şiddetinin, kadın katliamlarının daha fazla yüklediği bu zor dönemde kadın dayanışmasıyla çıktı Meydan'ın yeni sayısı.

Patronların sömürüsüne, iş ye-

rindeki adaletsizliklere karşı koyan, sendikalı oldukları için işten çıkarılan ve 283 gündür fabrika önünde direnişi sürdüren Flormar işçisi kadınlar var bu sayıda.

Ekonomi giderek kötü bir hal alırken devletin, ezilenleri içine sürüklediği krize karşı mücadele eden genç işçiler var.

Yerel seçimler yaklaşırken siyasi partilerin oy toplamak için hizmete sınır tanımadığı, seçime girecek adayların reklamını yapmaya baş-

ladığı dönemdeyiz. Bugüne kadar kadınların özgürlüğü adına tek bir cümle söylememiş üstüne bir de kadınlara sözleriyle, politikalarıyla saldıran siyasi partilerin bu seçimde planladıkları kadın aday stratejileri var bu sayıda.

İzmir'i Şirin'e, uyuyan güzele benzeten erkek politikacıların dilindeki ataerkiden kente yükledikleri anlama; tarihteki ilk örneklerinden bugüne ataerkiyle yükselen kentlere kadar kent ve kadının ilişkisi var.

İspanya'dan Fransa'ya, Yunanistan'dan İtalya'ya dünyanın dört bir yanında ataerkiye, erkek egemenliğine, iktidara karşı mücadele eden anarşist kadınların 8 Mart dayanışma mesajları, bizlere bıraktıkları anarşizm geleneğiyle ilham kaynağımız olan anarşist kadınların hikayeleri var.

Anarşist Kadınlar olarak her 8 Mart'ta olduğu gibi bütün kadınları sokaklara, meydanlara çağırıyoruz. Kadınların sesini Meydan'dan duyuruyoruz.

8 Mart Mitingi - 2013

ANARŞİST KADINLAR 8 MART PROGRAMI

7 MART PERŞEMBE: KADIKÖY KADIN BULUŞMASI (17.00 - 19.00)

8 MART CUMA: FLORMAR DİRENİŞÇİLERİ ZİYARETİ (11.00 - 14.00) - TAKSİM 8 MART GECE YÜRÜYÜŞÜ (19.30 - 21.00)

9 MART CUMARTESİ: KADIKÖY 26A MOR ATÖLYE'DE "PSİKOLOJİDE ŞİDDET VE ÖZSAVUNMA" ATÖLYESİ (17.00 - 18.30)

Kara Mor Bir İsyan Bizimkisi

Siz hiç bir kelimeyi boğazınız acıyınca, sesiniz kısılınca, nefesiniz kesilinceye kadar haykırınız mı?

Hiç bir bez parçasının altında koşunuz mu ya da o bez parçasının bir ucundan sınıksız tutup uzunca yollardan ya da kestirmelerden yürüdünüz mü?

Hiç tanımadığınıza, bir selam-lık tanıdığınıza ya da yıllardır aynı düşüncenin aynı yaşamın yolunda yoldaş kaldığınıza el uzatmanın taddından geçtiniz mi?

Hiç düşlediniz mi benden başkaları da var mı, benim gibi düşünüp düşleyen diye?

Gümbür gümbür attı mı hiç yüreğiniz, duyuldu mu çok çok uzak-

lardan? Peki siz de duydunuz mu, başka yüreklerde çarpan heyecanı hissettiniz mi bitmeyecekmişçesine?

Hayal ettiniz mi hiç, bir ben daha olsa neler yapardım diye?

Korkmadığınız oldu mu kaybetmekten, vazgeçemediklerinizden vazgeçtiniz mi, her oyunu kazanmaktan bıktınız mı, beraberliğin çok güzel olduğunu hiç anlayabildiniz mi?

Karşılıksız, almadan bir şeyler vermenin, vermeden almanın imkansız olmadığını gördünüz mü hiç?

Sordun mu hiç uzakta, önünde, arkanda, belki yanbaşında var mı senin gibisi?

Hoşgeldin, gir içeri...

Merhaba kızkardeşim, hoşgeldin!

Aynı dertten dertlendik, yorulduk. Demek ki aynı acı acıttı üzdü bizi, kızdırdı, korkuttu. Aynı sevinç coşturdu, aynı öfke büyüdü içimizde, aynı mücadele buluşturdu bizi. Ben buldum seni, sen buldun beni; kızkardeşim hoşgeldin!

Biz, biz olunca yorulmak bilmeyeceğiz; aşacağız tüm dertleri. Acımayacak artık ne bedenimiz ne de ruhumuz. Korkmayacağız gölgelelerinden ve asla kaçmayacağız. Üzülmeyeceğiz, üzüntümüz öfkemizin tohumları olacak; onları ekeceğiz her yere ve biz yeniden birlikte yereceğiz. Sevinçlerimiz çoğalacak, her yerden duyulacak seslerimiz: Asla ama asla vazgeçmeyeceğiz!

Biz buluştuk ya, mücadelemiz işte böyle böyle büyüyecek. Yenilmeyeceğiz, biz kazanacağız kızkardeşim!

Onlar bizim karşımızda, hep karşımızda olacaklar ve yasaklayacaklar ve saldıracaklar tüm güçleriyle. Biz de tam karşılarında olacağız ve dimdik duracağız, "Her yerde varız ve her yerde var olacağız!" demek için dimdik duracağız.

Kara mor bir isyan bizimkisi! Öylesine bir isyan ki bir güne sığmaz, öylesine bir isyan ki bir günü beklemez. Öylesine bir an ki şimdi şu an devrim olur. Biz her gün devrim olacağız, tüm iktidarları ve onların egemenliklerini kadınlarla yıkacağız!

Anarşist Kadınlar

FLORMAR DEĞİL DİRENİŞ GÜZELLEŞTİRİR

8 Mart yaklaşırken direnişin en güzelini ziyaret ettik. Sendikalı oldukları için işten çıkarılan ve 283 gündür patrona karşı direnen Flormar işçisi kadınlarla bir araya geldik; işten çıkarılma ve direniş sürecini konuştuk. "Güle güle dostlar, yine bekleriz" sloganıyla uğurlandığımız direniş alanındaki bütün işçilerin mücadelesini bir kez daha selamlıyor ve Flormar'ın değil direnişin güzelleştirdiği kadınlarla konuştuklarımızı sizlerle paylaşıyoruz.

İşten atılmalar nasıl başladı ve direniş süreci nasıl gelişti?

Hatice: İlk başta 12 arkadaşımızı sendikalı oldukları için işten çıkardılar, zannettikler ki onları işten çıkarınca hepimizin gözü korkar. Onların işten çıktığı hafta, onların işten çıkarılmasının da öfkesiyle, sendika üyesi olmayan arkadaşlarımıza hızlıca üyelik yaptık. O zaman daha bakanlıktan onay kağıdı gelmemişti, 1-2 gün içinde gelince hepimiz rahatladık. Sessiz geçen 2-3 haftanın ardından birkaç kişi daha işten çıkarıldı. Böyle olunca içerde kalanlar daha fazla soru sormaya başladı. Çünkü çıkarılanların işten çıkarıldığı yasa maddesi 25/2'ydi; örgüt propagandasından yüz kızartıcı suçlara kadar birçok şeyi kapsıyor bu madde.

Ayşe: Arkadaşların böyle bir mad-

deden dolayı işten çıkarılınca, hem şaşırıyor hem de rahatsız oluyorsun. Bu bizi kıran bir şey oldu. İçeride biz işten çıkarmalarının sebebinin sürekli sorunca bu sefer toplu işten çıkarılmalar başladı; 68 kişi tek seferde işten çıkarıldı. Zaten bir hafta geçmeden 132 kişi çıkarıldı.

Sizleri direnişe götüren koşullardan ve direniş sürecinden bahsettiniz. Elbette yaşanan pek çok sıkıntı tüm işçiler için ortak. Ancak işyerlerinde kadın işçiler erkeklerle kıyaslandığında farklı durumlara da maruz kalabiliyor. Flormar'da çalıştığınız süreç içerisinde bu farklılığı yaşadınız mı?

Ayşe: Tabi ki, zaten işe alınırken kadınlara evli/nişanlı mısın, evlenmeyi düşünüyor musun, hamile misin, çocuğun var mı gibi sorular

soruyorlardı. Hamile kalmak iki yıl boyunca yasaktı. Sonradan öğrendik ki bu sorular erkek arkadaşlarımıza sorulmuyormuş. Ben 2007'de girdim işe, 2009'da ertesi gün hastaneye gitmek için şefimden izin alacaktım. Bana izin vermedi, sonra molaya çıktığımızda erkek arkadaşlarımızdan birisi elinde izin kağıdını sallaya sallaya geldi, ona üç gün kafa izni vermişler meğer.

Hatice: Özellikle molalarda çok sıkıntı yaşıyorduk. Biz kadınlar güdülen kısımdık. Bunu kendi ağızlarıyla söylediler. Amirlerimiz bize "Siz güdülmek istiyorsunuz" diyordu. Erkeklerin kapısı kilitlenmiyordu mesela, onlar zil çaldıktan beş dakika sonra çıkabiliyordu üretime. Ama biz daha zil çalar çalmaz gitmek zorundaydık. Bir zaman sonra molada telefonla konuşurken bile amir yanıma

geldiğinde telefonu kapatma ihtiyacı hissediyordum. Biz güdülen kısımız yani, üretime götüreceksin, molaya çıkaracaksın... Erkeklerle aynı muameleyi yapmıyorlar.

Ayşe: Şimdi dışarıda olduğumuzdan bunları rahatlıkla söyleyebiliriz ama içerideyken böyle konuşmak imkansızdı. Ağızımızı açar açmaz "Benim sözümün üstüne söz söyleme!" denilerek kesiliyordu sözümüz. Erkek arkadaşlar telefonla arayıp işe gelmeyeceklerini söyleyebilirken biz izinlerimizi bile kullanamıyorduk.

Hatice: Evet, benim mesela hastane radevum vardı, bir hafta önceden karnım ağrımaya başladı, nasıl izin alacağımı düşünüyordum. Oysa gelmediğimiz gün zaten maaşımızdan kesiliyordu. Onlardan bir iyilik

istemiyorduk, ama önce azarlanıyorduk, sonra izin veriyorlardı.

Peki hala içeride çalışan sendikalı arkadaşlarınız var mı? Onlarla bu süreçte iletişiminiz nasıl, sizi destekliyorlar mı?

Ayşe: 100 kişi var şu anda içeride. Ancak onlar sessiz bir şekilde bekliyorlar. Biz direnişe başladığımızdan beri maaşlarında, primlerinde yükselme oldu. Normalde bayramda almaları gereken parayı, şu anda patrona bağlılık payı adıyla veriyorlar işçilere. Direnişi kırmak, içeride kalan arkadaşlarımızla aramızı bozmak istiyorlar. Sürekli toplantılar alıp bizim hakkımızda sorular soruyor, bizi kötülüyorlarmış. Bunları duyuyor, öğreniyoruz. Ancak arkadaşlarımızı ses çıkarmaya ikna etmemiz çok zor. Flormar işçileri memnun ediyor ki direnişe katılmasınlar. İşçiler de memnun, çünkü şimdiye kadar yaşadıkları sıkıntıların çoğunu bu süreçte yaşamıyorlar. Onların düşüncesine göre sendika fabrikaya girerse hepimiz hakkımızı almış olacağız, tabi onlar da... Ama işe geri alınmazsak da mevcut işlerini korumak istiyorlar.

Biz de onlardan bu süreçte çok bir şey beklemiyoruz aslında. Sendikalı olduklarını belli etmesinler, bizi savunmasınlar gerekirse. Bizim için önemli olan sendika üyeliklerini çekmesinler. Üyeliğini çekmeye başlayanlar oldu.

Bu alanda nasıl zorluklar yaşıyorsunuz? Polisler ya da patron nasıl bir tutum içinde?

Hatice: Bu alan öncesinde bu şekilde değildi. Yeşil çitler yoktu, tel örgüler yoktu, patronları sigaraya çıktıklarında görebiliyorduk. Ana kapıyı da sonradan siyah paravanla kapadılar, aynı şekilde güvenlik kulübesini de. İçeriyle bağlantımızı tamamen kestiler. Direnişin soğuk günlerinde ısınmak için çadır kurmuş ve ateş yakmıştık. Polisler önce çadır kurmamızı yasakladı; sobamızı, ateşimizi söndürmek istediler. Kaymakamlık ve valilik kağıt göndermiş yasak diye. Aynı zamanda "Kaldırım patronundur" denildi, kaldırımda beklememiz de yasaklandı. Polisler her gün bizimle buraya geliyor ve biz ayrılınca kadar bekliyorlar.

Peki direnişinize gösterilen dayanışma ne boyutta? Burada bir gününüz nasıl geçiyor?

Hatice: Asla yalnız değiliz, hep misafirlerimiz var. Gün içinde mutlaka gelen oluyor; beraber halay çekiyor, sohbet ediyoruz. Gelenler genelde alanda böylesi bir neşeyle karşılaştıklarından hem şaşırıyor hem mutlu oluyor. 8 Mart'ta da bizleri yalnız bırakmayacağını söyleyen bir sürü kadınla şimdiden iletişim halindeyiz.

Önümüzdeki süreçte planladığınız ve yapmayı istediğiniz bir eylem var mı?

Hatice: Aslında biz en başından beri direnişimiz yalnızca fabrika önünde kalmamasını istedik. Flormar mağazalarının önüne gitmek, müşterileri boykota çağırmak iyi olur diye düşünüyoruz. Ancak bir yandan da her birimizin davası sürdüğü için bu eylemler dava sürecini olumsuz etkileyebilir mi diye soru işaretleri var. Daha önce bu şekilde katıldığımız eylemler de oldu. Onun dışında röportaj yapmak için, etkinliklerde direnişi anlatmak için aramızdan farklı yerlere giden arkadaşlar oluyor. Hepsini önemsiyoruz ancak burayı da boş bırakmamak gerekiyor. O yüzden etkinliklere topluca katılmıyoruz. Burada her zaman bekleyen birileri oluyor.

8 Mart'a dair kadınlara iletmek istediğiniz bir mesajınız var mı?

Biz 283 gündür direnen emekçi kadınlar olarak, emeğe ve direnişe saygı duyan bütün kadınların 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü kutluyoruz.

Erkeğin SOYU Kadının ADI

Şeyma Çopur

seyma@meydangazetesi.org

1893'te ABD sınırları içerisinde ilk kez bir kadın, Lucy Stone, evlendiği erkeğin soyadını reddederek evlenmeden önceki soyadını kullanabiliyordu. Bu haber bütün dünyaya kısa bir zamanda yayılmış ve kadınlar için büyük bir kazanım olarak tarihe geçmişti. Birçok kadın, yıllar boyunca farklı coğrafyalarda aynı uygulamayı bir hak olarak kazanabilmek için hukuksal mücadele vermiş ve "cinsiyet eşitliği"ni bu mücadelenin esas konusu haline getirmişti.

Aradan Yıllar Geçti...

Elbette, kadınların "cinsiyet eşitliği" mücadelesi Lucy Stone ile başlamış değildi. Ancak evlilikle beraber bir kadının hayatında daha da belirginleşen eşitsizlik haline karşı koymak, daha doğrusu bu karşı koyuşun hukuksal imkanlarını yaratmaya çalışmak anlaşılan o ki tüm kadınları heyecanlandırmıştı.

1893'te ABD'de yaşanan bu gelişmenin ardından, 1976'da Kanada'nın Quebec bölgesinde, kadınların evlendikleri erkeğin soyadını alması yasaklandı. Eyalet yasalarına göre uygulanan bu yasak bizzat devlet eliyle "cinsiyet eşitliği"ni sağlamak amacıyla düzenlenmişti. Benzer şekilde Yunanistan'da da kadınlar, kadın hareketinin etkisiyle 1983'te "kendi" soyadlarını kullanma "hakkı"ni elde etmişti. Benzer dönemlerde farklı coğrafyalarda soyadı kanunu ve uygulamaları değişmişti. Kadınlar tüm bu gelişmelerin evlilikte erkeğe teslim olmamak ve evlilikte "kendileri kalabilmek" ile yakından ilişkili olduğunu açıklıyordu.

Evlilik Sınırlarını Aşmak, Aidiyeti Reddetmek

"Evlilik ilk başta ekonomik bir anlaşma bir sigorta sözleşmesidir. Günlük hayattaki sigortalardan daha bağlayıcı ve daha kuralcı olması yönüyle ayrılır. Getirileri, yatırımlarıyla karşılaştırıldığında oldukça azdır. Ödülün koca olduğu bu evliliği kadın adıyla, özel hayatıyla ve kişisel saygısıyla öder. Dahası, evlilik sözleşmesi kadını ömür boyu bağımlılık, parazitlik ve sosyal olduğu kadar bireysel bir kullanışsızlığa mahkûm kılar. Erkek de faturasını (bedelini) öder fakat onun çerçevesi daha geniş olduğundan, evlilik onu kadın kadar sınırlamaz.

Böylece, Dante'nin cehennem hakkındaki deyişini evliliğe uygulayabiliriz: "Oraya giren bütün umudu geride bırakır..." -Emma Goldman

Evliliğin kutsadığı her bir kavramın, her bir nesnenin ve eylemin görünür görünmez sınırlarıyla kuşatılır kadın, tam da Emma Goldman'ın söylediği gibi, kendini bütün umutlarını geride bırakmış olarak bulur. Takılan yüzük, ağızdan çıkan "evet", değişen soyad, yeni bir anne baba, yeni bir aile... Tüm bu sembolik değişimler, aslında büyük bir değişime, kadının çevresiyle ve kendisiyle kurduğu bütün ilişkilerin değişimine işaret eder. Evliliğin ortaya çıkış sürecinden bu yana devletin evlilik ile kutsadığı ailede iktidarı ve mülkü elinde bulunduran, kendinden sonrakilere bu mülkü miras bırakan erkek olduğu gibi yukarıda saydığımız tüm "sembolik" değişimler de kadın ve erkek arasındaki ilişkiyi mülkiyetçi kılar.

Dante'nin cehenneminden tek bir çıkış vardır öyleyse: Umudu geri kazanmak. Kadının erkeğe aidiyetini yaratan, güçlendiren tüm sembollerini reddetmek ve aidiyet ilişkisini ortadan kaldırmak. Öyleyse kadınların evli olduğu erkeğin soyadını reddedişi, hatta İtalya'da olduğu gibi çocukların da doğumdan itibaren annenin soyadını alabiliyor olması sembollerini yıkmanın bir yöntemi, bir parçasıdır diyebilir miyiz? Soyadıyla yaşanan değişim, yaşadığımız ataerkil sistemin de değişimini sağlar mı?

Soyadı Değişirken Değişmeyenler

Her bir sembol taşıdığı anlamı zihinlere işlemek, anlamı güçlendirmek üzerine yaratılır. Haliyle "soyadı"yla kadının erkeğe aidiyetini zihinlere işleyen sembolik dil de taşıdığı anlamı kuvvetlendirir. Bu sembolün reddedilmesi kadın ile erkek arasındaki ilişkiye dair algısal kırılmalar yaratır. Ancak bazen semboller ortadan kalkarken farkında olmadan bir başka sembol, hem de bir öncekiyle aynı anlamı üreten yeni semboller ortaya çıkabilir. Dolayısıyla ortadan kaldırılması gereken sadece sembol değildir. Sembolün ürettiği anlamın da ortadan kalkması gerekir.

Soyadının değişimi tartışmalarına ve "kazanımlara" geri dönersek, soyadının kadınlar lehine değişimi aslında sembolün ürettiği anlamı belli bir noktada ortadan kaldıramaz. Soyun doğrudan evlilik kurumuyla bağlandığı bir eşi reddederken içinde doğup büyüdüğümüz aile kurumuna bağlanması bunun bir "kazanım" olmasının önünü keser. Erkek bir eş ile kurulan mülkiyetçi ilişki, erkek bir babayla kurulan mülkiyetçi ilişkiyle kıyaslanamayacak ölçüde tehlikeli midir? Ya da evliliğin ürettiği kimi semboller halihazırda aile kurumundan da izler taşıyor mu? Aileden kastımızın ise yukarıda bahsettiğimiz gibi evdeki tüm bireyler üzerindeki iktidarını evlilikle meşru kılan bir erkek figürünü içerdiğini hatırlamak gerek.

Soysuz Bir Hayat Sürmek

Tüm bu soruların da ötesinde, doğumumuzla bizlere verilen kimlikte yazılı bulunan tüm aidiyetleri, en başta da kimlikle bağlandığımız devlete aidiyetimizi sorun olarak görmemiz gerekmiyor mu? Bu aidiyetlerin, ilk toplumlardan bugüne erk iktidarı ve erkek egemenliğiyle ilişkisi olduğu çok açık. Ancak mesele soy olduğunda, yalnızca ata üzerinden değil ana üzerinden de bu ilişkinin kuruluyor olması, iktidarlı ilişkilerle ortaya çıkmış sosyal ve ekonomik adaletsizliklerin bir parçasıdır.

Bugün farklı coğrafyalarda çocukların annenin soyadını alabiliyor olmasının bir kazanım olarak değerlendirilmesi, yine farklı coğrafyalarda kadın üzerinden soyun devam ediyor oluşunu da kazanımlaştırır. Ancak biz kadınlar özgürlüğü kazanmak istiyorsak çabamız yalnızca bizlere dayatılan sembollerini yıkmak olmamalı, sembollerin ürettiği anlamları da yıkmalıyız. Bizim istediğimiz onun ya da bunun soyu arasında bir tercih yapmak zorunda kalmak değil aslında, ezenlerin ezilenleri aşılamak için kullandığı üzere: Soysuz olmak istiyoruz, soysuzlaşmak!

KRİZSİZ KURTULUŞ BİZİZ

Aylin Sal
Genç İşçi Derneği

Ekonomik krizin artık inkar edilemeyecek boyutlara ulaştığı son 6 aylık zaman diliminde iş yerlerinde de bu durumu iyice hissetmeye başladık. Esasen ağustos öncesinde de hissedilir derecede değişmeler, işten

çıkarmalar başlamıştı. Bu durum tüm iş alanları için geçerlidir tabii ancak iliklerimize kadar sömürüldüğümüz hizmet sektöründe ve özellikle kadın işçiler olarak yaşadığımız ibretlik olaylar halini almış durumda.

Öncelikle "kadınların iş yaşamına katılımı" gibi araştırmalar tüm sektörleri kapsadığı için yüzde 30'lara varan oranlar açığa çıkarabiliyor. Hizmet sektöründe ise bu oranlar yüzde 50'lerde. Bu rakamların ista-

tistik veriler olması dışında bizleri ilgilendiren çok kritik yansımaları vardır. Örneğin bir iş yerinde çalışan garson, komi, kasa, mutfak elemanları olarak toplam 15 kişiye, bunun neredeyse yarısı kadın oluyor.

Bu da iş yerindeki personel tuvaletini kullanmaktan tutalım da sigara molalarına hatta şeflerin, patronların senden erkek işçiler gibi davranmanı, çalışmanı beklemelerine kadar varıyor. Çünkü orası erkekler için dizayn edilmiş bir iş yeridir. Sözümona kadın erkek ayrımı yapmazlar ama senden bir erkek gibi davranmanı beklerler. Para kazanmak uğruna karakterimizin değiştirildiği bu yerlerde ne yaparsak yapalım yine de yetersizmiş gibi hissettirilir, kısıtlanırsın. Buraya çok sayıda örnek yazılabilir. Mesela fast food alanında Burger King ya da KFC gibi yerlerde çalışıyorsan kadınların belirli işleri vardır. Hiçbir zaman bord elemanı olamazsın. Bord elemanlarının hızlı ve el becerisi yüksek erkeklerden oluşması gerekir ve biz kadınlar bu beceriden yoksunuz. Ne komik! Bu nedenle şirkette hep belirli sınırlar içerisinde çalıştırılarak cam tavan sendromuna itiliyor.

Cam Tavan Sendromu

Cam tavan metaforu öncelikle bir bilimsel deneyden yola çıkılarak potansiyeli kısıtlanan kişinin kendisinin yarattığı veya başkası tarafından yaratılmış görünmez engelleri temsil eder. Cam tavan sendromu iş hayatına kadınların belirli sınırlarda çalışabildiği şirket içi hiyerarşide yükselmelerinin bir sınırının olduğunu anlatır. Bu sınırın sebebi bilinmez bir sebeptir dense de esasında sebep oldukça açıktır. Erkek egemen kapitalizmin rekabet anlayışında, her ne olursa olsun son raddede erkeklerin kadınlardan daha çok söz hakkına sahiptir.

Öte yandan mağazalarda kasada veya reyonda müşteri ile iletişim kuracak kadın işçiler için kıyafet ve makyaj biçimleri net bir şekilde belirlenir. İşe alınırken fiziki özelliklerimiz de bu şekilde değerlendirilmeye tabi tutulur. "İyi görünen" ve "bu iş için doğru olan" arasındaki farkı tam olarak hissederiz. Aslında şirketi en iyi şekilde temsil edecek eleman değil müşterinin ilgisini en çok çekecek eleman işe alınır. Bizim sektörde satın alınan şeyin adı hizmettir. Gülmek zorundasındır müşteriye her zaman. Müşterinin tacize varan konuşmaları, davranışları karşısında bile bu sektörün kurallarından kaçamayız.

Kriz zamanlarında bu yaşadıklarımız katlanır, katlanır, iyice dayanılmaz bir hal alır. Hizmet sektörü üretime dayalı bir sektör olmamasından ötürü krizden birincil derecede etkilenmiyor diye düşünülür çoğu zaman. Esasın-

da durum böyle değildir. Örneğin fast foodlar gıdada yaşananlardan birinci derecede etkileniyor. Patates kızartmasına dayalı bir yiyecek sistemi olan fast food zincirlerinin patateslerinin neredeyse karaborsa halini alacağı bir döneme doğru gidiyor. Kumaş fiyatlarını bahane eden mağazalar ürünlerini ateş pahasına satmaya başlayalı oldu bayağı bir zaman. Hal böyle olunca bizlere yansması da işten çıkarma, maaşları ödememe, yol ve yemek ücretinde kesinti ya da en iyi ihtimalle asgari ücretteki zammı maaşa yansıtmamak şeklinde oluyor.

Krizin konuşulmaya başlandığı süreçte sanki bizim sektörü çok etkilemeyecek gibi çalışmaya devam ediyorduk. Bir süre sonra maaşlarımızdaki vergi kesintileri artmaya başladı. Sonra yol ve yemek ücretlerimiz birleştirildi. Sonra onda da kesinti olmaya başladı. Maaşlar yarım yamalak yatmaya başlayınca artık kimse krizi inkar edemez hale geldi. Sonra işten çıkarmalar başladı. İşten çıkarmaların aynı pozisyonda çalışan kadınlardan başlaması tesadüf gibi gösterilse de işin aslı bu şekilde değil. İşten çıkarmaların ardından kalanlara yüklenen işler iyice çığrından çıkarak artmaya başladı.

"Kasa patladı" dendi mi mağazalarda, tüm personel kasaya desteğe gelirdi önceden. Şimdi kasa hep patlıyor. Çünkü 3 kişilik kasada vardiyalı en az 6 kişi çalışmamız gerekirken, biz toplamda 3 kişi dönüşümlü çalıştık bütün bir hafta boyunca. Hizmet sektörü demek hız demektir ya, artık hız tek başına tarifleyemiyor durumumuzu; hızlı olmaktan çok ötede çalışıyoruz. Krizin çalışma ve yaşama şartlarımıza etkisi en kısa haliyle böyle özetlenebilir.

Bu koşulları kabul etmediğimiz takdirde, yine sektör içerisinde "ne iş olsa yaparım" modunda işler aramaya koyuluyoruz. O işten bu işe, geçici çalışmayı sürdürürüz. Ancak sömürü hep kalıcıdır. Yükselmek için arkadaşlarımızı ezer, arkadaşlarımız tarafından eziliriz. Sonuçta bir arkadaşlıktan, kız kardeşlikten ziyade yalnızlaştırılırız. Tüm yalnızlığımızla çaresizliğe örgütleniriz.

Her ne kadar işten çıkarılıp dursak da sektörlerimiz kalabalıktır aslında. Markette, kargoda, kafede barda, ajansta yüzlerce genç işçiyiz. Bu kriz daha da derinleşebilir ya da kriz dönem kriz olan kapitalizme karşı tek tek ezilerek kaybolacağımıza örgütlenelim, karşı koyalım. Sömürü sistemine; patronların, müdürlerin, şeflerin egosuna; ödenmeyen maaşlara; çok çalışıp az kazanmaya; zihinsel ve bedensel tacize karşı koyalım, Genç İşçi Derneği'nde örgütlenelim.

Aydın'da Otobüs Şoförleri Direnişte

Aydın Büyükşehir Belediyesi'nde otobüs şoförü olarak çalışan 9 işçi, sendikacı olduğu gerekçesiyle işten atılmıştı. CHP'li belediyenin işkolunu değiştirerek halihazırda işçilerin örgütlü olduğu Sosyal İş Sendikası'nın

çalışma yapmasını engellemeye çalışması ve işçilerin daha önceki mücadeleleri sonucu kazandıklarının gasp edilmeye çalışılmasına karşı direnişe geçen işçiler 200'ü aşkın gündür direnişlerine devam ediyor.

Kütahya'da 900 İşçi İşten Atıldı

Kütahya Gümüşköy mevkiinde bulunan Eti Gümüş Maden İşleme fabrikasında çalışan ve aylardır maaş alamayan 1100 işçiden 900'ü işten atıldı. Geçtiğimiz aralık ayında ödenmeyen 3 aylık ücretleri

için direnişe geçen işçiler, "Perşembe'nin geleceği çarşambadan belli olur. Hiçbir gerekçe gösterilmeden işten atıldık. Fabrikada üretim durmuş durumda. Zarar ettiler, faturayı bize kestiler." şeklinde konuştu.

Genç İşçi İşsizlikten İntihar Etti

Tekirdağ Ergene'de yaşayan Saffet ismindeki bir işçi, işsizlik nedeniyle kendini asarak intihar etti. 34 yaşındaki Saffet, geçimsizlikle boşuşup yaşamına son vermeye karar verdi-

ğinde ardında bıraktıklarını düşünüyordu. Bıraktığı notta ailesine "Bana mezar yaptırma. Sadece bir mezar taşı olsun. Biliyorum, sizi çok üzdim. İşsizlikten bunaldım." dedi.

Devletin Görünmez Eli: Tanzim Satış

"Enflasyonla mücadele" kapsamında, piyasalara müdahale iki ay öncesinden başlamış; market zincirleri de dahil olmak üzere birçok işletme ürünlerinde indirim gitmiş ve "dış destekli ekonomik saldırı"lara karşı milli tavrın bir parçası olmuştur! Ama yetmedi. Marketlerdeki, pazarlardaki ürünlerin fiyatlarını denetlemek için ekipler oluşturuldu. Açığından gizlisine zam çeşitleri hakkında kamuoyu bilgilendirmeleri, zam yapan şirketlere yönelik lanetler eşliğinde devlet iktidarının koruyuculuğundaki tüm medya kanallarında servis edildi.

Polisiye tedbirler alınacağı uyarıları, hem Tayyip Erdoğan hem de damadı tarafından dillendirildi. Hemen uygulamaya geçirildi. Soğan stoklama nedeniyle, soğan depoları baskınları gerçekleştirildi. Patlıcan ve biberin aşırı pahalı olması sebebiyle marketlerde artık satılmayacağını konuşulduğu bir zamanda, market zincirlerine yönelen tehditlerle "milli seferberlik" yeni bir boyut kazandı.

5 Şubat'taki grup konuşmasında Tayyip Erdoğan, "Pazardaki fiyatlar için gerekirse ayar çekeceğiz. Belediyelerimiz vasıtasıyla 'tanzim satış' yapabiliriz. Devlet nasıl teröristlerin Cudi'de, Gabar'da, Tendürek'te mağaraların içinde işini bitirdiyse; halde terör estirenlerin işini de bitiririz." diyerek, ekonomide de saldırgan bir politika izleneceğini müjdeliyordu! Ertesi gün, Hazine Bakanı Berat Albayrak, bu açıklamaya uyumlu bir açıklama da bulundu: "Bu konuda adımlar atılacak. Belediyelerimiz hızlı bir kurulumla uygun fiyatta tanzim satış yerleri imkanı sağlayacak. Tarladan sofraya profesyonel bir adım. Sera konusunda stratejik bir

yatırım planlıyoruz. Güçlü bir ekosistem kuracağız". Ekosistemin anlamını zorlayan açıklamalarıyla Albayrak sadece tüketim değil, üretim alanlarının da devlet eliyle yapılandırıldığı bir modelden bahsediyordu. İşsizliğin gün be gün arttığı; alım gücünün giderek azaldığı ve "asgari yaşama koşulları"nın düştüğü bu süreçte, Berat Albayrak durumu yeni farketmiş olacak ki, sebze fiyatlarındaki artışı beklenmedik, marjinal, olağanüstü diye tarifliyor ve çözüm noktasında hızlı olmalarından bahsediyordu.

Devlet hiyerarşisinin farklı pozisyonlarında bulunanlar tarafından destekleyici açıklamalar gelmeye başladı. Tanzimin sadece sebzeyle sınırlı kalmayacağını; temizlik malzemelerinin de benzer şekilde tanzim satış alanlarında satışa sunulacağından bahsediliyordu. Fiyat artışlarını engellemek için bunun yapıldığı ısrarla vurgulanıyordu. İstanbul ve Ankara'da belirlenen noktalardan tanzim satışları gerçekleşecekti.

"Stratejik alanda, devlet olmak zorunda"

Berat Albayrak, tanzim satış uygulamasını bu zorunlulukla ilişkilendiriyordu. Devlet müdahil olacak ve sorunu çözecekti. Tanzim satış noktalarında İBB şirketi Beltur işçileri çalışacaktı, tanzim satışın internetten satışı PTT'nin online mağazası ePttAVM ile gerçekleşecekti. Dışişleri Bakanı, ilaç, gübre ve tohumda da tanzim satışının olacağını; Ulaştırma Bakanı da, 2019 içinde tanzim satışları için kargo aracı olarak dronelerin bile kullanılacağını söylemişti.

Yapılan açıklamaların bir hafta

sonrasında, planlanan noktalarda tanzim satışları başladı. Tüm ürünlerde 2kg kota olarak belirlenmişti. 14 Şubat'ta başlayan e-tanzim'de stoklar ilk günden tükenmişti. Belediyeler, Tarım Kredi Kooperatifleri aracılığıyla satılacak ürünleri çiftçilerden aldı. Tarım Kredi Kooperatifi Genel Müdürü, özel sektör mantığıyla düşünülmediğini, karsız bir satış olduğunu, aslında araçların fiyatları yükseltiltiğini üreticiden tüketiciye aracısız bir model olması gerektiğini vurgulayarak "gıda" meselesinin politik bir şey olduğunun anlaşıldığı şu günlerde herkesi şaşırttı.

Şaşırttı çünkü iktidarda olduğu süre içerisinde, aralarında Paşabahçe Cam, Anadolu Cam, ERDEMİR, ETİ Alüminyum, SÜTAŞ, HEKTAŞ, Kristal Tuz Rafine, İnegöl Kibrit, Sümer Holding, BUMAS, Merinos, Yozgat Şeker, PETKİM, TÜPRAŞ, Soma Termik, AYEDAŞ, OYAKBANK, HALKBANKASI, ETİ Holding, KARADENİZ Bakır İşletmesi, Başak Sigorta, SEKA, TCDD Limanları, Denizcilik Limanları İşletmeleri, THY, Türktelekom gibi işletmelerin olduğu; 27 Tekel işletmesi, 22 Sümer Holding işletmesi, 5 Eti Holding işletmesi, 5 Karadeniz Bakır İşletmesi, 11 SEKA İşletmesi, 6 TCDD işletmesi, 4 THY işletmesi, 7 Emekli Sandığı İşletmesi, cam ve çimento sanayinden 5 işletme, metal sanayiinden 12 işletme, 3 tarımsal işletme, 9 gübre sanayii işletmesi, 17 şeker fabrikası, 4 et ve balık işletmesi, 5 enerji sektörü işletmesi, 57 elektrik üretim işletmesi, 10 termik santral, 18 elektrik dağıtım işletmesi, 5 banka, 7 maden işletmesi, 2 sigorta işletmesi, 15 denizcilik işletmesi, 7 turizm tesisi, 2 iletişim işletmesi, 12 farklı devlet kuruluşu daha özelleştirildi.

Özelleştirmenin devlet politikası haline gelmesi yeni değildi ama başkanından bakanına; vekilinden genel müdürüne serbest piyasanın hükümlerini kutsalıncasına uygulamaktan kaçınmayanlar; şirket kayyumları, kamulaştırmalardan sonra devlet pazarı işine girdi!

Rusya ve periferisiyle yakınlaşmalar, Maduro üzerinden Venezuela'yla geliştirilen ilişkiler, ABD ve AB politikalarının hem de "emperyalizm" kavramını kullanarak karşı çıkış ve sonrasında "kamulaştırma" ve "kamusal" hamleler...

"Bu ülkeye komünizm gelecekse..."

Onu da biz getiririz demişti bir zamanlar Ankara Valisi Nevzat Tandoğan. 'Halkın neye ihtiyacı var neye ihtiyacı yok biz biliriz' diyordu yani. Hatta "Öküz Anadolulu, sizin iki vazifeniz var; birincisi çiftçilik yapıp mahsul yetiştirmek. İkincisi askere çağırıldığımızda askere gelmek" diyordu. Devlet büyük bir vücutsa, kafa rolünü üstlenmek sıradan vatandaşın işiye, çiftçiye düşmezdi tabii!

Komünizm ya da sosyalizm tartışmaları bir kenarda duracak olursa, (keza devletin ekonomideki rolü, kamulaştırma politikaları, antiemperyalizmin bürünebileceği milliyetçilik, devlet aracılığıyla mevcut siyasal konumunu otoriter bir şekilde elde tutma gibi tartışmaların sosyalistler tarafından içinde bulunduğumuz süreçte tekrar tekrar yapılması gerekiyor. Yoksa şimdiden bazı sol kesimlerin yaptığı gibi AKP'nin antiemperyalist dış politikaları olumsuzlanabilir, gerici dedikleri siyasal özne

"antiemperyalist mücadelenin taşıyıcısı konumuyla ilerici bir pozisyona gelebilir"!) devletin yeni ekonomik karakterine ilişkin tespiti iyi yapmak gerekiyor.

Devletin Ekonomiye Müdahalesi

Devlet, ortaya çıktığı zamandan bu yana toplumsal alana olduğu kadar ekonomik alana da müdahil olmuştur. Sanayi devrimi sonrası, devletin bu müdahilliliğinin boyutu bir ölçü haline gelmiş ve bu ölçü noktasında ekonomik sistemler tanımlanmıştır. Ekonomik kararların alınmasının kontrolünün tamamen özel sektöre bırakılması yerine, devlette olması gerekliliği "kamu yararı" ile ilişkilendirilmiştir.

Kapitalist sistemde, serbest piyasa ekonomisi modeli en ağırlıklı uygulanan modeldir. Dünyada ilk kez İngiltere'de Thatcher hükümetiyle birlikte başlayan özelleştirme uygulamaları sonucu devletin ekonomideki rolü sınırlanmaya başlamıştır. Dünya çapında benimsenen/dayatılan serbest piyasa ekonomisinin bir sonucu olarak, önceden sadece devletin ürettiği çeşitli mal ve hizmetlerin, özel teşebbüsler tarafından da üretilip satılmaya başlanmasıyla birlikte devlet, ilgili piyasalardan çekilme eğilimi göstermiştir. Böylece işletmeciler devletten düzenleyici devlet modeline geçmiştir. Ekonomiye müdahale devlet kaynaklı değil piyasa kaynaklı gerçekleştirilmiştir. Devlet, bu modelde işletmeci olmak yerine düzenleyicidir. Bu tarz bir ekonomik sistem ve devlet rolüne, içinde bulunduğumuz coğrafyada 1980'li yıllarda geçilmiştir. Öncesinde saydığımız devlet işletmelerinin özelleştirilmesini aynı politikaların devamcısı olarak görmek yanlış olmayacaktır.

Küresel kapitalist sistemin, sermayenin hızlı dolaşımını sağlamak için bu tarz bir devlete yani çok müdahil olmayan devlete ihtiyacı olduğu açıktır. Ulus-devletlerin yok olduğu, sınırların ortadan kalktığı, ekonomik birlikliklerin sınırlarının küreselleştiği bir süredir konuşuluyordu. Küreselleşme-sonrası gibi farklı şekillerde isimlendirilen yeni kapitalist ekonomik süreçte, ortadan kaldırılamayan devletin ekonomideki rolü açık bir şekilde beliriyor. İçinde bulunulan krizden (daha öncelerde

olduğu gibi) devletin ekonomiye müdahalesiyle kurtarılmaya çalışılıyor. Bunu yaparken ortaya çıkan otoriter başkanlar, hükümetler ve OHALvari devlet uygulamaları bir gereklilik olarak görülüyor.

Yaşadığımız topraklardaki devletin de ekonomiye müdahilliliğini bundan bağımsız düşünmemek gerek. Anayasanın 48, 167 ve 168 gibi maddeleri devletin ekonomik alanı denetleme, gözetleme yetkilerinin yanında müdahaleler yoluyla da düzenleme yetkisi veriyor. Gerçi yeni sistemde, siyasal iktidarın anayasaya dayanarak iş yapmasına gerek yok. Her ne kadar bu ekonomik müdahaleler "bağımsız idari otoriteler" ya da "düzenleyici kurullar" tarafından gerçekleştirileceği iddia edilse de (Sermaye Piyasası Kurulu, Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurulu vs.) bu kurulların bağımsızlığından bahsetmek gerçekçi olmaz.

Korporatizm

Bir yandan siyasal iktidara yakın ekonomik gruplara çekilen peşkeşin devlet politikası haline gelmesi ve ne olursa olsun bundan vazgeçilmemesi; öte yanda ekonomiye devlet müdahaleleri... Yani kapitalist sistemin korunduğu ancak, siyasal iktidarın hoşuna gitmeyen sermaye gruplarının yeri geldiğinde zor yoluyla etkinliklerinin engellendiği bir sistem.

Yani ekonomik sınıflar var; bu sınıfların bağlı oldukları yapılar var (sendikalar ve dernekler vs.) ve bu yapıların stratejisi devlet eliyle oluşturuluyor. Devlet istemediği takdirde, serbest piyasanın eline vurabiliyor.

Fransız devriminden sonra Orta Avrupa'da düşünce olarak ortaya çıkan, daha sonra yeni korporatizm adını alan, ilk kez İtalya'da Mussolini'nin iktidara gelmesiyle uygulanan ve ardından Almanya ve İspanya'daki Franco Diktatörlüğüne de benimsenen bir sistem var. Sınıfların loncalar biçiminde tanımlandığı ve devletin tüm bu loncaların temsilcisi olduğu, iktisadi hayata sınırsız bir biçimde müdahale ettiği, sermaye ve sendikalar arasındaki sınıf çatışmasını dengelenmeye çalıştığı ve özünde kapitalist sistemin korunduğu bir sistem.

Sistemde işçiler de vardır; patron-

lar da. Ancak herşey (haklar, ücretler, vergiler) devlet tarafından belirlenir, kontrol edilir. Özel mülkiyet yasak değildir; ancak devletin ekonomideki ağırlığı hissedilir. Sistemde hedef birey ya da sınıf çıkarları değil, devlet çıkarlarının korunmasıdır.

Mevcut siyasal süreci diktatörlük ya da faşizm diye okuyanların; devletin ekonomik hareketlerine bir de bu gözle bakması gerekir.

Devlet müdahalesini, otoriter devlet uygulamalarıyla beraber düşünmenin, en önemli kısmı geleceğe ilişkin öngörülerde bulunmak olacaktır. Bu öngörülerden tanzim uygulamasına geri dönersek...

Peki, Pazarda Sebze-Meyve Neden Pahalı?

Hükümetin, Tanzim Satış uygulamasını uzunca bir zaman sonra tekrar çözüm olarak uygulamasına neden olan fiyatlardaki artışın sebebini iyi anlamak gerekiyor.

2014'te %8.2; 2015'te %8.8; 2016'da %8.5; 2017'de %11.9; 2018'de %20.3... Ekonomide son 5 yılda tırmanan enflasyon oranları. Son 10 yılda Dolar 1.31'den 7.20'ye yükseldi. Tanzim satışlarının temel sebebi gıda fiyatlarındaki artış. Bu da "olmayan" ekonomik krizle ilintili. Artan fiyatlarla ilgili suçluları sadece marketler ve hal toptancıları diye belirlemek; meseleyi ekonomik krizden uzaklaştırıyor.

Ocak ayında, enflasyonda yıllık en yüksek artış %30,97 ile gıdaydı. Yazın ortasından bu yana yoğunlaşan ekonomik kriz verilerinin sayısal göstergeler dışında da bir şeylere tekabül ettiğini deneyimlemekteyiz. Ekonomideki hareketliliklerin etkisinin uzun vadede hissedileceğini bilmek için iktisatçı olmaya gerek yok.

Artan fiyatlara ilişkin "enflasyonla mücadele" kampanyaları, depo baskınları ve saldırgan ekonomi politikaları işe yaramayınca, belediyeler aracılığıyla tanzim satış noktaları kuruldu. Kuruldu kurulmasına ancak 2,5 aylığına! Tanzim satış noktalarının geçiciliği, ekonominin geleceğine ilişkin soru işaretleri yarattığı gibi, tüm bu kurgunun yerel seçimlere yönelik olduğu tartışmalarına yol açtı. Tartışılan bunun seçim kampan-

yası olduğundan çok, alenen yapılan bu "seçim şov"unun başarıya ulaşabileceğiydi.

Seçim için Tanzim Şovu

Bir yandan spekülasyon hareketlerin yatıştırılması öte yandan da pazar ve marketlerdeki fiyatların düşmesi... Tanzim satışlarla kısa süre içerisinde planlanan şey işte tam da bu. Piyasanın dengeleyici elinin ortalarında görünmediği bir anda devletin eli giriyor devreye.

Aslında bu tarz bir ekonomik müdahalenin uzun vadede daha derin bir krizi besleyeceği tahmin ediliyor. Ve daha serbest piyasa yorumlarıyla bu tarz müdahalelerle piyasanın dengesinin bozulacağını öngörenler de var.

"Yine karneli ve kuyruklu günler" eleştirileri, muhalefetin ana gündemini oluşturuyor. Ekonomik olarak kötüleşme ve refahın azalmasının bir sonucu olarak tanzim satışları ve satış noktalarındaki kuyrukları yorumlayanlar bunun sandığa yansıtacağı kanaatindedir.

Tabi bir de bu kuyrukların, devletin hizmetine yönelik ilginin yansımaları olduğunu düşünenler var. AKP, fiyatlara yönelik gereken hamleyi tam zamanında yapıyor ve bir zorluğu daha alt ediyor! Zorluklarla mücadele edebilme; durdurulamayan enflasyona karşı savaş açma imajının, sandıkta AKP lehine bir duruma evrileceği de muhalif yazarların konuştuğu arasında. İçerde ve dışarıda savaş ve güç üzerinden çizilen AKP imajının önceki seçimlerdeki etkisini hesaba katmak önemli.

Önemli olmasına önemli ancak, mevcut ekonomik krize ilişkin tek somut çözümü iktidar değişikliği olan muhalefetin çözümünün ne kadar gerçekçi olduğu tam bir muamma. Aslında ekonomik kriz, seçim odaklı muhalefetin de seçim kampanyası.

Biz hemen söyleyelim; seçimler sadece ekonomik krize değil, siyasal krizlere de çözüm olmayacak. Ve ekleyelim, üretim-tüketim-dağıtım, devlet ve kapitalizm dışında örgütlenmediğinde gerçekliği olmayan muhalefet düzen siyaseti içerisinde kendine biçilen rolü oynamayı sürdürecektir!

Migros'tan Tansaş'a Tanzim

Tanzim satışlar, bu topraklarda daha önce hiç uygulanmamış değildi.

Belediyelerin, tanzim satışları sadece kurulan devlet iştiraklarıyla olmadı. 1954'te İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Fahrettin Kerim Gökay, İsviçre'de ucuzluğun kralı olarak tanınan Migros'la anlaştı. Koç ailesi ortaklığıyla pazara giriş yapan Migros, tartılmış ve ambalajlanmış ürünleri önceleri kamyonlarda tüketiciye sundu. Belediyenin 20 seyyar kamyonu ile İstanbul'da satışlara başlayan Migros'la fiyatların yükselmesini önlenmesi hedefleniyordu. Fiyat düşürme işini, kamusal kuruluşlar yerine Migros yapacaktı. Rekabet şartları içinde, üreticiden malı büyük miktarlarda alıp ucuza satacaktı.

Migros ilerleyen zaman içinde mağazalarının artması, ürünlerini çeşitlendirmesi ve üst düzey mağazalarının açılmasıyla dünyadaki süpermarket furçasının içindeki yerini alacaktı.

Aslında, belediyelerin özel teşebbüslerle ortaklaşmadan gerçekleştirdiği tanzim satışları Migros'tan sonra kurulan Tanzim Satışlar Müdürlüğü'nün ilk mağazasıyla gerçekleşti. Çok değil 2005 yılındaki satılışına kadar, Tansaş ucuz ürünlerin satıldığı bir market olarak biliniyordu. Hatta 2005 yılında Koç'lar Tansaş'ı Migros'a dahil ettiğinde, İzmir'deki tüketim alışkanlığını birden değiştirmemek için isim değişikliğini oldukça sarkıtmıştı.

1973'te İzmir Belediye Başkanı İhsan Alyanak'ın kurduğu Tanzim Satış, ucuz et, sebze-meyve temin etmek için ilk mağazasını

İzmir-Konak'ta açmıştı. Sonradan halka açılarak Tansaş adını aldı. İzmir'in ardından coğrafyanın birçok bölgesinde açıldı. Amaç, satıcı fiyatlarının yükselmesini önlemek ve tüketiciye daha uygun fiyatla ulaşmasını sağlamaktı. Belediye ve kamu kuruluşları tarafından yönetilmekteydi.

1976'da Tanzim Satış İstanbul'da, belediye başkanı Ahmet İsvan tarafından kuruldu (aynı şekilde 1977'de fırıncıların fiyat tekeli kırma için Halk Ekmek kurulmuştu).

1986'da mağaza sayısı 12'ye ulaştı. Aynı tarihte, Tansaş İzmir Büyükşehir Belediyesi İç ve Dış Ticaret A.Ş. kuruldu. 1999'da hisseleri Doğu Grubu aldı. 2005'te Migros'a satıldı. 2008'de mağaza sayısı 270'ti. Tanzim Satış noktası, süpermarkete dönüşmüştü.

YEREL SEÇİMLERE DAİR

Coğrafyamızda son 10 yılda, 10'un üzerinde seçim ya da referandum gerçekleşti. Özellikle son 4 yılda gerçekleşen seçim ve referandumların gerçekleştiği koşullar, temsili sistem içerisindeki meşruluğu ve sonuçları; mart sonunda ve bundan sonra gerçekleştirilecek seçim ya da referandumları öngörmek açısından çok önemli.

Mart sonunda gerçekleşecek seçim her ne kadar yerel bir seçim olsa da seçim propagandaları, seçim sürecinin öne çıkan isim ve söylemleri genel siyasetle ilişkili. Genel seçimlerde oluşturulan koalisyonların sürdürüldüğü; farklı şehirlerdeki belediyeleri kazanmak için stratejilerin oluşturulduğu; OHAL süreciyle başlayan kutuplaştırıcı politizasyonun arttırıldığı bir seçim süreci.

Ve her şeyin ötesinde ekonomik krizin günden güne kendini giderek belirgin kıldığı bir ortamda gelen seçim süreci...

Değişen Seçimler mi, Rejimler mi?

İçinde bulunulan siyasal sürecin, iç politika ve dış politika ayırımını ortadan kaldıran bir konjonktür olduğu tespiti sıklıkla yapılıyor. Ancak bu durum, tüm bu süreci iç politikanın dayattığı gözbağından bağımsız görüyor olduğumuz anlamına gelmiyor. Örneğin Venezüela coğrafyasında yaşanan tüm gelişmeler, iç politikadaki tutumlara göre düşünülüyor; iç politik atmosferin yarattığı karşıtlığa göre taraf belirleniyor.

Aslında iç politik durumun da dünyanın genelinde beliren süreçlerden etkilendiğini göz önünde bulundurmak gerekiyor. Bu seçim sürecinde farklı mecralarda konuşulan/yazılan durumdaki olduğu gibi, farklı coğrafyalarda benzer siyasi figürler ve işleyişler belirlemekte. Bu ortaklık, farklı coğrafyalardaki rejimlerin niteliğinin değişimiyle ilgili.

Seçim kazanmış ve siyasal iktidarı ellerinde barındıran figürler; temsili demokrasinin sınırlarını da zorlayarak kendi mutlak pozisyonlarını temsili demokrasinin seçim gibi araçlarıyla meşrulaştırıyorlar. Liberal demokrasi, seçimli otokrasi, seçilmiş diktatörlük, rekabetçi otoriterlik, temsiliyetsiz seçim ve benzeri bir dizi kavramla nitelenmeye çalışılan bu yeni durum, post-demokrasi denilen çatı bir isimlendirme altında toplanıyor.

Eski dönemin diktatör ve otoriter yöneticilerle

riyle post-demokrat liderlerin arasındaki temel fark; siyasal iktidara darbe, iç savaş vb. yöntemlerle değil de seçimle gelmeleri ve bu iktidarı ellerinde seçimle tutmaları. Burada siyasal iktidar diye kastedilen sadece yasama ya da yürütme gücü değil kendi mutlak pozisyonlarını sürdürebilmek için devletin tüm aygıtlarını elinde tutma durumudur. Önceki dönemin meşru ilke ve kuralları, seçimden alınan güçle ihlal edilebilir ve hatta değiştirilebilir. Ancak yeni rejimin çıkarlarına hizmet ediyorsa demokrasiyle ilişkili kurumlar korunabilir; yeri geldiğinde işletilebilir. Yani post-demokrasi, kağıt üstünde demokrasi, keyfi demokrasi... Muhalif siyasal analizin yapmadığını hemen yapalım; altını çizelim. Siyasal iktidarı elinde bulunduranın asıl gücü "seçilmişliği"!

Seçilerek siyasal iktidarı ele geçiren post-demokrat diktatörler, düzenli aralıklarla yenilenen seçimlere ihtiyaç duyarlar. Demokratik görünümü bu seçimler aracılığıyla sürdürürler. Rusya'da Putin, Macaristan'da Orban, ABD'de Trump, Venezüela'da Maduro, Filipinler'de Duterte ve tabii ki Erdoğan... Hiçbiri seçildiği ilk dönem, temsili demokrasinin liberal değerlerine karşı tavır almamıştır. Süreç sonunda gelinen nokta, liberal değerlerin somutlaştığı kurumları bile ortadan kaldırmak olmuştur. Hepsi, medyayı büyük oranda denetim altına almış, yargıyı kontrol altına almış; muhalefeti baskılamak ve susturmak için kullanmıştır.

Mevzu bahis post-demokratların benzer özelliklerinden bir diğeri, ailesel ilişkileri rant dağıtım ağı olarak kullanmaları. İktidarlarını ellerinde tutmalarına yarayan bu rantın dağıtımının nereye kadar gidebileceği, ne kadar açık yapılabileceğini coğrafyamızda deneyimlemiş bulunmaktayız.

Yaratılan iç ve dış düşmanlar, bu düşmanlarla savaş üstünden kurulan söylemler, seçim zamanlarının vazgeçilmezleri. Bu yöntem aracılığıyla, iktidarlarının meşruluğunun sağlanacağı seçmen desteğini toplayabiliyorlar.

Belirtildiği gibi tüm bu ortak özellikler, meselenin bir dönemin eğilimi olduğunu ve farklı coğrafyalarda da buna benzer siyasal süreçlerin yaşandığını gösteriyor. Bu tespitlerin hepsi küresel düzeyde yapıyor yapılmasına ancak şu telkin de elden bırakılmıyor: "Seçimler bu siyasal iktidarın pozisyonunu pekiştiriyor ancak yine de oy kullanmak demokratik bir yükümlülüktür!"

Post-Demokrasilerde Seçimler Tuzak mıdır?

Tüm bunlardan bahsettikten sonra "Temsili demokratik sistemin muhalefet saflarında seçimlere dahil olmak, oy vermek bu durumu meşrulaştırmak mıdır?" sorusu önem kazanmaktadır. Öyle olmadığı kanaatiyle, böyle bir başlık atmaktan imtina etmeyen muhalif siyasal analistler, bu tarz bir despotluğun "demokratik yollardan iktidarı kaybetmesi" hatta kaybetmese bile seçimlere dahil olma ısrarcılığını nasıl açıklamak gerek?

Daha da ötesi, oy kullanmama durumunu post-demokratik sistemin teslimiyet tuzağı diye tanımlamak, post-demokratik iktidarların pozisyonunu ve bunun seçimle ilişkisini tespit etmenin yeterli olduğunu söylemek, "Demokrasi mücadelesi veren ve vermeye kararlı herhangi bir demokratik mücadele alanını boşlamak gibi bir tavır olamaz!" demek, post-demokratik diye tanımladıkları sisteme özgü bir muhalefet tarzı olsa gerek! Hatta ekonomik kriz koşullarında gerçekleşen seçimlere özgü yaratıcı bir tespiti de vardır bu tarz bir muhalefetin; muhalefet partilerinin seçmenlerine düşen görev sandığa giderek iktidarı daha çok ter dökmeye mecbur bırakmaktır. Aksi takdirde, siyasal iktidarı elinde bulunduranlar daha ayrımcı, daha dışlayıcı politikalar için imkan bulacaktır.

Yerel Yönetimlerin Anlamı

Bu post-öğütleri, güne ayak uydurmanın bir gerekliliği olarak gören "yerel muhalefet" de, 31 Mart Seçimleri'ne başka bir anlam yüklemiyor. Temel mesele AKP öncülüğündeki ittifaka geri adım attırmak!

Yerel yönetimlerin demokrasinin yerelleşmesi için çok önemli olduğu, radikal bir yöntemle birleştirildiği haliyle insanların siyasal iradelerini daha etkili bir şekilde temsil ettirmenin bir aracı olabileceği söylemleri bu seçimlerde çok kullanılmayan vaatlerden.

Oysa genel seçimlerden farklı olarak insanların yaşadıkları yerlerin siyasal, ekonomik ve toplumsal mekanizmalarına müdahil olmasına yardımcı olacak bir süreç diye yerel seçimlerin yükseltildiği dönemlere çok da uzak değiliz. Başta da belirtmiştik, son 10 yılda 10'un üzerinde seçim ve referandum yaşadık!

Ademi merkezîyetçiliği esas alan, merkezin siyasal stratejilerine muhalefet olabilecek

bir yerel yönetimin imkanı sorunu işte tam da içinde bulunduğumuz sürecin ana çelişkisidir. Belediyeler aracılığıyla, içinde bulunulan genel politik sürece farklı bir yol bulabilir miyiz sorusuna ilişkin en yakıcı örnek, Kürdistan'daki -yöneticiliğini merkezden atanan kayyumların yaptığı- 82 belediyedir. Post-demokrat tanımları geliştirenlerin söylemekten imtina ettiği durum, bu siyasal iktidarların mütemadiyen şiddet tekeline başvurma durumudur. Kürdistan örneğinde olduğu gibi, temsili demokratik değerlere göre bile insanların siyasal iradeleri yok sayılmıştır. Bu sürecin, hangi sürecin sonunda oluştuğunu belirtmemek, OHAL öncesi bölgesel OHAL'i unutmak anlamına gelir. Yani insanların siyasal iradeleri zaten yok sayılmıştı, kayyumlar bu sürecin devamcısıydı.

AKP'yi geriletmek için farklı koalisyon kombinasyonlarından imtina etmeyenlerin açıkça görmesi gereken, temsili demokratik alternatiflerle işlerin yoluna koyulamayacağıdır. Seçim süreçlerinde, kendi başına AKP karşıtlığını bile "ilerici" tayin edenler, "ilerici" ittifaklarıyla içinde bulunulan genel sömürü ve baskı durumuna kestirme yollardan çözüm aramaktadır. Bu çözümlü ararken yaptıkları, yakındıkları sisteme eklemektir.

Seçimleri Boykot Bir Strateji Olabilir mi?

Bir yandan seçim sisteminin ne kadar da yarıltıcı olduğundan ve iktidarın iktidarını pekiştirmesine olanak verdiğinden bahsedebilirsiniz, seçimin verdiği olanaklarla iktidarın kendisini nasıl meşrulaştırdığını vurgulayacaksınız ama yine de "Demokrasinin bir sorumluluğu olarak oy vermek lazım." diyeceksiniz. Demokrasi saplantısı bu olsa gerek!

Seçim boykotu anarşist düşüncenin "Karşı olmak için karşı olalım." refleksi değil siyasaldan anladığıyla ilişkilidir. Neyin siyasal olup olmadığının devlet tarafından belirlendiği, bu belirlenmiş sınırlar dışında siyasalın olmadığını iddia eden düşünce böylelikle devletli düşüncenin varlık sorununu tartışılmaz hale getirir.

Anarşizmin seçimlere ve temsili demokratik sisteme bakış açısını bir kenara koyarsak, seçim boykotunun dünyanın farklı coğrafyalarında muhalefetin kullandığı araçlardan biri olduğunu belirtelim. Hileli seçim potansiyeliyle karşılaşıldığı, seçimleri organize eden siyasal yapının meşruiyetini yitirdiği, siyasal temsilcilerin temsilci olma durumlarını yitirdikleri

noktalarda boykot siyasal bir alternatif olarak belirir.

Yani muhalefetin seçim sistemi savunucularının görmedikleri, görmek istemedikleri bir siyasal davranıştır oy kullanmamak. 1973 Kuzey İrlanda Referandumu'nda, 1983'te Jamaika Genel Seçimleri'nde, 1995 Bangladeş Genel Seçimleri'nde, 1997 Sırbistan Seçimleri'nde, 1999 Cezayir Başkanlık Seçimleri'nde, 2005'te Venezüela Seçimleri'nde, 2017'deki Katalonya Referandumu'nda, 2018 Makedonya Referandumu'nda, 2018 Kamboçya Seçimleri'nde... Boykot siyasi bir seçim olarak tercih edilmiştir. Yani oy kullanmamak siyasal bir tutumdur, seçim sistemi ve oy kullanmanın dışında başka siyasal eylem olamayacağını düşünen "seçim ısrarcı muhalefet" bu durumu ısrarla es geçmektedir.

Seçimlerde oy kullanmama tutumu aynı zamanda oldukça günceldir. Darbe ve diktatörlük arasındaki Venezüela coğrafyasında 2018 Mayısındaki son seçimlerde Maduro'nun %50'nin altında oy alarak başkan olması muhalefetin boykot kampanyasıyla ilişkili. Keza muhalefet Maduro'nun başkanlığının meşruluğunun olmadığını bu seçimlere dayandırmaktadır. Bir başka güncel örnek, yine geçtiğimiz yılın mart ayında Mısır'da gerçekleşen başkanlık seçimleri... 7 muhalefet partisi seçimlerin sonuçlarının baştan belli olmasını (yani General Sisi'nin başkanlığını) neden göstererek seçimlerde boykot çağırısı yaptı.

Oy kullanmamanın farklı siyasal kesimler tarafından seçimlerde uygulanabilen bir yöntem olduğunu ve böylelikle bu yöntemin siyasal bir eylem olduğunu gösterdikten sonra, özellikle devlet ve kapitalizm karşıtı mücadelenin bir parçası olarak toplumsal hareketlerin bu yöntemi sıklıkla kullandığı iki coğrafyaya bakmak yerinde olacaktır.

2004'te Güney Afrika'da Topraksız Halk Hareketi (LPM) tarafından "Toprak Yok! Ev Yok! Oy Yok!" kampanyası düzenlendi. İnsanların zorla evlerinden çıkartılması ve bu şekilde yaşamak zorunda bırakılmasını protesto etmek amacıyla başlattıkları boykot kampanyası, 2006'da belediye seçimlerinde de Abahlali baseMjondolo hareketi tarafından sürdürüldü. 2008'deki yerel, 2009'daki genel seçimlerde de benzer bir kampanya başka toplumsal hareketlerin dahil olmasıyla sürdü. 2011'de devletin gecekondu-ları boşaltma politikası, %42'lik oy kullanmama eylemiyle protesto edildi. Oy kullanmama,

kentsel dönüşüm ve zorunlu göçe maruz kalan kesimlerce siyasal bir eylem olarak benimsenmiş oldu.

2009'da Meksika'da "Nulo (0 oy)" Kampanyası örgütlendi. Meksika'daki siyasal sistemin, politikacıların kendi iktidar oyunlarından başka bir şey yansıtmadığının; kurumlara toplumsal güvenin ekonomik krizle her geçen gün azaldığının açık bir göstergesiydi Nulo. Kampanya istediği başarıyı yakalamasa da seçimleri boykot bu coğrafyada EZLN'nin sık uyguladığı yöntemlerden biriydi. 1995, 1998, 2005, 2006... Yerel seçimler, genel seçimler, başkanlık seçimleri... Seçimleri boykotun bu coğrafyada açıkça gösterdiği yegane durum, sol iktidarın da ezilenlerin aleyhine ekonomik, siyasi ve toplumsal politikaların sürdürücü olmasıydı. Keza 2018'deki son seçimlerde, seçimin galibi Lopez Obrador'un ilk projesi Tren Maya oldu. Proje, farklı coğrafyalardaki benzer kapitalist "mega projeler"de olduğu gibi kar odaklı olmasının yanında büyük bir ekolojik yıkımı da beraberinde getiriyor. Ve projenin diğer bir hedefi de Zapatistaların yaşam alanı olan Chiapas.

Siyasal analizi kendi bildiklerini doğrulamak üzerinden yapanların es geçtiği durumu tüm bu örneklerden sonra yineleyelim. Oy kullanmamak farklı coğrafyalarda, farklı zamanlarda farklı siyasal işleyişlerde kullanılan siyasal bir yöntem!

Seçim Değil Toplumsal Devrim

Post-demokrasi, seçimli otokrasi vb. kavramların havada uçuştugu; ilerici ittifak, eleştirel destek gibi kavramlarla burjuva demokrasisi içerisindeki hareketlerin anlamlandırılmaya çalışıldığı; yerel yönetimle oluşacak farklı bir siyasal işleyişten değil de yerel yönetimin iktidarını nasıl olursa olsun ele geçirmenin stratejilerinin yapıldığı bir siyasal ortamda, bize "oy"alanma pratiklerinden başka alternatif gösteremeyenlere başka bir kavramı ve onunla ilgili pratikleri hatırlatalım: Toplumsal Devrim.

İhtiyaç duyulan şey, seçimlerden farklı bir siyasallık içerisinde devrimci tutumun toplumsallaştırılması, iktidarların "meşruluğunu" yitirdiği stratejilere odaklanılması ve toplumsal devrim idealinin uzak ve ulaşılamaz bir olgu değil devrimci pratiklerle somutlaştırılabilir bir gerçeklik olduğunun anlatılmasıdır. Sürekli bir şekilde... Birbirimize... Ama öncelikle kendimize...

İKTİDARDA BEKA

MUHALEFETTE SIKIŞMIŞLIK SORUNU BAKİ

100 yaşını geçkin ilk kez oy kullanacak hayali seçmenler, ittifakların hangi belediye için hangi partiden hangi ismi aday göstereceği, Binali Yıldırım'ın belediye başkanlığına adaylığı için meclis başkanlığından istifa edip etmeyeceği, birkaç önemli ilçede "solcu" isimlerin aday gösterilmesiyle ilgili CHP içinde/dışında yaşanan tartışmalar, Beyoğlu'nda Alper Taş'ın adaylığı, HDP'nin üç büyükşehirde aday çıkarmaması, Saadet Partisi ve HDP'nin Millet İttifakı'na destek olup olmayacağı...

Cumhur İttifakı'ndan toplumsal muhalefetin farklı kesimlerine yerel seçimlere katılmayı ya da herhangi bir adayı desteklemeyi bir politik faaliyet olarak ortaya koyan hemen hemen tüm siyasi yapıların üzerinde durduğu meseleler bunlar. Bunlar o kadar tartışıldı ki seçimin önemsiz hale geldiği ya da meşru olup olmadığı da seçmenlerin gündemine girdi.

Adaylar, partiler tartışıldı; ihtimal verilmeyen isimler ihtimal verilmeyen partilerden aday oldu. Gündemin hızına kimse yetişemedi. Seçim büyümesine kapılanlar ittifaklara ve konuşulan adaylara odaklanıp yoluna devam etti.

Milliyetçi-muhafazakar algının yükselişi, darbe girişimi, savaş, operasyonlar ve seçimlerle geçen yılların ardından elbette yerel seçimlerin de sıradan bir politik süreç olması düşünülemezdi.

"Sadece Bir Yerel Seçim Değil"

"Büyük ve derin güçlerin oyunlarıyla karşı karşıya ve tehdit altında olan devlet" söylemi yıllardır siyasi iktidarların en çok dillerine doladıkları senaryolardan biri oldu. "Büyük tehlikelere" karşı güçlü ve uyanık durması gereken iktidar bloğu yine bir seçimi ölüm kalım meselesi haline getirdi. Önce Devlet Bahçeli'nin "alınacak kötü sonuç her şeyi ters yüz edebilir. Bu da içinde bulunduğumuz şu geçiş döneminin altüst olması demektir." sözleri; ardından Tayyip Erdoğan'ın "Türkiye'nin önünü kesmek isteyenler hazırlık yapıyorlar. Zalimler fırsat kolluyorlar. Zalimler zehirli hava kokluyorlar... Milli beka için Cumhuriyet İttifakı'nın yerel seçimlerde de varlığına kanaat getirildi." ifadeleri seçimlerle meşru-laştırdıkları rejimlerini daha da sarımsız kılmak için dile getirildi.

Seçim sürecinin daha ilk başların-

da gündem edilen "beka" meselesi yine sürecin en önemli gündemi haline getirildi. MHP'liler konuyu bir kez daha bölünme tehlikesine bağladı ve "bölünme yerelden başlar" diyerek milliyetçiliği arttırmak, seçimlere katılımı ve ittifaka verilecek oyları yükseltmek istiyor.

Kendi söylediğine kendisi inanıp telaşa düşmüş olacak ki, YSK'ye adayların bildireceği son günden hemen önce AKP ve MHP ittifak yapacakları belediyelerin sayılarını genişletti. Oyların bölünmesi sonucunda kimi belediyeleri CHP'nin, özellikle HDP'nin kazanması engellenmeye çalışıldı.

Seçimi kazanma telaşı paçaları sarmış olacak ki Cumhuriyet İttifakı'nın İzmir adayı göz boyamak için bir açıklamasında "Hep İzmir'i AKP'li yapmaya çalıştık, aslında AKP'yi İzmirli yapmalıyız" derken bir başka sefer de üzüm bağlarında fotoğraf çektiler "İzmir şarabını dünya markası yapacağız." dedi. Binali Yıldırım ise Kadıköy ziyaretinde hoşgörülü bir profil vermeye çalışarak Barlar Sokağı'ndan geçerken içki içen gençlere "Afiyet olsun" demeden geçmedi. Beka sorunu korkusu

etkisini gösterdi ki farklı kesimlerden seçmenleri kendinde konsolide etme çabası sadece iktidar kesiminden gelmedi. CHP de Urfa Siverek'te eski MHP'li Mehmet Fatih Bucak'ı, Konya'nın Taşkent ilçesinde de başörtülü bir kadın aday gösterdi. Benzeri böylesi pragmatik siyasi hamleler yine yerel seçimlerin, rant ve siyasi meşruluğun yaratılması için kullanılmasına malzeme oldu. Ekonomik krizin etkisinin arttığı ve tanzim kuyrukları ile daha görünür olduğu bugünlerde bu meşruluğun korunuyor olduğu görüntüsü özellikle iktidar için çok önemli.

Pragmatik hamlelerin ve tartışmalı söylemlerin eşliğinde yine her türlü hile, sahtekârlık, baskı, kendi hukukunu bile çiğneyen yöntemlerin mübah olduğu bir seçim günü yaşanacak. Bununla birlikte tüm bu olaylara rağmen toplumsal muhalefetin almak isteyeceği ya da alacağı her belediye başkanlığı koltuğunun ise "beka" sorunu olan bir sistemin yerine alternatif bir siyasetin değil "demokratik" ve "meşru" merkezi yönetim yanılığının yaratılmasında bir parça olacağını unutmamak gerekir.

Cinsel Şiddeti Affetmiyoruz

Hava Kızılay

2016 yılında AKP tarafından TCK 103. maddeye "cebir, tehdit, hile veya iradeyi sakatlayan başka bir neden olmaksızın 16.11.2016 tarihine kadar işlenen cinsel istismar suçunda mağdurla failin evlenmesi durumunda koşullarına bakılmaksızın hükümün açıklanmasının geri bırakılmasına, hüküm verilmiş ise cezanın infazının ertelenmesine karar verilir." hükmünün eklenmesi meclise öneri olarak sunulmuştu. Yasa tasarısına binlerce kişinin karşı çıkmasıyla teklif geri çekilmiş fakat aynı akşam sunulan torba yasanın bir başka maddesi meclisten geçmişti.

Meclisten geçen bu maddeyle beraber rıza tartışmaları yeniden gündeme gelmişti. Öncesinde 15 yaşını tamamlamış veya tamamlamamış çocukları kapsayan yasanın kapsamı değişimle beraber 15 yaşını tamamlamamış çocukları içerecek biçimde daraltılmış ve 12 yaşını doldurmamış çocukların cinsel şiddete* uğraması sonucu mahkemede uygulanacak yaptırımın daha fazla olmasına karar verilmişti.

Bu durum, yaptırımı kademelendirerek hem 12 yaşından büyük çocukların uğrayacağı cinsel şiddetin önünü açıyor hem de cinsel ilişkide rıza yaşını 12'ye düşürmenin yolunu açıyordu. Ayrıca değişimle beraber 12-15 yaş arasındaki çocukların evliliğinin de yasallaşacağı tartışmalar arasındaydı.

Şimdiyse zaten değişimiyle cinsel şiddete dayalı verilerin oranında artış yaşanmasına sebep olan maddelere bir yenisinin daha eklenmesi gündemde. Ancak bu sefer, henüz doğrudan meclisin gündemine öneri olarak taşınmış bir değişim söz konusu değil. Şimdilik medyaya yansıyan konuşmaların satır aralarında gündeme gelen ve meclisin arka planında konuşulduğu varsayılan bir değişimden bahsediyoruz.

2016 yılında cinsel şiddet uygulayanlar için önerilen "hükümün açıklanmasının geri bırakılması"na ilişkin madde eğer karşı koyuşla engellenmeseydi, cinsel şiddet uygulayan yaklaşık 2000 kişinin hapis-haneden çıkması öngörülüyordu.

2018'deki verilere göreyse bu sayının 10.000'e çıktığı söyleniyor. Söz konusu düzenleme işte tam da buraya dair. Yani yeni bir af söz konusu. Affın cebir, şiddet ve tecavüz durumunu kapsamayacağı söyleniyor. Affa tabi olacak kişilerin cinsel şiddet uygulamamış olması pek mümkün değil. Eğer uygulamaya geçilirse bu yasa, zaten 10 yıla yakın süren ve cinsel şiddet uygulayanın tutuksuz yargılandığı davaları da ortadan kaldıracaktır.

Dolayısıyla devlet bu meseleye dair her yasasında olduğu gibi yine şiddeti istismar diyerek görünmez kılmanın; şiddete uğrayana ise "mağdur" diyerek tacizi, tecavüzü yok saymanın peşinde. Ancak kadınlar arasında şimdiden, yasa meclisten geçerse ne yapılacağı; her şeyden önce yasanın öneri olarak hiç gelmemesi için neler yapılabileceği konuşuluyor.

*Çocuklara yönelik cinsel saldırının tüm biçimleri cinsel istismar değil cinsel şiddet, hatta cinsel işkencedir. Kavramın doğru kullanımını Meydan Gazetesi'nin 44. sayısında Meltem Çuhadar'ın yazdığı "Cinsel İstismar Değil Cinsel İşkence!" yazısında bulabilirsiniz.

Çocuk Cinsel İstismarıyla İlgili Doğru Bilinen Yanlışlar

Ezgi Koman

Şiddetin kaynağı eşitsiz güç ilişkilerindedir. Çocuk zayıf, korunmaya muhtaç, ailenin ya da devletin "malı" gibi algılandığı sürece yetişkinlerle kurduğu ilişkilerde daima güçsüz konumda olur. Bu durum da onu şiddete daha kolay maruz bırakır.

Ne Leyla'yı ne de Eylül'ü unuttuğunuzu sanmıyorum. 8 yaşlarındaki bu iki kız çocuğunun önce kaybolmaları, sonra ölü olarak bulunmaları herkesin canını çok yakmış, olay tüm toplumda büyük bir tepki yaratmıştı. İnsanlar öfkelenmiş, sosyal medyada binlerce twit paylaşmıştı. Hükümetinden muhalefetine herkes olayı lanetlemiş, failerin cezalandırılmasını talep etmiş, sanki çözüm olabileceği gibi ölüm cezası ve hadım gündeme gelmişti. O günlerde pek çok kişi söylemişti; "Umarız ki konu çözüm üretilebilecek bir temelde, doğru konuşulabilir; popüler ve yüzeysel söylemlerle sorumluluğu sadece çocuklara veren eğitimler ile öfkeyle atılan twitlerle sınırlı kalmaz." diye...

Olayların üzerinden henüz birkaç ay geçmesine karşın Eylül ve Leyla'nın ölümü sanki hiç olmamış gibi... Bizlerin belleğinden çıkmamış olsa bile adını anan ne bir gazeteci ne bir siyasetçi var...

Ama biz çocukları ve yaşadıklarını bir kere daha hatırlayalım ve Türk Psikiyatri Derneği Kadın Çalışma Birimi'nin hazırladığı "Çocuk Cinsel İstismarı ve Zor Açığa Çıkması" başlıklı bilgilendirme dosyasına göz atalım. Dr. Sibel Koçbıyık'ın hazırladığı bilgilendirme dosyasında, "Çocuk cinsel istismarıyla ilgili doğru bilinen yanlışlar" var. İşte 8 yanlış ve doğru...

1. Çocuklarda cinsel istismar nadir görülen bir durumdur: İstismarın neden olduğu utanç, suçluluk gibi tepkilerden dolayı cinsel istismar çoğu kez gizlenmekte, aile içinde sır olarak saklanmaktadır. Bu nedenle gerçek istatistiksel verilere ulaşmak zordur.
2. Sadece kız çocukları risk altındadır: Yapılan araştırmalarda, cinsel istismara uğrama sıklığının cinsiyetlere göre oranı her 5 kız çocuktan ve her 10 erkek çocuktan biri olarak bildirilmektedir.
3. Sıklıkla düşük gelirli ailelerde yaşanır: Alt sosyoekonomik gruplarda, yani yoksul ailelerde yetişen çocuklarda fiziksel ve psikolojik istismar ile çocuk ihmalinin daha sık olduğu pek çok araştırmada gösterilmiştir. Klinik değerlendirmeye gelen cinsel istismar olgularının bir kısmında sosyoekonomik düzey düşüktür; ancak bu diğer istismar türleri ile kıyaslandığında daha az belirgindir. Unutulmamalıdır ki cinsel istismar, her türlü sosyoekonomik, sosyokültürel düzeyde gözlenebilir.
4. İstismarcılar dışarıdan fark edilebilen, anormal davranışları olan yabancı kişilerdir: Cinsel istismar ve tecavüz konusunda son 50 yıldır yapılan araştırmalar istismarcının çoğunlukla erkek, çekirdek aile, geniş aile, yakın çevre ya da eğitim kurumlarından; çocuğun, hatta ailenin de tanıdığı biri olduğunu göstermektedir. Cinsel istismar ve tecavüzü yapan kişiler evli, çocuklu, meslek sahibi kişiler olduğunda tespit edilmesi ve ortaya çıkması daha zor olmaktadır.
5. Parklar, umumi tuvaletler, ıssız sokaklar, karanlık yerler, boş inşaat sahaları cinsel istismarın gerçekleşebileceği tehlikeli bölgelerdir: Cinsel istismar her ortamda olabilir. Özellikle yakınları tarafından olduğunda sıklıkla sokakta, arazilerde değil; çocuğun bildiği, güvende hissettiği mekanlarda gerçekleşir. Olayın olduğu yer genellikle ev, okul gibi çocuğun içinde bulunduğu yakın çevresidir.
6. Çocuk sesini çıkarmadıysa rızası vardır. Çocuk istismarında çocuğun rızası diye bir kavram yoktur, çocuğun kendinden yaşça büyük birinin isteklerini sessiz kalarak yerine getirmesi, bunu kabul ettiği anlamına gelmez. İstemediği söz ve davranışlara itiraz etmemesi, rıza göstergesi değil, her anlamda gücünün yetmemesi ile ilişkidir.
7. Çocuklara uslu, akıllı, açığız olmalarını söyleyip, sık sık uyarırsak onları tehlikelerden korumuş oluruz: Çocukları korumanın etkili yollarından birisi de, onlara cinsel istismarla ilgili bilgilendirme eğitimi vermektir. Pek çok ebeveyn cinsellikle ilgili konuşurken zorlanır. Konuşma içeriği sadece akıllı, uslu olmalarını, ıssız yerlerde dolaşmamalarını tembihlemekle sınırlı kalırsa, bu nasihat bilgilendirme yerine geçmez, çocuğunuzu korumuş, onu cinsel istismarla yeterince bilgilendirmiş olmazsınız.
8. Çocuklar, olan biteni çabuk unuturlar. Akıllı, olgun çocuklar bu deneyimi kolay atlatırlar: Cinsel istismar, çocuğun ruhsal ve fiziksel sağlığı açısından ciddi derecede zarar vericidir. Çocuğun özgüvenini, cinselliğini, ilişkilerini, tüm hayatını etkileyecek ağır bir yüke dönüşebilir.

Eğitimde Toplumsal Cinsiyet

Ece Uzun

ece@meydangazetesi.org

Ocak ayında Milli Eğitim Bakanlığı'nın "Eğitimde Cinsiyet Eşitliği" projesini kaldırmasının ardından Yüksek Öğretim Kurumu'ndan da benzer bir hamle geldi. YÖK Başkanı Yekta Saraç proje ile ilişkili olarak "Türkiye'nin değerlerine uygun değil" açıklaması yaptı ve çalışmanın bundan sonra "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği" değil "Adalet Temelli Kadın Çalışmaları" olacağını duyurdu. Bu duyurunun Recep Tayyip Erdoğan ile Yekta Saraç'ın 9 Ocak tarihindeki görüşmesinden yaklaşık bir ay sonra yapılmış olmasıysa elbette açıklamanın bir tesadüf eseri ortaya çıkmadığının göstergesi.

Saçlarını kendisi tarayamıyordu. Annesinden yardım istedi. Annesi Zeynep'in saçlarını taradı.

Toplumsal muhalefetin ve özellikle de biz kadınların tepkisini çeken bu açıklama aslında bizler için yeni veya şaşırtıcı değil. 2011 yılında Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı'nın adının Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olarak değiştirilmesi, AKP'nin kadını toplumda nerede konumlandığına en belirgin örneklerinden. Yaklaşık on yıldır dönemin başbakanları, cumhurbaşkanları tarafından sürekli kürtajın ve kadın eylemlerinin gündem edilmesi ya da kadınların konuşmasından gülmesine kadar her davranışına

dair söz söylenmesi devlet iktidarının "kadın politikaları" tavrında ne kadar net olduğunu göstermektedir. Peki onları bu denli rahatsız eden bu toplumsal cinsiyet kavramı nedir ve eğitimle ne kadar ilişkilidir?

Toplumsal Cinsiyetin Öğretilmesi Ve Üretilmesinde Bir Yöntem Olarak Eğitim

Kadın mücadelesinin 1970'lerden beri tartıştığı ve genel olarak odaklandığı bir kavram "toplumsal cinsiyet". Kavram, ataerkil toplumun cinslere belli aidiyetler yükleyerek "kadınlık" ve "erkeklik" yaratmasına ve bu aidiyetlere yüklediği çeşitli davranış kalıplarını "olması gereken ve sürekli" kılmasına karşılık gelir. Cinsler arasındaki iktidar ilişkilerinin belirleyicisi olan toplumsal cinsiyet rolleri ile birlikte iktidar sahibi daimi olarak erkektir. Pratikteki yansımaları toplumdaki topluma değişkenlik gösterse de bu ilişki biçiminde kadın hep ezilen olarak konumlandırılmıştır. Kadının varlığı ev ve aile ile sınırlandırılmış, erkeğe bağımlı kılınmış ve toplumdaki kabulü annelik üzerinden sağlanmıştır.

Eğitim, bireyleri ve toplumu egemen ideoloji ve kültüre göre şekillendirme yöntemidir. Temelinde bir itaat ilişkisidir ve aile ile birlikte kurulan bu itaat ilişkisi, iktidar olma ve iktidara tabi olma, eğitim ile sürdürülür.

Tarihsel olarak eğitim, iktidarluların ortaya çıkışıyla eş zamanlıdır. Eski Yunan'daki eğitim sisteminde bedensel mükemmellik amaçlanıyordu. Çünkü diğer devletlerle sü-

rekli savaş hali vardı ve devletin ihtiyacı olan güçlü, cesaretli ve itaatkar erkeklerdi. Katı bir disipline dayalı bu sistem ile halktan ayrı bir grup yetiştirilmekteydi. Atina'da özel ve kendine has programı olan okullar da mevcuttu, Platon'un Akademisi, Aristoteles'in Liseum'u gibi. Elbette bu okullarda da sadece erkekler eğitim alabiliyordu. Eski Yunan'ın "devlet adamı" yetiştirmeye yönelik eğitimi, yerini hristiyanlığın kabulü ile birlikte Roma İmparatorluğu'nda "din adamı" yetiştiren kilise okulu sistemine bıraktı. Özellikle 11. ve 12. yüzyıllarda üniversitelerin kuruluşu, dini eğitimin skolastik metodunu yaygınlaştırdı. Aynı yüzyıllarda müslüman devletler de islami eğitimi kurumsallaştırmaktaydı.

Günümüzdeki karşılığıyla modern devletlerin bir projesi olan zorunlu eğitim, 14. yüzyıldan itibaren başlayan bir süreçtir. Avrupa'da ortaya çıkmış ve oradan tüm dünyaya yayılmıştır. Ulus devletlerin kuruluşu ve kapitalizmin gelişimi, kitlesel zorunlu eğitimin ortaya çıkmasında çok önemli etkenlerdir.

Eğitimin içeriği de toplumsal cinsiyet rollerinin yaratıcısı ataerkinin

belirlediği sınırlar içerisinde. Öğretilen erkeğin tarihidir. Savaşlar, sınırlar, devletler, imparatorluklar hepsi erkekler tarafından yaratılmıştır. "Düşünce tarihi" olduğu iddia edilen felsefe dersleri, erkeğin düşüncesidir. "Geometri bilmeyen erkeklerin giremeyeceği" akademinin felsefesi... İlkokuldan üniversitenin sonuna dek süren bu eğitim öğretim süreci, devlete ve kapitalizme entegre olmuş bireyler yetiştirmeyi amaçlamakla birlikte erkek iktidarının normalleştirilmesidir.

Varoluşu itibarıyla erkek olan devletin, bireyleri ve toplumu şekillendirmekte kullanacağı araç da erkek egemen olacaktır. Devletin varlığını sürdürebilmesi için ihtiyaç duyduğu eğitim ile birlikte, kurulan her öğretim ve öğrenme ilişkisi, bu ataerkil sistemin sürdürülmesinde bir paya sahiptir. Eğitim kurumları yani okullar, ataerkinin yarattığı toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde ve sürdürülmesinde önemli bir konumda bulunur.

Yaşadığımız coğrafyada da halihazırda aileden edinilmiş olan toplumsal cinsiyet rolleri, okulla birlikte pekiştirilir. Hala çoğu okulda kız çocuklarıyla oğlan çocuklarının üniformaları birbirinden farklıdır. Oğlan çocuğu pantolon giyerken kız çocuğu etek, şort-etek veya jile giymek ve bu kıyafetlere uygun bedensel hareketlerde bulunmak zorundadır. Yaklaşık 12 yıllık eğitim sürecinde her okul günü, kız çocuğu ve oğlan çocuğu belirlenen şekilde giyinmelidir. Bu sistematik kıyafet uygulamasıyla eğitim sürecinin sonunda kalıplaşmış düşünceler yaratmak amaçlanır. "Kız

böyle giyinir", "erkek böyle giyinir" kalıplarıyla aslında cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimlerin de toplumda kabul gören ikili cinsiyet sisteminin dışına çıkması engellenmeye çalışılır.

Yetişkin kadın ve erkek tasvirlerinde kadın özel alanda, genellikle evde tasvir edilirken erkek sosyal alanda tasvir edilir. Kadının tanımı annelik üzerinden şekillendirildiği için ideal anne profili çizilir ve anne yetiştirmeye yönelik bir öğretim yapılır. Geleceğe dair planlamalar yapılırken kız çocukları öğretmenlik, hemşirelik gibi "kadınlara uygun" mesleklere yönlendirilir. Bu meslekleri icra ederken nasıl "evinin hanımı, çocuğunun anası" olacağı da iyice öğretilir.

Kadının ikincil konumda kalması gerektiği öğretisi yıllar boyunca sistematik biçimde anlatılır ve böylelikle eğitime tabi tutulanlar tarafından içselleştirilir; bu toplumsal kabul sürekli olarak üretilmiş olur.

Devletlerin Cinsiyet Eşitliği İllüzyonu

19. ve 20. yüzyıldan itibaren kadınların zorunlu eğitime dahil edilmeleri yine Avrupa'da başlamış ve buradan hareketle dünyaya yayılmıştır. Günümüzde de kız çocuklarının "eğitilmemesinin" büyük bir sorun teşkil ettiği iddia edilir. Bu bağlamda, 90'lı yıllardan beri özellikle devletlerin ortaklaşa projesi olan UNICEF tarafından eğitimde cinsiyet eşitliği kampanyaları yapılmaktadır. Finlandiya, Kanada, Norveç gibi devletler eğitimde cinsiyet eşitliğini programlarına almışlardır. Bu bağlamda kız ve oğlan çocuklarının eğitime katılım oranının yanı sıra eğitimin niteliğinde de "cinsiyet eşitliği" uygulanır. Eğitimde Cinsiyet Eşitliği Projesi de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çalışmaları da devletlerin bir politikası olarak var olur.

Devletlerin bir projesi olarak eğitimde cinsiyet eşitliği uygulamaları aslında "gelişmiş" ve "gelişmekte olan" devlet ile ilişkilidir. Burada kastedilen gelişim, hem ekonomik olarak kapitalizmin işlerliğinin fazla sektöre uğramaması hem de temsili demokrasinin gereklerinin yerine getiriliyor oluşuyla, bir nevi sosyal devlet anlayışıyla ilişkilidir. Ekonomik, siyasal ve toplumsal refahın yüksek olduğunun iddia edildiği böylesi coğrafyalarda siyasi iktidarın toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden uyguladığı baskı ve sömürü doğrudan hissedilmez. Var olan kapitalist ilişkiler çerçevesinde kadın sömürül-

meye devam eder, tüketim nesnesi ve tüketici özne haline getirilir.

Ataerkil sistem varlığını sürdürürken devlet ve kapitalizm kendini ataerkiyle beraber var ederken kadının özgürlüğünden bahsetmek mümkün değildir. Ataerkil devletin yarattığı ve kurumsallaştırdığı eğitim sisteminde kadın ve erkeğin eşitliğinden söz etmek de bir illüzyon yaratmaktan öte gidemez.

İktidarlardan Sıyrılmış Değerler Yaratmak

Günümüz siyasi iktidarının eğitim politikalarına geri dönecek olursak, ocak ayında Antalya MEB ile Ensar Vakfı arasında imzalanan "Değerler Eğitimi" protokolü toplumsal muhalefet için bir gündem haline dönüştü. 40 çocuğa yönelik cinsel şiddetin faili olan Ensar Vakfı'nın çocukları "eğitmesinin" tepki görmesi çok olağan.

Öncelikle MEB'in müfredatında "değerler eğitimi" adında bir ders bulunmamakta. Tüm ders müfredatlarının giriş bölümüne evrensel ve milli değerler adı altında iki farklı konu başlığı olarak yerleştirilmiştir. Özel okullarla popülerleşmiş olan, küçük yaştan itibaren çocuklara evrensel değerlerden sevgi, saygı, adalet, yardımseverlik, hoşgörü, şefkat, merhamet, empati gibi davranışların yanında kimi milliyetçi, devletçi değerleri de "öğreten" değerler eğitimi mantığı, muhafazakar özel okullarda ise dini değerlerin dayatılmasına vesile oldu.

AKP'nin şu an milliyetçi ve muhafazakar değerlerle öncekinden farklılaştırdığı eğitim sistemiyle amaçladığı, bu değerleri sahiplenen bir nesil yaratmaktır. İmam Hatip Ortaokulu ve Liselerinin artırılması, din kültürü ders saatlerinin yükseltilmesi, zorunlu Arapça ve Kuran-ı Kerim dersleri bu projenin görünen kısımları olmakla birlikte, 15 Temmuz Destanı tiyatroları gibi perde arkası da mevcuttur. Milliyetçi-muhafazakar anlayışın kendini daha da belirginleştirilmesi; kadın ve erkek arasında var olan adaletsizliğin daha büyük bir uçuruma dönüşmesine neden olmaktadır. Aynı zamanda kadın ve erkeğin toplumsal konumundaki adaletsizliklerin din ve "Türk kültürü" ile özdeşleştirilerek normalleştirilmesi, bu eğitim sistemiyle sorgulanamaz kılınmaktadır.

Toplumsal cinsiyet, zorunlu eğitim ile ortadan kaldırılabilecek bir olgu değildir. Elbette cinsiyet rollerinin ortadan kaldırılmasında ve böylesi bir anlayışın toplumsallaştırılmasında tüm iktidarlı eğitim öğretim modellerini reddeden, özgürlükçü öğrenim yöntemleri de bulunmaktadır. Bunları da "eğitim" olarak değerlendirmek doğru olmayacaktır. Burada önemli olan nokta, bilginin iktidardan ne denli sıyrılabildiğidir. Ataerkiyle beraber tüm iktidarlı yapıların ortadan kaldırılması için mücadele sürerken özgür bilgi paylaşımı alanları oluşturulmalıdır. Bu bilgi paylaşım alanlarında toplumsal cinsiyetin, otoritenin, hiyerarşinin, mülkiyetin olmadığı yeni değerler var olacaktır.

Mağdurum da Mağdurum

Misra Sapan

Şimdilerde yine pek de yabancı olmadığı bir söylem yükseltiyor. Taciz, tecavüz, şiddet ve katliamları yetmediği gibi, bunların üstünü örtercesine, karşımıza erkeklerin de mağdur olduğu haberleri ve söylemleri çıkarılıyor. "Eşinden dayak yemiş koca", "bir kız çocuğuyla evlendiği için hapse girmiş erkek", "nafaka ödediği için maddi sıkıntı çeken erkek" haberleri ana akım medyanın baş köşelerinde yerini alıyor. Dayak yemiş, nafaka yüzünden hapse girmiş erkeklerle röportajlar yapılıyor.

Erkeğin, evlilik süresi boyunca kadının ev içi-dışı emeğini sömürmesi ile nafakaya karşı çıkışında doğrudan bir bağlantı bulunuyor. Erkek, kadınlara yönelik uyguladığı sömürü, baskı ve şiddetle kendisinin yaşadığını iddia ettiği ekonomik "mağduriyeti" aynılaştırma-ya çalışıyor. Süresiz nafaka uygulamasının erkekler için yarattığı sözde "mağduriyet"e ilk başta muhafazakar kesimlerden tepkiler gelse de bu tepkiler hemen hemen her kesimden erkek tarafından sahipleniliyor. İktidara yakın medya organlarından muhalefete yakın medya organlarına pek çok medya kuruluşu bu konuya değiniyor. İşte erkeklik, politik başka başka ayrımları bu noktada ortadan kaldırıyor. Adalet Bakanı Abdülhamit Gül ve cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın da bu konuda devreye girdiği aktarılıyor. Sonuç olarak ortaya çıkan şey, tabi bunun adına dayanışma denilebilirse, "erkek dayanışması" oluyor.

Nafakanın dışında yine muhafazakar kesimden yükselen başka bir mağdur edebiyatı, kız çocuklarıyla evlenen erkeklere verilen hapis cezası konusunda yükseliyor. Bunun yanında bir taciz olayında erkek, kadın tarafından tahrik edildiğini ve mağdur olduğunu iddia ediyor. Devlet de durur mu, tahrik ya da iyi hal indirimi ile erkeği koruyor.

İşte tam da bu noktada, "erkekler de mağdur" söyleminin arkasında toplumsal cinsiyet normlarının ve ataerkil sistemin yarattığı avantajlardan kopmak istemeyerek bu sistemi sürdürmek isteyen erkeklerin olduğunu görmek gerekiyor. Yaşananlar "tersine eşitliği" amaçlıyor, erkeği kadının konumuna düşmüş göstererek eşitlemeyi... Erkekler kendi zulmünü görünmez kılmak istiyor.

Erkeklerin, devletin -iki yüzlü biçimde "pozitif ayrımcılık" adı altında evlilik ve nafaka gibi konularda- çıkarttığı erkekler için "dezavantaj"lı yasalarından rahatsız olması durumunun mağdur edebiyatı yapmalarına meşruiyet kazandırmadığını belirtmek gerekiyor.

Toplumsal cinsiyet rolleri ile bu davranış-hareket biçimlerinin sürekliliğini sağlayan erkeklerin, bir baskı ile mağduriyet yaşadıklarını dile getirmeleri ayrıca bir samimiyetsizlik göstergesidir. Çünkü bu açıklamalar toplumsal yaşamın her yerinde sesi kısılmaya çalışılan, yaşadığı adaletsizlikleri ve şiddeti teşhir etmeye çalışırken devletin polisi tarafından şiddete maruz bırakılan kadınların yaşadıklarını iyice görünmez kılıyor ve erkek şiddetini meşrulaştırıyor.

Ayrıca sözde kadını koruyan ve erkeği mağdur eden yasalara karşı verilecek mücadele de erkek devletin yıkılmasıyla ilişkilidir. Biz kadınlar, ataerkil sistemin yarattığı adaletsizliklerin doğrudan hedefinde olanlar, halihazırda bu adaletsizlikleri teşhir ederek mücadele etmekteyiz. Bu noktada biz kadınlar, erkeklerin böylesi edebiyatlarını da teşhir etmeli, görünür olan ve görünmezlik pelerininin içinde gizlenen tüm erkekliklerle mücadeleye devam etmeliyiz.

Unutmamak gerekir ki kadınların ataerkil sisteme karşı verdiği mücadele, tüm iktidar biçimlerine karşı verilen mücadeleyle ortak olduğu için, aynı zamanda erkeklerin nafaka yüzünden hapis cezası alması gibi "sözde mağduriyetlerini" de tam anlamıyla giderecek niteliktedir.

İlayda Demir

Edebiyattan siyasete erkeklerin, kadınlarla şehirleri özdeşleştirmesi yaygın bir davranıştır. Şehir (örneğin İstanbul, İzmir vs...) şiirlerde sevgiliye benzetilir. Ya da erkek bir komutan şehre sahip olmayı, onu fethetmeyi amaçlar. Erkeklerin kadınlarla şehirleri özdeşleştirmesinin ardında kadınları fethedilen, sahiplenilen, kazanılan bir nesne olarak görüp kendilerini de sahip, fetheden, kahraman olarak görme istekleri bulunmaktadır.

"İzmir mahallenin en güzel kızı, kim istemez ki..."; "Ben Ferhat, İzmir Şirin"; "Uyuyan bir güzel var. Bir öpücük bekliyor. Biz öpeceğiz, uyandıracamız, silkeleyeceğiz, ayağa kaldıracamız"; "Yaşadığı kentle flört etmeyen, o kenti hissetmeyen biri, o şehrin başkanı olmamalı. Çok kolay yanlış yapar. Çok kolay ihanet eder. Çok kolay terk eder. Ben öyle değilim" gibi sözler de yerel seçimlerde İzmir ve İstanbul büyükşehir belediye başkanlıklarına aday olan AKP'li ve CHP'li "erkek"lerin sözleri. Gözleri kararmış bir biçimde belediyeleri kazanmak için hırslanmış bu erkekler, başkan olunca şehrin sahibi de olacaklarını sanıyorlar. Bu sözlerin söylenmesinde de cinsiyetçi devletli siyasetin, ataerkil sistemin ve iktidarın fetih siyasetinin/söylemlerinin etkisi apaçık ortada.

Tarihte Kentler ve Kadınlar

Fethetmek üzerinden olmasa bile kentleri kadınlarla özdeşleştirmenin yanlış noktaları bulunmaktadır. Kentlere bu şekilde yöneltilen kadın yakıştırmalarının cinsiyetçi olmasının yanı sıra kentlerin ortaya çıkması, gelişmesi ve dünyanın genelinde hakim yerleşim alanı olmasıyla kadınların toplumsal yaşamdaki yeri arasındaki ilişkiye de değinmek ge-

rekmetedir. Kadınlar için kentler ne anlam ifade etmektedir? Kadınlar kentin neresinde bulunmaktadır?

Tarihsel ve arkeolojik pek çok veriye dayanarak açık bir şekilde söyleyebiliriz ki kent; tarihi, felsefesi, örgütlenmesi, planlanması ve politikaları, kadınların yaşamlarından ve var oluşlarından kaynaklanan gerçeklikleri ve onların ihtiyaçlarını yok sayan, ötekileştiren ataerkil değer ve pratiklerle yüklüdür.

Siyasi, dini veya ekonomik iktidar yapılarının birer merkez haline gelmesi sonucu ortaya çıkan kentlerin, bir başka iktidar biçimi olan ataerkiyle ilişkisi apaçık ortadadır. Kentlerin ilk ortaya çıktığı dönemler sistematik iktidar yapılarının ve devletlerin ortaya çıktığı dönemlerdir ve erkekler devletli toplum yapısının etkin özneleri olmuşlardır.

Bin yıllardır iktidarlar ataerkil sistemi üretirken mekanı da ataerkil biçimde üretip planlamaktadır. Yani kent planlamasının kentin cinsiyetçi "doğa"sını yeniden üretme ve sürdürme işlevi de bulunmaktadır.

Richard Sennett'in Ten ve Taş kitabında bahsettiği gibi, Yunanlılar'ın insan vücudu anlayışı, farklı sıcaklıklara sahip vücutlar için farklı yaşam biçimleri ve farklı kent mekanlarını beraberinde getiriyordu. Bu farklar şehirde var olan cinsiyet ayrımında görülür kılınıyordu. Çünkü kadınların erkeklerin daha soğuk versiyonları oldukları düşünülüyordu ve kadınlar şehirde çıplak olarak boy göstermiyorlardı. Eski Yunan evlerinin yüksek duvarları ve çok az penceresi bulunmakta; evlerde odalar bir iç avlunun etrafında sıralanıyordu. Evin içinde adeta haremlik-selamlık sistemine benzer bir sistem

hakimdi. Evli kadınlar, konukların ağırlandığı oda olan "andron"da asla görünmezler; andronda verilen içkili davetlerde sadece kadın köleler ve yabancı kadınlar bulunurdu.

Ayrıca Eski Yunan kentlerinde erkekler arası tartışma toplantılarına katılabilen ve kentin "eril mekanlar"ında bulunabilen, soylularla cinsel ilişkiye giren *hetereler* olmuştur. Hetere dışındaki kentli kadına, açıkça ya da üstü örtülü bir biçimde yasak olan, yasak olmasa bile girişi belli koşullara bağlı tutulan kentsel mekanlar bulunmaktadır. Bu mekanlar; tapınak, yönetim mekanları ve paraların saklandığı hazine işlevlerini gören akropolis ya da "halk" toplantılarının yapıldığı agora bölümleri olmuştur.

16. yüzyıl Avrupa kentlerinde kitaplıklara girme ayrıcalığına sahip olan kadınlar, tıpkı hetereler gibi, yalnızca saraylı seks işçileri olan *kortizanlar* olmuştur. O dönemde kentlerde kütüphaneler, üniversite kampüslerinin belli alanları, politika ve halk meclisleri, kulüpler, dernekler, kahvehaneler gibi alanlar kadınlara engellenmiştir.

Modern dönemde 20. yüzyıl kentleri de net bir şekilde farklılaşmış toplumsal cinsiyet rollerini yansıtan ve daha da güçlendiren bir yapıya sahip olmuştur. Kapitalizmin gelişimi ile birlikte yeni üretim biçimi kadına yüklediği rollerle ataerkil sistemi güçlendirmiştir. Kadın evin dışında, kentte başka bir mekanda da çalışmaya başlamış, mevcut kentsel yapı, kadınların ikili rolünün zorluklarını daha da ağırlaştırmıştır. Evlerin ve konut alanlarının tasarımı bütün zamanını ev yaşamını düzenlemeye ayıran bir kişi üzerinden gerçekleşmiştir. Kentsel mimari de, merkezi,

erkeğin rol model olduğu ve onun ihtiyaçlarını temele alan bir biçimde uygulanmaktadır. 183 cm boyunda erkek baz alınmakta; standart bedenler ve standart cinsiyet normları üzerinden standart mekânlar oluşturulmaktadır.

Kentlerin Cinsiyetçi Yapısından Özgürlük Çıkar mı?

Kentler, genel itibarıyla, tarih boyunca toplumsal cinsiyete dayalı norm ve kimliklerin üretim, tüketim ve yeniden üretim süreçlerinde en önemli mekân olmuşlardır. Kent planları kadınların eve kapanması üzerine yapılagelmiştir. Geleneksel aile norm olarak alınır ve kent "kadının yeri evidir" anlayışıyla tasarlanmıştır. Kadınların kentin erkek bakış açısıyla oluşturulan işleyiş mekanizmasının içinde yer almadıklarını; kapitalist ekonomide veya mecliste olmalarının ise bütünlüklü bir kadın özgürlüğü yaratmadığını hatırlatmak gerekmektedir. Bu anlamda üzerinde durulması gereken nokta, kadınların "kamusal alan"a ve erkeklerin erkek siyasetinin hedefi olan kentin planlanmasında ve örgütlenmesinde daha çok katılımını sağlamak değildir.

İktidarlar tarafından üretilen ve yeniden üretilen kentlerin merkeziyetçi ve iktidarlı yapısı sebebiyle kadının özgürleşme mekanı olamayacağını hatırlatmak gerekir. Buradan elbette pastoral bir biçimde "köye geri dönüş" yaklaşımı çıkarılmamalıdır. Kadınlar ataerkil sistemi ve onunla ilişkili olan tüm iktidar biçimlerini ortadan kaldırmayı hedeflerken erk'ek (iktidarlı) kentsel mekanı da ortadan kaldırıp bedensel-düşünsel ihtiyaçlarını tam olarak karşılayacakları, düşlerini ve hayallerini gerçekleştirebilecekleri kolektif özgür yaşam alanlarını kuracaklardır.

Yunanistan'daki Anarşist Politik Organizasyon'dan (APO) kadınlar tarafından iki yıl önce kurulan Ataerki Karşıtı Grup Ocak ayında Kadıköy 26A Mor Atölye'nin davetiyle İstanbul'daydı. APO bileşeni beş ayrı örgütlenmeden kadınlarla niçin bir kadın örgütlenmesinin ihtiyacını hissettiklerinden Yunanistan'da kadınların durumuna ve anarşist hareketin pratiklerine kadar pek çok konuya değinen bir röportaj gerçekleştirdik.

Ataerki Karşıtı Grup'tan Kadınlarla Kadıköy 26A Atölye'de Yapılan Mor Atölye, 26 Ocak 2019

Kadınların Özgürleştiği Yeni Bir Dünya Kuracağız

Ataerki Karşıtı Grup'un nasıl kurulduğundan biraz bahsedermisiniz, özörgütlü bir anarşist kadın mücadelesine neden ihtiyaç var?

Ataerki Karşıtı Grup'u APO'nun içinde kurduk çünkü sömürülen ve baskı altında tutulan bütün ezilenlerin yanında, kadınlar olarak cinsiyet alanındaki baskıyı deneyimlemiştik.

Anarşistler olarak, baskılanmış yaşamların özgürlüğünün "aydınlanmış öncülerin" ellerinde değil ancak kendileri için eyleyecek olan ezilenlerin ellerinde olduğu fikrini savunduk. Biliyoruz ki özgürlük ne bahşedilebilir ne de hediye edilebilir ancak mücadeleyle kazanılabilir. Bu bakış açısıyla, kadınların kendilerini ataerkinin zincirlerinden özgürleştirmek için verdikleri mücadele, devlete ve kapitalist sisteme karşı toplumsal özgürlük için verilen mücadelenin bütünsel bir parçasıdır.

İki yıl önce, başlangıçtan beri öncelikli olarak dikkatli bir şekilde, küçük ama kararlı adımlarla ilerledik. Bu dönemde, Anarşist Kadınlar'la politik bağlar kurduk. Geçtiğimiz yıl İngiltere, Kolombiya, Slovenya, Şili ve New York'un aralarında bulunduğu, dünyanın farklı yerlerinden yoldaşların mesajlarıyla birlikte 8 Mart için özel olarak hazırlanan Meydan'ın kadın dayanışması için mesaj çağrısına cevap verdik. APO'nun yayınladığı "Toprak ve Özgürlük" gazetesinde de onların dayanışma mesajlarını yayınladık.

Bu süreçte karşılaştığınız zor-

luklar neler oldu? Anarşist mücadele içerisinden eleştirel düşüncelerle karşılaştınız mı?

Ataerki, kapitalist sistemden önce de vardı ve onun kurumsallaşması için kullanıldı. İç içe geçmiş sayısız farklı görünümünü barındırıyordu, tarihsel boyutuyla devlet ve kapitalizmin otoritesiyle olan bağından, modern versiyonu olan "ana akım feminizme" (kadınların taleplerinin otoriter sisteme katılımı ile denkleştirilerek kadın mücadelesinin deforme edilmesi), bu konunun kısmen ya da hatta tamamen akademik bir alana (ayrıcılıklara sınırlandırılmış bir erişimle) sıkıştırılmasıyla ezilenlerin mücadelesine karşı bir konuma geçti.

Biz anarşistlere göre, ataerki tek boyutlu değildir. Sınıfsal bir boyutu vardır; ırkçılıkla, dünyadaki kuzey-güney ayrımıyla, göç ve göçmenler meselesiyle, cinsellikle, şiddetle, kurumsal ve sosyal adaletsizliklerle vb. farklı görünüşleri vardır.

Amacımız, baskılanan ve sömürülenler için tek gerçekçi çözüm olarak ezilenlerin bu mücadele alanlarını yeniden domine etmesini sağlamak ve direnişi daha geniş bir bakış açısıyla toplumsal devrime kanalizasyon etmek.

Batılı toplumlar kadınlar için daha liberal ya da "özgür" görünüyorsa da biliyoruz ki kadınlar hala batı "demokrasilerinde" hiyerarşiyle, baskı ve şiddetle karşı karşıya kalıyor. Yunanistan'da kadınların ne gibi

sorunlarla karşı karşıya olduğundan bahsedebilir misiniz?

Özellikle şu sıralar devlet ve kapitalizmin saldırısı Yunanistan'da devasa bir baskı ve sömürüyle devam ediyor. Şu anki durum toplumsal ve sınıfsal direnişlerle aynı zamanda süren iflas sisteminin yozlaşması ve uzun zamandır sınıfsal işbirliğini geçerek ulusal işbirliğine dönüşümü olarak özetlenebilir.

Sosyal yamyamlık iktidarlar için arzulan bir durum. Çünkü toplumun öfkesini manipüle ediyor ve sınıf mücadelesini, dünyanın sefaletinin ve ezilenlerin süregiden yoksulluğunun gerçek sorumlularından uzakta bir yere naklediyor. Bu gerçekliğin içinde ataerki, otoriter dünyanın temel bir parçası olarak toplumu birbirine yabancılaştırıyor ve zayıflatıyor.

Bununla paralel olarak tecavüzcülerin aklanması, tecavüze karşı direnen kadınların tutsak edilmesi, HIV pozitif kadınların aşağılanması ve kapatılması, hamile kadınların işten kovulması, işyerlerinde kadınlara yönelik sömürünün artması, adaletsizliğin ve sömürünün karşısında duran kadın mücadelesine yönelik baskı ve saldırılar, binlerce göçmen kadının konsantrasyon kamplarına -korkunç koşullarda- kapatılması, kadın ve çocukların satıldığı uluslararası köle ticareti vb. sürüyor. Köle ticaretini sürdüren ve aklayanların, LGBTQI+ örgütlenmesinin eylemcisi Zak Kostopoulos/Zackie Oh'yu katledenlerin, güçlünün zayıfa karşı şiddetini yükseltenlerin, toplumsal ve sınıfsal piramitte yukarıda olan-

ların şiddetinin cinsiyete dayalı ötekileştirme ve tacizle devam ettiğini görüyoruz.

Sonuç olarak her güne yayılan bir devrim idealiyle anarşizmi düşünüp kendimizi ve yaşamlarımızı özgürleştirmenin nasıl gerçekleşebileceği hakkındaki düşünceleriniz neler? Okurlarımıza ne söylemek istersiniz?

Mücadele edenler olarak -hem anarşist hem de kadın olarak- yapmamız gereken tek şey birbirimizle dayanışma içerisinde olmaktır; dünyanın her bir köşesinde, bütün ezilenlerle birlikte, ortak düşmanlarımıza karşı örgütlenmektir. 19. yüzyılda Amerika'daki göçmen kadınların kanlı grevlerinden İberya Devrimi'nde Mujeres Libres'li kadınlara, Chipas'taki Zapatist kadınlardan Rojava'nın ve Türkiye'nin militan kadınlarına, Arjantin'in ve Şili'nin Mapuche yerlilerinin topraklarını gasp edip yağmalayanlara karşı mücadele eden kadınlardan Standing Rock ve Black Lives Matter direnişçilerine; mücadele eden kadınlardan aldığımız ilhamla ataerki, devlet ve kapitalizmle kavga ediyoruz. Toplumsal eşitlikle; saygınlık, adalet ve özgürlükle dolu; kadınların özgürleştiği yeni bir dünya kuracağız yani toplumsal özyönetim, anarşizm ve özgürlükçü komünizmi.

Ekleme istediğiniz başka bir şey var mı?

Dünyanın her yerinde mücadele eden bütün kadınlarla, dayanışmayla!

Fırat'ın Doğusunda Hesap Şaştı Batısında Deniz Bitti

Emine Sakin

Ortadoğu üzerine yazılan yazılar ya da yapılan analizler söz konusu olduğunda en sık tekrar edilen cümlelerin başında gelen "Ortadoğu'da Kartlar Yeniden Dağıtılıyor" sözü, geçtiğimiz aralık ayında Donald Trump'ın açıklaması sonrası bir klişe olmaktan gerçeğe evrilmeye hiç bu kadar yakın olmamıştı. ABD Başkanı'nın yaptığı "Suriye'den askerlerimizi çekiyoruz" açıklamasıyla, Suriye'ye dair o güne dek yapılan tüm analizler, sahada var olan güçlerin kurduğu dengeler ve devletlerin bölgeye dair tasarrufları, ya "çöpe gitti" ya da güncellenmeyi zorunlu hale getirdi. Nitekim Trump'ın, -ABD'deki bazı güç merkezlerini de rahatsız eden ve onlara rağmen alındığı anlaşılan- bu kararı akabinde Kürtler başta olmak üzere sahadaki öznelerin alternatif dengeler üzerine eğilim gösterdikleri görüldü.

Suriye'deki ABD Varlığının Dünü Bugünü

İŞİD'in, 2014'te Irak'ta Musul ve Suriye'de Rakka gibi kentleri ele geçirmesi sonrası yükselen tehdidi, aynı yılın yaz aylarında ABD'li gazetecilerin infaz videolarının internete düşmesiyle, ABD tarafından daha hissedilir hale gelmişti. ABD'nin aynı süreçte kurduğu İŞİD karşıtı koalisyonun sahadaki varlığı, yıllardır İran'ın da dahil edildiği "şer eksenini" devletlerinden biri olarak tanımlanan Suriye'de askeri varlık bulundurma konusunda fırsat sunmuştu. İlerleyen süreçte İŞİD tehdidinin artmasına paralel olarak ABD öncülüğündeki koalisyonun -özellikle Fırat'ın doğusundan Irak sınırına kadar olan bölgedeki- yerel müttefikleri, Kürt öz savunma güçleri, Arap, Süryani askeri birimlerinden bir araya getirilen Suriye Demokratik Güçleri (SDG) olarak belirginleşti.

Dönemsel olduğu ve er geç sona ereceği aşikar olan bu bölgesel müttefiklik ilişkisi, ilerleyen süreçte, küresel bazda, NATO ittifakı içindeki ABD ile TC arasında gerilim başlıklarının üst sırasında yerini alacaktı. TC tarafından bu ilişkiye dair defalarca yapılan sitemkar tondaki ve iki devletin NATO müttefikliği olduğunun hatırlatıldığı çıkışlar zamanla sertleşti. Bir yandan SDG'ye yapılan askeri yardımların TIR sayıları üzerinden "binli rakamlarla" envanteri tutulurken diğer yandan da Rusya'ya yakınlaşma stratejisi izlenerek ABD'ye "alternatifsiz olunmadığı" mesajı verilmeye çalışıldı. ABD cephesinde ise bu mesajlar genellikle soğukkanlı bir biçimde karşılandı, SDG bileşeni YPG/YPJ'nin terörist olarak görülmediğinin altı her defasında çizildi.

ABD'nin Suriye Politikasında Değişen Ne?

Suriye'deki askeri varlığını İŞİD tehdidi ile gerekçelendiren ABD açısından, Trump'ın asker çekme nedeni olarak belirttiği "İŞİD yenildi" açıklaması, aslında ABD'nin Ortadoğu'ya yönelik stratejik öncelikleri bakımından bölgedeki askeri varlığın ve siyasi tasarrufların, farklı gerekçelerle güncelleneceği anlamına geldi. Bu öncelikler hiyerarşisinde her zaman en üstte yer alan İsrail'in güvenliği ve bu paralelde İran nüfuzunun geriletilmesi politikası Trump yönetiminin Ortadoğu'ya dair en belirgin siyasetini oluşturdu. Bu gerçekler ışığında "ABD bölgeden tamamen çekiliyor" yanılması çok, söz konusu askeri gücün çekilme alanlarına bakılmalı.

Bu alanlardan biri Irak, Ürdün, Suriye sınır üçgeninde bir bölge olan

Tenef'teki üs, muhtemelen ABD'nin bölgedeki operasyonlarını yöneteceği ve İran'a yönelik olası askeri hamlelerinin merkezi olacaktır. Diğer taraftan Şam-Bağdat-Tahran yolunu birbirine bağlayan güzergahta bulunan üssün yakınlarında mevzilenen Rus, Suriye güçleri ve Şii milislerin varlığı da -şu sıralar masa başında diplomasi hamlelerine ağırlık verilen ve TC dışında kimsenin savaş tamamları çalmadığı- Suriye Savaşı'nda ileriki süreçte Teneft'e de suların ısınacağını gösteriyor.

Tampon Yazılır İşgal Okunur

Trump'ın açıklaması sonrası, Afrin ve Fırat Kalkanı bölgelerinde sürdürdüğü işgalini Fırat'ın doğusuna da genişletme arzusunu her fırsatta dile getiren TC, bir taraftan da bu beklenmedik karar sonrası, gözle görülür bir çekimserlik içinde kaldı. Öteden beri dillendirilen Fırat'ın Doğusu ve Menbiç operasyonları için Ankara-Moskova-Washington hattında yapılan diplomasi hamleleri, TC açısından bu işgal operasyonunun yakın ya da uzak vadede hayata geçmeyeceğini işaret eden karşılıklar buldu. ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo'nun İzlanda TV'sine yaptığı -SDG bileşenlerini kast ederek- "yerel güçlerle işbirliğimiz sürecektir" açıklaması, Pentagon'un, tasavvur edilen güvenli bölgede TC'nin olmayacağına altını çizmesi, söz konusu işgal hamlesine Washington'dan verilen açık ya da örtük red yanıtları oldu.

Moskova hattında ise Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un yaptığı "Kürtler konusunda Ankara ile farklı düşünüyoruz. TSK ile ortak operasyon yok" açıklaması, benzer bir şekilde hayır cevabı olarak not

edilmeli. Lavrov'un aynı açıklamasının devamında -Suriye'deki ABD ve TC askeri varlığına atıfla- Rusya ve İran'ın, Şam'ın daveti üzerine bölgede bulunduğunu, yine Şam yönetiminin TC askeri varlığını istemediğini belirtmesi; Afrin, Fırat Kalkanı gibi bölgelerde sürdürülen işgalin er ya da geç bir sonunun olduğunun Ankara'ya hatırlatılması olarak değerlendirilmeli. Her iki mesaj da, TC'nin Fırat'ın Doğusu'ndaki hesaplarının tutmadığının, batısında ise makasın giderek daraldığının açık birer göstergesi.

Kaldı ki Soçi zirvesi sonrası İran ve Rusya'dan tampon bölge konusunda istediği yanıtları alamayan TC, Soçi'de "terörle mücadele adına da olsa" Suriye'nin toprak bütünlüğüne zarar verecek adımlardan kaçınılması içeriğindeki mesajlara isteksiz bir biçimde onay vermek zorunda kaldı. Ayrıca İran lideri Ruhani'nin Suriye'nin geleceğinde Kürtlerin söz hakkına vurgu yapan ifadelerinin gittiği adres ise Ankara'dan başkası değildi. Ayrıca İdlip konusunda aralık sonuna dek Soçi'deki ortaklarından mühlet alan TC'nin, Fırat'ın Doğusu bir yana, en batıdaki İdlip'te, geliştirebilecek fazla bir hamlesinin kalmadığı aşikar. Nitekim İran Dışişleri Bakanı Cevad Zarif, İdlip'e yönelik askeri seçeneğin masada olduğunu vurgulaması Fırat'ın batısında da TC için denizin bittiğinin işaretleri. Ancak Suriye Savaşı'nı sürekli bir iç siyaset malzemesi olarak kullanan TC'nin Astana ortaklarının olası bir İdlip operasyonu ile 31 Mart seçimleri öncesi AKP'yi istikrarsızlaştırmak istememeleri de devletler arasında gerçekleşen pragmatik politikalar çerçevesinde ihtimal dahilinde bulundurulmalı.

Venezuela: Darbe Ama Kime?

Yine bir devletlerarası kriz ve yine kamuoyuna servis edilen yüzlerce, binlerce yalan içinde kaybolan gerçekler. Ve kaybolan bu gerçekler içinde kaybolmaya devam edecek olan yaşamlar. Mevzu bahis Venezuela.

Deniz Gölbaş

Venezuela'da Yeni Enflasyon: Devlet Başkanı Enflasyonu

Venezuela'daki durumu kısa bir şekilde özetlemek gerekirse yıllardan beri devam eden krizleri vurgulamakla yazıya başlamalı. Devam eden bu krizleri dünya gündemine iyice sokansa 10 Ocak'ta halihazırda devlet başkanı Nicolas Maduro'nun ikinci 6 yıllık devlet başkanlığı dönemine başlamak için yemin etmesi ve ardından en büyük muhalif grubun lideri Juan Guaidó'nun kendisini bir mitingde geçici devlet başkanı ilan etmesi oluşturuyor. Bu gelişmelerin ardından Amerika, Almanya, Fransa ve İngiltere gibi devletlerarası arenanın önemli birçok oyuncusu Guaidó'yu devlet başkanı olarak tanıdıklarını açıkladı. O tarihten beri gerek Maduro'yu gerekse Guaidó'yu destekleyen birçok miting düzenlendi. Venezuela'daki bu durum Venezuela'yla sınırlı kalmadı ve devlet başkanlarının kamuoyuna açıklamalarıyla açık açık gözler önünde cereyan etti ve etmeye devam ediyor.

Kapitalizme Emperyalist Darbe (!)

"ABD'de neden hiç askeri darbe olmaz?" sorusuna verilen bir cevap vardır: "Çünkü bir tek ABD'de ABD Elçiliği yoktur!": Venezuela'daki tartışmaların bir boyutunu da

Maduro'nun, ABD Başkanı Trump'ı sık sık darbe yapmaya çalışmakla suçlaması oluşturuyor.

Trump da yaptığı açıklamalarla Maduro'nun kendisini içerde ve dünya kamuoyunda darbeye karşı durduğunu savunmasına çanak tutuyor denilebilir. ABD Başkanı Donald Trump son olarak çoğunlukla Venezuela ve Küba'dan gelen göçmenlerin yer aldığı kalabalık bir kitleye seslendiği bir mitingde Maduro rejimini destekleyen askerlerin yaşamlarını ve geleceklerini riske attıklarını söylemekten geri durmadı. "Venezuela demokrasisini restore etmek" istediğini (!) açıkça söyleyen Trump, "Biz inanıyoruz ki Venezuela ordusu ve liderliği bu süreçte hayati bir rol oynayacak." diyerek açıkça Venezuela ordusuna çağrısını yineledi. Venezuela'daki yönetimin "barışçıl yollarla" değişmesi gerektiğini söylediği bir açıklamasında da buna rağmen askeri bir girişim olabileceğini ima ederek orduyu "Güvenli bir liman, kolay bir çıkış ya da bir çıkış yolu bulamayacaksınız. Her şeyi kaybedeceksiniz!" sözleriyle etkileme çalışmalarına devam etti. Venezuela ordusu ise henüz Maduro karşıtı bir konum almış değil.

Yukarıda sayılan devletlere ek olarak Güney Amerika devletlerinin önemli bir kısmı da Maduro karşısin-

da pozisyon almış durumda. Rusya, Çin, İran ve TC ise Maduro'yu destekleyen devletler arasında. Hatta Rusya, BM Güvenlik Konseyi toplantısında ABD'yi darbe planı yapmakla dahi eleştirmiş durumda: "Anti-emperyalist kamp" Maduro'nun yanında(!)

Sıcak Çatışma İhtimali

Maduro'nun Trump'ı petrol rezervlerine göz dikmekle suçladığını vurgulamaya gerek yok. Kanıtlanmış petrol rezervlerinde dünyanın önde gelen ülkelerinden biri olan Venezuela'daki bu kriz dünya ekonomisini pek etkilemedi. Bunun en büyük sebebi de ekonomik krizden siyasi krize dönen bu durumun zaten yıllardan beri devam ediyor oluşu. Üstelik bu krizin artık insani kriz olarak adlandırılmaya başlandığını belirtmek gerekir. Venezuela'nın güllük güllüstanlık olduğunu iddia edenlerin varlığına rağmen Venezuela'daki krizlerden biri de Venezuela'ya ABD'den gönderilen "insani yardımların" ülkeye girişine izin verilmemesi. İnsani yardım gönderimine karşın Maduro tarafından sınırlara asker sevkiyatı gerçekleştirildiği kamuoyuna servis edilen haberlerden. Çin yaptığı bir açıklamayla "zorla insani yardım gönderimi"nin çatışmalara neden olabileceğini belirterek askeri müdahaleye karşı olduklarını belirtti.

Rusya da insani yardım tartışmalarına bu hamlenin büyük ve tehlikeli bir provokasyon olduğunu belirterek ABD ve NATO'daki müttefiklerinin, Venezuela muhalefetini silahlandırmayı gördüklerini iddia etti. ABD'nin insani yardım malzemelerini kendi politikalarına "malzeme" etmek istediği açıkça ortada. Onun için ABD'nin karşıtı olan grupta yer alan -başta Rusya olmak üzere- devletler bu durumu kendilerine "malzeme" ediyor. Filler tepişirken çimenler ezilmeye devam ediyor. İnsanların yaşamları yine devletlerin, liderlerin politikalarının elinde birer teferruat haline geliyor.

Anti-Emperyalizm Pelerininin Saklayamadıkları

Venezuela'da bir darbeden söz edilebilir mi? Evet. "Sosyalizmin Maduro dilemması" devam ettiği süreyle bu topraklarda insanlar görmek istemese de hiçbir şekilde yönetime katılmayan insanların yaşamlarına yapılmış bir darbe var. Devletlerarası arenada güncel sorun, bu darbenin kim tarafından hangi devletlerle yapılacağı sorunu. Maduro döneminde artık iyiden iyiye görünür olan durum, insanların hayatları ve gelecekleri için endişelenmelerinin terörist olarak tutklanmaları için yeterli olması. Anti-emperyalizm çuvalına artık mızrak sığmıyor.

Zapatistalardan Dünyanın Dört Bir

Kime: Dünyanın dört bir yanında mücadele eden kadınlara

Gönderen: Zapatist kadınlar

Kız kardeşler, yoldaşlar!

Sizi haberdar etmek istediğimiz şey biraz üzücü; Mart 2019'da Zapatista topraklarımızda, İkinci Uluslararası Mücadele Eden Kadınlar Buluşması'nı yapamayacağız.

Yeni hükümetlerin daha önce açıkça yapacaklarını söylediği büyük kapitalistlerin mega projeleri ortaya çıktı. Maya Treni'nden, Tehuantepec Kanalı planından, ahşap ve meyve ürünleri için ağaç dikiminden bahsettiler. Ayrıca madencilik şirketlerinin ve büyük gıda şirketlerinin de topraklara gireceğini söylediler. Topraklarımızı metaya dönüştürerek biz yerli halkları yok etme girişiminde bir tarım planı da var. Carlos Salinas de Gortari'nin başarıyla tamamlayamadığı şeyi tamamlamak istiyorlar çünkü biz, onu isyanımızla durdurduk.

Bu projeler felakettir. Yalanlarıyla bunu ne kadar örtbas etmek istedikleri önemli değil. Gerçek şu ki onlar yerli halklara karşı her şeyi elde etmeye çalışıyorlar; topluluklarını, topraklarını, dağlarını, nehirlerini, hayvanlarını, bitkilerini ve hatta taşlarını bile. Yani onlar, sadece biz

Zapatistalara değil, aynı zamanda yerli olduğunu söyleyen tüm kadınlara da karşıdır. Ve sonra erkeklerle de karşıdır, ancak şimdi biz kadınlardan bahsedeceğiz.

Topraklarımızın artık bizim için değil, gelip yürüyüş yapacak, büyük otelleri, harika restoranları ve bu lükslere sahip olmak için gerekli işletmeleri olan turistler için var olmasını istiyorlar. Topraklarımızın, değerli ahşaplar, meyve ve su üreten çiftlikler; altın, gümüş, uranyum ve toprakta var olan, kapitalistlerin istediği tüm mineralleri çıkarmak için madenler haline gelmesini istiyorlar. Onurumuzu ayda birkaç kuruşa satmak için onların piyonları, köleleri olmamızı istiyorlar. Bu kapitalistler ve yeni hükümetlerde onlara itaat edenler, istediğimiz şeyin para olduğunu sanıyorlar.

Onlar bizim özgürlük istediğimizi anlayamazlar; sahip olduğumuz birazlık şeyi; fotoğrafsız, röportajsız, kitapsız, danışmansız, anketsiz, oy kullanmadan, müzeler ve yalanlar olmadan mücadele ederek kazandığımızı anlamazlar.

"Kalkınma" dedikleri şeyin bir yalan olduğunu, ilerlemeci ya da gerici dünyalarında dövülmeye, tecavüze uğramaya ve öldürülmeye devam eden kadınların güvenliğini bile gözetemediklerini anlamazlar.

Siz bu kelimeleri okurken, bu ilerlemeci ya da gerici dünyalarda kaç kadın öldürüldü yoldaşlar, kız kardeşler?

Belki biliyorsunuzdur ama yine de size söyleyeceğiz: Zapatista bölgesinde uzun yıllar boyunca tek bir kadın bile öldürülmedi. Ama evet, onlar bizim geri kalmış, cahil, önemsiz olduğumuzu söylüyorlar.

Belki en iyi feminizm nasıldır bilmiyoruz, belki lüğatin nasıl değiştiğini veya toplumsal cinsiyet eşitliğinin ne olduğunu bilmiyoruz. "Toplumsal cinsiyet eşitliği" dedikleri şey bile adil değil, çünkü sadece kadınların ve erkeklerin eşitliğinden söz ediyorlar. Biz bile, cahil ve geri kalmış insanlar olarak, ne erkek ne kadın olan, "otroas" dediğimiz ama onların kendilerine nasıl isterlerse öyle diyebildiği ve alay edildikleri, zulmedildikleri, şiddet gördükleri ve katledildikleri için saklanmadan oldukları gibi olma hakkını kazanmanın onlar için kolay olmadığı, ne erkek ne de kadın olan insanlar olduğunu iyi biliyoruz. Onları hala erkek ya da kadın olmaya mı zorlayacağız? Biz bu insanlara saygı duymazsak, bize kadın olarak saygı duymamalarından nasıl şikayet edebiliriz? Ama hey, belki de bu, başka dünyalardan bakış attığımız şeyler hakkında konuşmamız ve bunlar hakkında pek bir şey bilme-

memiz yüzündendir.

Bildiğimiz şey, özgürlüğümüz için savaştığımız ve şimdi özgürlüğümüzü savunmak için savaşmamız gerektiğidir, böylece büyükanne-lerimizin çektiği acı, kızlarımız ve onların kızları tarafından çekilmeyecektir.

Biz savaşmak zorundayız ki tarih tekerrür etmesin ve sadece yemek yaptığımız, dünyaya getirdikten sonra utanma, aşağılanma ve ölüm içinde büyüdüklerini göreceğimiz çocuklar doğurduğumuz o dünyaya geri dönmeyelim.

Biz aynı şeye geri dönmek için silahlanmadık. Biz 25 yıldır, turistlere, patronlara, ustabaşılara hizmet etmek için direnmiyoruz. Biz otel ve restoranlarda birkaç peso için yabancılara hizmet eden işçiler olmak için eğitim, sağlık, kültürün yaratıcıları olmayı bırakmayacağız. Önemli olan az ya da çok peso olup olmaması değil, önemli olan onurumuzun bir bedeli olmamasıdır.

Çünkü onların istediği bu, yoldaşlar, kız kardeşler; kendi topraklarımızda, topluluğumuzu yok etmelerine müsaade etmek için sadaka alan köleler haline gelmemizi istiyorlar.

Yoldaşlar, kız kardeşler!

Yanında Mücadele Eden Kadınlara

Çeviri: Gamze Boztepe

2018 toplantısı için bu dağlara geldiğinizde, bize saygıyla ve bazen de hayranlıkla baktığınızı gördük, her ne kadar herkes bu şekilde gelmemiş olsa da. Bizi eleştirmeye gelen insanlar da olduğunun farkındayız. Dünyanın büyük olduğunu ve orada birçok düşüncenin var olduğunu, hepimizin aynı şeyi yapamayacağını bazı insanların anladığını, bazılarının anlamadığını biliyoruz.

Ve şimdi bize, iyi ya da kötü bir şekilde emir verilen hizmetçiler ya da bazen el sanatları, bazen meyve ya da sebze, bazen herhangi bir ürünün ücreti için, kapitalist kadınların yaptığı gibi, pazarlık yapılan kimseler olarak üzüntü ya da acımayla bakmanızı istemiyoruz. Oysa bu kapitalist kadınlar alışveriş merkezlerine alışverişe gittiklerinde pazarlık yapmazlar, kapitalistlerin söyledikleri ücreti öderler ve hatta bundan keyif bile alırlar.

Hayır, yoldaşlar, kız kardeşler. Biz bu megaprojelere karşı her şeyimizle ve tüm gücümüzle savaşağız. Eğer onlar bu toprakları ele geçirirlerse, bu Zapatistaların kanı ile olacak.

Bu yeni hükümet, kadın olduğumuz için, beklediğimiz şey iyi bir işveren ve iyi ücret olduğundan, patronlara ve ustabaşlarına boyun eğeceğimizi sanıyor ya da buna inanıyor.

Ama hayır, istediğimiz şey kimsekinin bize tanımadığı özgürlüktür; kanımızla bile olsa savaşıarak onu kazanırız.

Yeni hükümetin güçleri, paramiliterleri, milli muhafızları geldiğinde onları hürmetle, şükranla, neşeyle mi karşılayacağımızı sanıyorsunuz? Hayır, ne olursa olsun, onları mücadeleyle karşılayacağız ve Zapatista kadınlarının satın alınmadıklarını ve pes etmediklerini öğrenip öğrenmeyeceklerini göreceğiz.

Bundan sonrası artık güvenli değil, çünkü kapitalizmin her şey için saldırdığını ve ne pahasına olursa olsun her şeyi istediğini biliyoruz. Bunu yapacaklar, pek çok insanın onları desteklediğinin, zulmedebileceklerinin ve insanların yine de onları alkışlayacaklarının bilincindedir. Bize saldıracaklar ve bizi bitirene kadar, oy sayılarının iyi olup olmadığını görmek için anketlerini kontrol edecekler.

Biz bu mektubu yazarken paramiliterlerinin saldırıları çoktan başladı. Daha önce olduğu gibi: PRI, sonra PAN, sonra PRD, sonra PVEM ve şimdi MORENA'dan geliyorlar.

Yoldaşlar, kız kardeşler!

Mücadeleyi bırakmayın. Bu kahrolası kapitalistler ve onların yap-

tıkları yanlarına kar kalan yeni hükümetleri bizi yok etse bile, siz kendi dünyanızda savaşmaya devam etmelisiniz.

Çünkü biz buluşmada, dünyanın herhangi bir köşesindeki tek bir kadın, kadın olmaktan korkmasın diye mücadele edeceğimiz konusunda anlaşmıştık. Orası da sizin köşeniz yoldaşlar ve kız kardeşler, Zapatista topraklarında bizde olduğu gibi, orada da şimdi sıra sizde.

Bu yeni hükümettekiler bizi kolayca yeneceklerini, az olduğumuzu ve başka dünyalarda bizi kimsekinin desteklemediğini düşünüyorlar. Ama ne olursa olsun, yoldaşlar ve kız kardeşler, bir kişi kalsak bile, o kişi özgürlüğümüzü savunmak için savaşıacaktır.

Ve biz korkmuyoruz, yoldaşlar ve kız kardeşler! 25 yıldan daha evvel kimsenin bizi görmediği, sonra da bizi şu ankinden daha az gördüğünüz zamanlarda korkmadıysak şimdi de korkmuyoruz.

Yoldaşlar, kız kardeşler!

Size verdiğimiz ateşi koruyun.

Sönmesine izin vermeyin.

Bizim ateşimiz burada kanımızla sönmüş olsa bile, hatta başka yer-

lerde de sönmüş olsa bile, kendi ateşinizi koruyun, çünkü zor zamanlardan geçsek de biz kimsek öyle kalmak zorundayız ve biz mücadele eden kadınlarız.

Hepsi bu, yoldaşlar ve kız kardeşler. Özet şu ki biz buluşmayı yapmayacağız.

Eğer kendi dünyanızda bu buluşmayı yaparsanız ve size Zapatistaların nerede olduğunu, neden gelmediğini sorarlarsa, onlara gerçeği söyleyin, Zapatist kadınlar olarak, kendi özgürlükleri için, kendi köşelerinde savaştıklarını söyleyin.

Yoldaşlarınıza ve kız kardeşlerinize iyi bakın.

Size Zapatistalar hakkında düşünmemenizi çünkü artık bittiklerini, artık Zapatista diye bir şey olmadığını söyleyebilirler.

Bizi mağlup ettiklerini düşündüğünüz zaman, size baktığımızı göreceksiniz ve içimizden biri habersizce yaklaşıp sadece siz duyun diye kulağınıza fısıldayacak: "Size verdiğimiz küçük ateş nerede?"

Güneydoğu Meksika dağlarından.

Zapatist Kadınlar, Şubat 2019.

DÜNYADAN ANARŞİST KADINLARIN 8 MART MESAJLARI

“ **Meydan Gazetesi'nin biz kadınlar tarafından hazırlanan bu sayısında, dünyanın farklı yerlerindeki kadın örgütlerinden ya da anarşist örgütler içerisindeki kadınlardan gelen ve kadınları erkek iktidarların tümüne karşı mücadeleye ve örgütlenmeye çağırın dayanışma mesajlarını siz okuyucularımızla paylaşıyoruz.** ”

CNT - İspanya

İspanya bu yıl yeniden devletin, toplumun ve yargı sisteminin içine işlemiş olan ataerkiyi yok etmek için kavga veren CNT gibi sendikaların ve örgütlerin örgütlediği bir Genel Grev deneyimleyecek. Geçen yılın 8 Mart talepleri nüfusun büyük mobilizasyonuna rağmen duyulmadı. Diğer yandan 2018'de mahkeme kararlarında birçok ataerki adaletsizlik ve 98 kadın katliamı oldu. 2010'dan bugüne katledilen kadınların sayısı 1000'den fazla.

CNT'de kadın ve sınıf mücadelesini savunuyoruz ve ataerki sistemin köklerine saldırmamız gerekiyor. Bunun için Genel Grev gibi araçları kullanmayı güçlü bir şekilde savunuyoruz.

Anarşizm her zaman için her türden tahakküme ve adaletsizliğe karşı mücadele etti. Bu yüzden anarko-sendikalist bir hareket olarak kadınları ezen bu toplumda kırılma yaratmak için mücadele veren Türkiye'deki Anarşist Kadınlar'ı her şekilde destekliyoruz. Sizin kavganız İspanyol Devleti'ne karşı özgürlükçü hareketler için bir referans oldu.

Kadınların ezilmesine son vermek, sınıf egemenliğinin parçalanmasında temel bir eksenidir. Kadınların özgürlüğü ve eşitliği bütün insanlığın eşitliği demektir.

Berberer durur, beraber ilerleriz.

ICL (Uluslararası Emek Konfederasyonu)

Türkiye'deki kız kardeşlerimize ve yoldaşlarımıza mesaj:

Ataerki binlerce yıldır var. Ona karşı direniş de binlerce yıldır, birçok şekilde ve biçimde var. Saldırıları arttıkça direnişimiz de büyüyerek devam ediyor. Arjantin ve İrlanda'da kürtaç, kadınların mücadelesi sonunda suç olmaktan çıkıyor. İspanya'da tarihte kadınların örgütlediği ilk genel grevi, milyonları sokağa taşıdı ve kadınların sömürsü meselesini toplumsal yaşamın bir parçası haline getirdi. Ve daha pek çok ülkede kadınlar, kız kardeşlerinin başarılarından ilham alarak kendi mücadelelerini daha adil; atarkinin ve cinsiyet ayrımcılığının olmadığı bir dünyaya doğru ilerletti ve ilerletmeye devam ediyor.

Elbette bu bir gecede olmaz, olmayacak. Son yıllarda bütün dünyada milyonlarca isimsiz kadın, ataerkiye direndi. Bu hareketi peyderpey oluşturan onların fedakarlıkları ve katkılarıdır. Anarşist Kadınlar'daki kız kardeşlerimiz ve yoldaşlarımız uzun zamandır bunun bir parçası ve yoldaşlarımızın bunu çoğu zaman, gittikçe daha baskıcı olan ülkelerinin çok zor koşullarında yaptıklarının fazlasıyla farkındayız. Emekleriniz için teşekkür ederiz. Aynı zamanda, Türkiye'de ve dünyadaki bütün kadınların, kız kardeşlerinin direnişten aldığımız ilham kadar ilham almasını; ayrıcalık ve tahakkümün her biçiminin yok edildiği, ataerkiden azade bir topluma doğru durdurulamaz yürüyüşe katılmalarını umuyoruz. Haydi! 8 Mart 2019 sadece başlangıç olsun!

Yaşasın 8 Mart! Yaşasın kadın mücadelesi!

FAU'dan (Uruguay Anarşist Federasyonu) Kadınlar

Bugün 8 Mart'ı anarak kadın yoldaşlarımızın dünya çapında verdikleri mücadeleye olan aidiyet duygumuzla Anarşist Kadınlar'a özel ve kardeşçe selamlarımızı yolluyoruz.

Direnen kadınların; patron sınıfına ve onun devletine, ataerkil sisteme ve onun sosyal dokudaki etkilerine karşı mücadelesini simgeleyen bugün, aynı zamanda bizim sınıfımızın da aşağıdakilerin de günüdür. Tarihsel kökeni de bunu avaz avaz bağlamaktadır.

Bu anlamda, her türlü baskıya göğüs gererek kararlılık ve fedakarlıkla devam eden bu uzun mücadele, bağrında özgürlükçü bir bakış açısı barındırmıştır ve bugün de barındırmaktadır. Yukarıdakilerin unsur ve araçlarıyla belirlenmiş baskın rollere rağmen kadın yoldaşlarımız daha adil, daha eşit ve daha dayanışmacı bir dünyanın kurulması için verilen mücadelenin her zaman ön saflarında yer almışlardır.

Bizler antikapitalistiz. Bizler ataerkilliğin bizzat kapitalist düzenin yapısında olduğuna inanırız. Bizler insanlar arasındaki adaleti istiyoruz. Çünkü bütün bunların ancak şimdikinden çok farklı bir toplumsal örgütlenmeyle başarılabilir. Çünkü bakış açımızın "Toplumsal Özgürlük" olduğunu biliyoruz, ezilenlerin tüm toplumsal ifadelerinin özgürlüğe ulaşmasını istiyoruz.

Bütün Kadınları Mücadele etmeye çağırıyoruz!

Ayağa Kalkın Kadınlar!

FAU (Özgür İşçi Birliği) Kadın Çalışma Grubu- Almanya

Ataerkiye Karşı Direniş!

Kadınlar dünyanın dört bir yanında ataerki ve kapitalizmin saldırılarına karşı direniyorlar. Biz kadınların en güçlü silahı olan direniş sayesinde son yıllarda sokakları tekrar geri kazandık. Bu kazanım ve kazanımlar, yeni kadınların saflarımıza katılmasını sağladı. Bu mücadele bize gösterdi ki hem sokakta hem evde hem de işyerlerinde sorunlarımız ve şikayetlerimiz ortak.

Neoliberal politikaların ve ataerkinin bedenlerimiz üzerindeki tahakkümünü reddediyoruz. Kendi bedenimiz hakkında, kendi yaşamımız hakkında yine kendimiz karar vermek istiyoruz. Ve elbette biliyoruz ki tüm bunlar kavga etmeden, mücadele vermeden gerçekleşmeyecek! Bizler de FAU'nun kadın çalışma grubu olarak tüm kadınları 8 Mart 2019'da sokağa ve direnmeye çağırıyoruz. Bizler biliyoruz ki ataerki ile mücadele etmek aynı zamanda kapitalizm ve ırkçılıkla da mücadele etmek demektir; ataerki ile mücadele etmek, ağır çalışma koşulları ile mücadele etmektir.

Bizler bugün 8 Mart'ın mücadele geleneğinin verdiği güçle tüm kadınları evde, işte, sokakta örgütlenmeye ve mücadele etmeye çağırıyoruz.

Dayanışma En Büyük Silahımızdır!

Mujeres Creando - Boliviya

Mujeres Creando, Boliviya'da yirmi yılı aşkın süredir politik olarak faaliyet gösteren bir kadın örgütüdür. Bu önemli politik geçerlilik için günbegün çalıştığımız bu yıllar boyunca toplumdaki varlığımızın, bu bağlamda sahip olduğumuz güç ve üstünlüğümüzü koruduk. Aynı zamanda toplumsal bir hareket olarak son yirmi yılda, coğrafyamızda ve coğrafyamızın dışında bulunan birçok yerdeki insanlarla bir dizi zorlu siyasi zamandan geçtik.

Devleti esas politik senaryosu olarak görmeyen, geleneksel siyasetteki boşlukları doldurmak için uğraşmayan ve antimilitarist olan bizler; yaratıcılık, cesaret ve örgütlü mücadele ile karanlık anlarla yüzleşmeli ve direnmeliyiz. Boliviya'dan kadınlar olarak dayanışmamızı iletiyoruz, çünkü farklı gerçekleri yaşasak da ataerkiye, baskıcı ve kriminalize eden güçlere karşı verilen mücadelelerin her gün karşı karşıya kaldıkları zorluğu tahmin edebiliyoruz.

Gücünüze bizden güç katın.

FAB'dan (Bulgaristan Anarşist Federasyonu) Kadınlar

Bulgaristan'dan anarşist selamlar!

Sevgili kız kardeşler,

Onlarca yıldır Bulgaristan'daki kadınlar sosyal haklarını kanıksadılar. Fakat geçtiğimiz yıl bu coğrafyadaki kadınlara yönelik sistematik bir saldırı başladı. Ataerkil devlet sosyal güvenlik sistemi, iş kanunları ve cinsiyet rollerinin hukuki yorumları ile güçlerini üzerimize saldı. Anayasa Mahkemesi aile içi şiddete ve kadına şiddete karşı İstanbul Protokolü'nü "cinsiyet" yorumu ile reddetti ve kadının "anne", "doğum" ve "ebelik" ile ilişkilendirildiği muhafazakar anlayışı yeniden tesis etti. Aynı zamanda işveren kuruluşları, çalışanların haklarına ve sosyal güvenlik yan haklarına karşı lobi faaliyetlerinde başarılı oldular. Anneleri orantısız olarak etkileyen ücretli doğum izni ve daimi sözleşme güvenliği tehlikeye girdi.

Birçok örgüt bu saldırılara karşı ayaklandı. Yeni ve çok çeşitli bir direniş hareketinin yükselişine şahit oluyoruz. Memnuniyetsizlerden farklı formal ve informal örgütler bir araya gelip tartışarak yönetenlere stratejik bir cevap geliştiriyor. Anarşistler bütün bu mobilizasyonun bir parçası olarak paneller, gösterimler, konserler, eylemler, performanslar ve en önemlisi karşılıklı yardımlaşma ağlarını örgütleyiyorlar.

Kahrolsun kapitalizm! Kahrolsun ırkçılık! Kahrolsun ataerki!

Türkiye'de ve bütün dünyadaki kızkardeşlerimizle dayanışma!

Ataerki Karşıtı Grup - Anarşist Politik Organizasyon Yunanistan

Dünyanın Dört Bir Yanında Mücadele Eden Tüm Kadınlara Mesajımızdır:

Şurası açık ki ataerki kapitalizmden çok daha önce açığa çıktı fakat yine kapitalizm tarafından kadınları köleleştirmek için çok iyi kullanıldı. Öyle ki bugün ezilenlerin maruz kaldığı şiddetin kökeninde ataerkinin şiddeti olduğunu görebiliyoruz. Bu otoriteler tecavüze karşı direnen kadınların, AIDS'li kadınların, hapishanelerdeki kadınların, toplama kamplarında hayatta kalmaya çalışan mülteci kadınların sesini kısmaya çalışırken diğer yandan bu saldırıları yapanları kolluyor; uluslararası kadın ticaretine ve çocukların seks işçiliğine zorlanmasına önayak oluyor. LGBTİ ve HIV+ eylemcisi Zak Kostopoulos'un linç edilip katletmesine yol açıyor.

Bizler birer direnişçi, anarşist ve kadın olarak dayanışma içinde olmalı, mücadelemizi örgütlemeli ve dünyanın her bir köşesinde ortak düşmanlarımıza karşı mücadele etmeliyiz. 19. yüzyılda ABD'deki göçmen kadınların kanlı grevlerinden İbery Devrimi'nin Özgür Kadınlar'ına ve Chiapas'taki Zapatist kadınlara; Rojava'dan Mapuche'ye; Şili'den Türkiye'ye kadar direnen tüm kadınları çürümüş ataerkilliğin, devletin, kapitalizmin dünyasını yıkmak ve bu yıkıntıların üzerine adalet ve özgürlük dünyasını, kadın kurtuluşunu, anarşizmi ve özgürlükçü dünyamızı inşa etmeye çağırıyoruz.

CNT - AIT Granada Feminist Seksiyonu - Kuzey İspanya

Türkiye'deki kızkardeşlerimize selamlar,

Bütün kadınların çalışmayı durdurduğu bugün, ezilen kadınlarla kapitalizm arasındaki çizgiyi belirginleştirecek ve kadının üstüne yüklenen geleneksel görevleri geçersiz kılacaktır.

Şurası açık ki kapitalizm tüm kadınları ve ezilen tüm herkesi bir şekilde bedenlerini satmaya zorluyor. Göçmenler, seks işçileri, "ev kadınları", her an her yerde baskı ve şiddete maruz kalıyor.

Bizler 8 Mart'ta sokakları zapt edecek olanlarız. Bizler hem kadınların sözlerini haykırmak hem de kapitalizme meydan okumak için sokaklara çıkacak olanlarız.

Çünkü En Büyük Silahımız Kadın Dayanışmasıdır!

Yaşasın Kadınların Direnişi!

ŞİDDETE ÇARE

Biz Birbirimizin

Ataerki her yerde. Ataerkiyi var eden iktidar her yerde. İktidarının sarsılmazlığını şiddetle sağlayan erkek her yerde. Erkek şiddetinin farklı halleri her yerde. Gel o zaman KADIN, katil mücadelemize!

Bir çöp kutusundan, dere kenarından, merdiven altından görünen el, ayak KADIN. Hunharca işlenen cinayetlerin maktulu olan, tanığı olan bazen kil payı kurtulunca saniği olan ama her defasında mağduru olup ölen de KADIN mahkum olup tutsak düşen de. Tecavüzcüsüyle evlendirilen,

12 yaşında bebeğini emziren, önce babasının sonra kocasının alıp sattığı, alıp satıldıkça yıpratılan, yıpratıldıkça kaybolan ruh da KADIN. Hastane koridorlarında, karakollarda, komşu kapılarında ağlayan gözler KADIN. Sevgiye inanan, inanıp da her şeyi göze alan, yaşama sarılan, sarıldıkça aldatılan, çaresizce katlanmak zorunda kalan, aldığı her darbeye kırılan kalp KADIN.

Otobüsün sıkışıklığında bunalan, gecenin karanlığında korkan, üzerine

MÜCADELEMİZ Çaresiyiz KADIN!

dikilen iki çift gözle tedirginleşen, istemediği kollarda çırpınan vücut da KADIN. Yemek pişiren, çamaşır yıkayan, çocuk doğuran, hasta bakan, üstüne başka bir işte çalışıp eve katkı diye sömürülen, yine de beğenilmeyen, ne yapsa eleştirilen, aptallıkla yaftalanan akıl da KADIN. İş yerinde beceriksiz, toplumda her daim yetersiz, her konuda aciz görülen de KADIN.

Seçmediği rollere sıkıştırılan, kalıplarla etiketlenen, kadın olduğu için nefret edilen de, katledilen de KADIN. Her daim belirlenen kadınlık, er-

keklik vb. toplumsal rollere hapsedilmeye çalışılan yine KADIN...

Bizim neyimiz kaldı geriye KADIN, mücadele vermektense başka? Bize dayatılanlara "yeter artık" demekten başka? Bizim kimimiz var ki birbirimizden başka? Ne çaremiz var birbirimize ve kendimize güvenmekten başka? Hayatımızı çileye çevirenlere beraber direnmekten başka çare var mı KADINIM diyene? Şiddete çare mücadelemiz, biz birbirimize çareyiz KADIN.

QUEER?

Eğer beden bir varlık değil de değişken bir sınırsa, geçirgenliği siyasi düzenlemeye tabi olan bir yüzeysel, toplumsal cinsiyet hiyerarşisine ve zorunlu heteroseksüelliğe ait kültürel sahada bir imleme pratiğiysen, toplumsal cinsiyet denen ve bedenin iç imlemini bedenin yüzeyinde kuran bu bedensel icrayı kavramamız için geriye hangi dil kalıyor?

Judith Butler

İngilizce queer kelimesinin Türkçe'deki karşılığı garip, tuhaf, yamuktur; argoda ise ibne anlamına gelir. İngilizceye Almanca çapraz kesen, transversal anlamına gelen "quer"den geçmiştir. Queer teoride acayip, garip, tuhaf, yamuk, anormal olana; "normal"ın dışında kalana ve bırakılana; normu ihlal edene bir gönderme vardır ve bu "anormali" yeniden anlamlandırma imkanı yaratma iddiası taşır.

1970-80 arasında akademide yükselen postyapısalcılıkta kendisine temeller bulan kavram, 1990'lardan itibaren toplumsal cinsiyet konusuna yoğunla-

şan bireylerin dikkatini çekmeye başlayan bir teori haline geldi. Türkçe'de ise queer metinlerle 2000'li yıllardan itibaren çeviriler aracılığıyla karşılaştık.

Teori, öncelikle ABD'deki eşcinsel harekete ve LGBTİ'ler için korkunç yıllar olan 80'lere dayanıyor. AIDS salgınıyla (o dönemki adıyla GRID: Geylere Özgü Bağışıklık Yetersizliği) bir LGBTİ kırımı yaşanırken ABD, AIDS'in bir eşcinsel hastalığı olduğunu söylemiş, tedavi ücretlerini yüksek tutmuş, insanların ölümüne kayıtsız kalmıştı. Ölümleri görünür kılmak ve devletin yaydığı nefreti ayyuka çıkarmak amacıyla eylemler

düzenleyen ACT-UP'ın içinden bir grup tarafından 1990'da Queer Nation isimli bir örgüt kurulmuştu. 90'lı yıllara kadar LGBTİ'leri aşağılamak için bir hakaret olarak kullanılan queer kelimesini sahiplenen ilk örgüt olan Queer Nation, o yıl düzenlenen New York Onur Haftası'nda "Queer'ler Bunu Okuyun!" başlıklı bildiriler dağıtmıştı.

Queer teori ise ilk defa Theresa de Lauretis tarafından -yine 1990'da- Kaliforniya Üniversitesi'nde düzenlenen bir konferansın başlığı olarak kullanılmıştı. Queer teorisinin temel metinlerinden olan Judith Butler'ın Cinsiyet Belası da bu

yılda yayınlanmıştı. Butler zamanla teorinin en bilinen isimlerinden biri haline geldi.

1001 Çeşit Bakış Açısı

En temelde cinsiyet ve cinsellikle ilgili normatif olanın nasıl düzenlendiği ve sapkınlık kategorilerinin nasıl oluşturulduğunu sorgulayarak yola çıkmıştır queer teori; normalliği kuran normların kuruluş ve işleyiş yapısını sorgularken amacının kenarda kalanın merkezi kazanması değil, merkezin yok edilmesi olduğu söylenir. Heteroseksüel kadınlık ve erkeklik kimliklerini olduğu kadar lezbiyen, gey, biseksüel, transeksüel, interseks ya da asek-süellik gibi kimlikleri de sorgular yani sorunu sadece heteronormativiteyle değildir; homonormativite ya da transnormativiteyle de mesafelidir. Butler'ın anlatımıyla queer "meşrulaştırılmış normların yanlış, gerçekdışı ve idrak edilemez addedilmiş bedenleri de kapsayacak şekilde genişletilmesinde ısrar etmek"tir.

Bugünse bu teoriyi LGBTİ'lere özgü bir kimlik politikası olarak okuyan da var, kimliksizleşme önerisi olarak savunan ve cinselliği özsel, benliğin için bir parçası olarak bir kimlik politikası olarak eşcinsel hareketine karşı bir duruş olarak gören de. Bu özcülüğü tamamen reddeden de vardır, stratejik özcülüğü savunan da, bunu cinsiyet kategorizasyonunun kabulü ve sürdürülmesi olarak gören de. Kimileri bir kimlik olarak queeri sahiplenirken kimi queer kuramcılar bu kavramın kimliği niteleyen bir terim olarak kullanılmamasını sorunlu bulmaktadır.

Queer teori temelde cinsellik hiyerarşisini yeniden üreten asimilasyoncu hareketlere meydan okuma iddiasındadır. Ancak onun ezilen cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimlere sahip bireylerin kimliklerinin asimile edilmesinden ibaret olduğunu söyleyen eleştiriler de vardır.

Queer teori sabit değildir, akış halinde olduğu söylenir. Nasıl ortaya çıktığına dair bile pek çok farklı hikâye vardır. Kimileri kavramı sabit bir hale getirmeye çalışırken diğerleri bu sabitleme çabasına direnir. Bu akışkanlığı tutarsızlık olarak gören ve eleştirenler de vardır. Hal böyleyken, bunca tartışma varken toplumun büyük kısmı için queer daha da zor anlaşılır hale gelir, anlayanların da çoğu -maalesef- yanlış anlamıştır.

Gazetemizin bu sayısında başlattığımız Queer Teori Tartışmaları yazı dizisiyle var olan tartışmaları aktarmayı ve açıklık getirmeyi; kendi yorum ve eleştirilerimizi katmayı; queeri ya da queerleri tartışmayı ve tartıştırmayı planlıyoruz.

Queer Teori Tartışmaları (1)

Queer Teori Tartışmaları yazı dizimizin ilk bölümünde bu teoriyi kimliksizleşme olarak yorumlayan, buna karşı kimlikleri yapıbozuma uğratma olarak tanımlayan ve queerin özcülük/kimlik karşıtı politik duruşunu eleştirel bir bakış açısıyla ele alan düşüncelerin birkaçına yer vereceğiz.

Kimliklerin Reddi mi Stratejik Özcülük mü?

Mercan Doğan

mdogan@meydangazetesi.org

Queer teori terimini ortaya koyan Teresa de Lauretis, araştırmalarının merkezine cinsiyet kadar ırk kavramını da koymuştu. Ancak queer teori, günümüzde var olan queer teorilerinin çok azının ırktan bahsediyor olması gerekçesiyle eleştirilir. Eleştirinin temellerinden biri de belli başlı teorisyenlerin çoğunun beyaz olmasıdır ve teorinin beyazlaştırıcı olduğunu söyleyenler vardır.

"Sabit cinsel kimlik kategorilerini reddetmeye çağrı yapan queer düşünceler, kişinin hayatta kalması için elzem olan geleneksel toplumsal kimlikleri ve toplumsal bağları göz ardı ediyormuş gibi görünüyor." diyen queer teorisyen Cathy Cohen, queer alanındaki teorik araştırmalarda ırkın da en az toplumsal cinsiyet ve cinsellik kadar dikkatle ele alınması konusunda Lauretis'e katılıyordu. Cohen'in düşüncesinde cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim temelli ayrımcılık ile ırk ve sınıf ayrımcılığı aynı şekilde ele alınmalıdır.

Queer teorisyen Gloria Anzaldua, ırk kategorilerinin, insanların tanımlanıp denetlenmesinin en önemli biçimlerinden biri olduğunu söyler ve ona göre ırk, bireylerin yaşamları için en az cinsiyet kadar belirleyici bir kimliktir.

Kimliksizleşme ya da Kimlikleri Yapıbozuma Uğratma?

Queer teorinin bilinen isimlerinden Michael Warner'a ve daha birçoklarına göre queer, "özü olmayan bir kimlik" olsa da başka birçok queer teorisyene göre kimliğin ya da özcülüğün dışlayıcı bir etkisi vardır. Butler başta olmak üzere birçoklarının karşı çıktığı da bu dışlayıcı etkidir. Bahsi geçen kimliğin kimleri temsil ettiği, kimleri dışarıda bıraktığıdır asıl sorun.

Butler siyah, beyaz, kahverengi, gey, lezbiyen, kadın, erkek vb. tanımların kullanılmasına karşı değildir ama bu tanımların kullanımında daima risklerin açığa çıktığının farkında olunması gerektiğini söylemiştir. "Siyah kadın" olmak ile "beyaz kadın" olmanın aynı şey olduğunu kabul eder. Ona göre, bu tanımların tarif ettiği kalıplar kabul edilmemelidir, sınırları silikleşmelidir yoksa mutlaka birileri dışlanır. Önerdiği tam olarak kimliksizleşme değil -kendi tabiriyle- kimlikleri yapıbozuma uğratmaktır.

"Stratejik Özcülük"

Eleştirel queer teorisyen Gayatri Chakravorty Spivak ise -sadece ırksal olarak değil- her türlü gerekçeyle marjinalleştirilmiş grupların zaman zaman kendilerini özelleştirmelerinin geçici bir avantaj sağlayabileceği düşüncesine dayanarak "stratejik özcülük" kavramını geliştirmiştir. Ortaya çıkışının ardından "post" teorilerde sıkça kullanılmaya başlayan stratejik özcülük, grupların içindeki bireyler arasında farklılıklar ve anlaşmazlıklar olsa da amaçlarına ulaşmak ya da asimilasyonu engellemek

için bazen grup kimliklerinin öne çıkarılabileceğini, özselleşmenin bir yöntem olabileceğini anlatır. Spivak bu kavramın ortaya çıkışından bu yana özcülüğü destekler gibi kullanılmaması gerektiğini vurgulamıştır.

Spivak, günümüzde her kimliğin yapısının radikal bir şekilde yeniden çözümlenebileceğini; bu kimliklerin özcülüğünün apaçık hayal ürünü olduğu gerçeğinin farkındalığındadır. Hayal ürünü de olsa dünya hala bu özcü kimliklerle dönüyen gerçek değişimler ortaya koymak amacıyla politik bir çıkar için stratejik olarak kullanmayı önermiştir.

Stratejik özcülük sabit kimlikleri yeniden tartışmıştır. Alan Sinfield, kimlik politikaları temelinde yapılan LGBTİ hakları kampanyalarının "kazanım"larından bahsederek belki de kullanılabileceklerini; Elizabeth Grosz ve bazı başka teorisyenler ise politik olarak "kazanım" isteniyorsa hem kimlik hem de queer politikasının kullanılması gerektiğini iddia eder.

Gayatri Spivak'ın 1988'te yazdığı "Madun Konuşabilir mi?" kitabındaki "kahverengi kadınları kahverengi adamlardan koruyan beyaz erkekler" tespitini bir adım öteye taşıyan ve kendisini kahverengi queer bir feminist olarak tanımlayan Sara Ahmed "kahverengi kadınları kahverengi adamlardan koruyan beyaz kadınlar"dan bahsederek hakim feminist algıyı eleştirir. Spivak'ın kavramı bu noktada girer devreye; kahverengi kadınları kahverengi ya da beyaz adamlardan korumanın kahverengi kadınlar tarafından gerçekleştirilmesinin mümkün olduğunu savunur. Meydan Gazetesi'nin 7. sayısında "Hindistan'ın Pembe Giymiş Kadınları: Gulabi Çetesi" başlıklı yazıda anlatılan Gulabi Çetesi, Spivak'ın önerdiğine; madunlar için stratejik özcülüğe örnek verdiği bir örgütlenme modelidir. (Spivak madun kavramıyla "yurttaşlık yapılarına erişimi olmayan kişi"yi kasteder.)

Hindistan'ın en yoksul bölgesi olan Banda ve civarında yaşayan, kastın en altında olmaları sebebiyle ezilen, kadın olmaları sebebiyle de iki kez ezilen kadınlar tarafından 2006 yılında kurulan Gulabi Çetesi, kadınlara şiddet uygulayan erkekleri bambu dallarından yonttukları sopalarla döverek tüm dünya tarafından bilinen bir örneğe dönüştü. Spivak için örgütlenip seslerini duyurmaya başladıkları anda madunluktan çıkmış sayılan çete, madun grupların, maduniyetlerinin farkındalığıyla mücadele ettiklerinde politik özneler dönüşebilmelerinin mümkün olabileceğini gösteriyor. Ayrımcılık konusunda Gulabi çetesinin aştığı eşik onlara toplumsal hiyerarşide daha üst bir konum sağlamıyor. Aksine bu hiyerarşinin kendisine karşı çıkan madunlar kendilerini gerçekleştirebilme, var olabileme imkanı kazanıyorlar.

MİZOJİNİN DÖNÜŞEN MEKANLARI KAPATILAN KADINLAR

İktidarlı ilişkiler ortaya çıktığından bu yana, güçlü olanın "güçsüz" olan üzerindeki tahakkümünü devam ettirebilmesi; şiddet tekeli elinde tutarak mümkün olmuştur. Ataerki de her dönemde farklı iktidar araçlarıyla; devlet,

din, bilim ile kadın düşmanlığını yaratarak ve kullanarak kadın üzerindeki erkini sağlamlaştırmaya çalışmıştır. Bunun sonucu olarak kadın her dönemde esasen kadın olduğu ve kadınca davrandığı için suçlanmış, aşağılanmış, yal-

nlaştırılmış ve kapatılmıştır. Bu yazıda farklı dönemlerde kadının yalnızlaştırılması ve kapatılmasının aracı olarak kullanılan mekanlardan üçünü; aile, akıl hastanesi ve hapishaneyi ele alacağız.

Özlem Arkun & Esra Çelik

1- Erkeğin Mülkü, Bakıcısı ve Hizmetçisi olarak Eve Kapatılan Kadınlar

"Evimde mutluyum, kocam hiçbir şeyimi eksik etmez. Sera bitkisi gibi özen gösterir bana."

Maria, hayatı ev işlerinden ibaret olan, eve kapatılmış yalnız bir kadındır. Aynı zamanda iki çocuk annesi olan bu kadın, aslında erkekler tarafından kuşatılmış bir kadındır. Dario Fo ve Franca Rame tarafından yazılan Yalnız Kadın oyununda hayat bulan karakter Maria, aslında toplumdaki çoğu kadın gibidir. Bir hizmetçi, bir bebek bakıcısı, bir hasta bakıcısıdır. Çünkü erkeğin, erkek egemen zihniyetin ona biçtiği roller bunlardır.

Erkek egemen bir toplumda, kadının olmak, her zaman bir erkeğin mülkü olmayı beraberinde getirir; kadın her zaman erkeğe aidiyeti ile tanımlanır ve tek başına bir kimliği yoktur. Doğduğunda babasının kızı, evlendiğinde kocasının karısı, doğduğunda erkeğin soyunu devam ettiren çocukların annesidir. Dolayısıyla kendine ait bir kimliği yoktur, hayatını tabi olduğu erkeklerle adanmakla yükümlüdür.

İktidarlı ilişki biçimleri, yerleşik hayat ve cinsiyete dayalı işbölümünün belirginleşmesi arasında oldukça sıkı bir ilişki seyretmiştir. Ataerki toplumda kadının ikincil pozisyonu, kadının toplumsal varlığının ev içi-

ne sıkıştırılmasıyla gitgide daha da somutlaşmıştır. Dinin ortaya çıkışı, özellikle de Eski Yunan panteonu kadın düşmanlığını meşrulaştırmış, her fırsatta kadınları türlü şekillerde kandırarak tecavüz eden baş tanrı Zeus'u panteonun en tepesine yerleştirmiş, insanoğluna bir ceza olarak bir kadını Pandora'ya yaratmıştır. Hristiyanlık Meryem kültüyle kadını cinsiyetsizleştirerek kutsallaştırmış, diğer taraftan Havva kültüyle kadına, cennetten kovulmanın sorumluluğunu yüklemiştir. İslam da Havva'yı şeytana uyan, zaafı olan taraf olarak tanımlamış ve kadının erkeğin mülkü olduğu söylemini sürdürmüştür.

Ortaçağ boyunca çitlemelerle ortak alanları kaybeden kadın giderek yoksullaşmış, ev içerisinde pozisyonunu giderek daha da erkeğe bağımlı hale gelmiştir. Bu süreçte geçimini sağlayamayan kadınlara genelevlerin yolu gösterilmiş ve hayatta kalabilmek için kendilerini erkeklerin hizmetine sunmaları beklenmiştir.

Yine aynı dönemde -sanayinin gelişmesiyle birlikte- artan işgücü ihtiyacı için kadınlar devletin nüfus politikaları ile kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Bu noktada kadının evdeki pozisyonu, sanayi için işgücü yetiştirmek ve yaşamın yeniden üretilmesi noktasında kendisini evine ve ev halkının bakımına adanarak belirlenmiştir. Kadının ev dışında bir alanda çalışmak durumunda kalma-

sında ise aynı işte daha düşük ücrete razı gelmesi, yine bu noktada evin ve çocukların sorumluluğunu taşımaya da devam etmesi beklenmiştir.

Bugün bile hala aynı sosyal ve ekonomik sömürü döngüsüne kapatılan bir kadının ev içindeki varlığı ve emeği görünmezleşmeye devam ediyor. Ev dışında bir pozisyon kazanarak "özgürleşmesi" de yine başka bir kadının eve kapatılması ya da sömürülmesi ile mümkün oluyor. Bugün temizlik işçisi, bebek bakıcısı, hasta bakıcı olarak çalışan kadınlar çoğu zaman sosyal ya da ekonomik bir güvence olmaksızın bu işlerde çalışıyor.

Tüm bunların dışında, kadının evde olması ya da olmaması ahlak çerçevesinde de bir baskı mekanizmasına dönüştürülüyor ve kadının "dizini kırıp evinde oturması" gerektiği ya da "o saatte sokakta ne işinin olduğu" kalıplarıyla yaftalanıyor ya da yargılanıyor.

2- Erkek Aklın Karşısında Akıl Hastanelerine Kapatılan Kadınlar

Tanınmış bir doktor, hele bu kocanızsa, arkadaşlarınızı ve akrabalarınızı sizin hiç bir şeyiniz olmadığına, yalnızca geçici bir sinirsel depresyon, hafif bir histeri eğilimi geçirdiğinize ikna etmişse, elden ne gelir?

Erkek kardeşim de doktor, o da

tanınmış bir doktor ve o da aynı şeyi söylüyor. Sonuç olarak, fosfat mı, fosfit mi her ne ise, ondan alıyorum, şuruplar içiyorum, yürüyüşlere çıkıyorum, hava alıyorum ve egzersiz yapıyorum; iyileşene kadar "iş görmem" yasak.

Kişisel olarak, onların fikrine katılmıyorum.

Charlotte Perkins Gilman, doğum yaptıktan sonra geçirdiği depresyonun ardından yaşadıklarını, boşandıktan sonra kaleme aldığı Sarı Duvar Kağıdı hikayesinde bu kelimelerle anlatmıştı. Ortaçağ'da kilisenin kadın düşmanlığı konusundaki söylemlerinin yerini, 18 ve 19. yüzyıl boyunca bilim ve psikiyatri eline aldı.

15. yüzyıldan itibaren kadınlar asla tersi ispatlanamayacak önermelerle cadılıkla suçlanıyordu. Örneğin cadıların, ruhlarını şeytana verdikleri için daha hafif oldukları ve böylece uçabildikleri inancı yaygındı. Suçlanan kadın bir kantarın üstüne çıkarılıp, karşı tarafa belirlenen ağırlık konulurdu. Hafif gelirse cadı olduğuna, ağır gelirse kantarı büyülemiş olduğuna inanılırdı. Gündüz uyuklamak, gece uyuyamamak, fazla güzel olmak, fazla çirkin olmak, cinsel istekte bulunmak gibi nedenler bir kadının cadı olduğunu iddia etmek için yeterliydi ve bu suçlamaların cezası bedeninin çıplak olarak teşhir edilmesi, kılların traş edilmesi, cinsel işkenceler ve öldürülme olarak karşılık

buluyordu. Neyse ki şifacılar, ebeler, ve daha on binlerce kadın cadi olarak suçlanıp yakılarak katledildikten sonra bu dönem sona erdi, kilise toplum üzerindeki etkisini kaybetti.

Aydınlanma, akılcılık, tıp ve psikiyatri, böyle bir dönemin içerisinde şekillendi ve gelişti. 18. ve 19 yüzyıl boyunca tıp, özellikle psikiyatri, kadınların davranışlarına yönelik bilimsel açıklamalar getirmeye başladı. Neyse ki artık kadınların davranışları şeytanla ilişkilendirilmiyordu, doğrudan kadının kendi doğasına bağlanıyor ve bilimsel olarak açıklanıyordu!

Aslına bakılırsa bu dönemde başı çekenlerden olan Sigmund Freud'un bazı tezleri Afrikalı büyücülere benzetilebilir. 1925'te yayınladığı bir makalede Freud klitoris kadın cinselliği içerisinde erkek bir öge, klitoris masturbasyonunu ise "erkeksi" bir eylem olarak tanımlamıştı. Değişen tek şey, kadınları akıl hastanelerine kapatmak ve sakatlamak için kullanılan bahanelerin "bilimsel" olmasıydı. Kadınlar doğaları gereği "zayıf" ve histeriye yatkındı. Cinsel istekte bulunmak, masturbasyon yapmak, "anormal" davranışlarda bulunmak delilik göstergesiydi ve tedavi yöntemleri ise "klitoridektomi"den (klitoris kesilerek vücuttan alınması) zorunlu yatak istirahatine, bu süre boyunca ziyaretçi kabul etmemeye ve aşırı kilo almaya neden olan ağır diyetlerden akıl hastanesine kapatılmaya kadar çeşitleniyordu.

Yukarıda ismi geçen Charlotte Perkins Gilman; heykeltıraş Rodin tarafından akıl hastanesine kapatılan Camille Claudel, İngiltere Suffolk Country Akıl Hastanesi'ne çevrelerindeki erkekler tarafından "deli" oldukları iddiasıyla yatırılan isimsiz kadınlar, "hayatım üzerinde çok fazla denetimi vardı" diyerek Andy Warhol'u vuran Erkekleri Doğrama Cemiyeti Manifestosu'nun yazarı Valerie Solanas... Hepsi farklı zamanlarda farklı gerekçelerle, ama aslında aynı nedenden kaynaklı olarak -erkek aklın "normlarına" uymadıkları için- bu ithamlardan ve kapatmalardan nasibini aldı.

Bugün ise kadın düşmanlığı yine

şekil değiştiriyor, psikolojik manipülasyonun bir biçimi olan "gaslighting" olarak karşımıza çıkıyor. Karşısındaki kadını manipüle ederek kendi gerçekliğinden şüphe duymasını, özgüvenini yitirmesini ve "sen bunları kafanda kuruyorsun" gibi söylemlerle, kadının kendi kendisini deli olduğuna inandırmasını hedefleyen bir psikolojik şiddet halini alıyor.

3- Erkeğin Sarsılmaz Otoritesi Karşısında Hapishanelere Kapatılan Kadınlar

"Hiçbir şey beklemiyorum

Hiçbir şey istemiyorum

Hiçbir şeyden korkmuyorum

Özgürüm ben."

Bu sözler, kendi yaşamının sonuna gelmişken bile iktidara boyun eğmeyen, içinde yaşamak zorunda bırakıldığı toplumun kadına biçtiği rollere karşı başkaldıran "Sıfır Noktasındaki Kadın" Firdevs'e ait. Firdevs, "... yaşamının son anlarına tanık olan herkese, kendilerini gerçek özgürlük haklarından mahrum bırakan bütün güçlere karşı direnme azmi kazandırmıştır."

Firdevs'in hikayesi bize yabancı değil. Bu bizim hikayemiz. Yasemin, Namme, Nevin, Çilem, Esra, Buse... Her birinin adı hafızamıza kazınmış, mücadeleye devam eden sayısız kadın var. Kadınlar her gün yok sayıldıkları bu toplumda iktidarın saldırısına karşı kendi güvenliklerini, kendi adaletlerini sağlamaya çalışırken kendilerini yine yok sayıldıkları ataerkil hukuk sisteminin içinde buluyorlar. Kadınları, çocukları, delileri tarih boyunca "kısıtlı" sayan, erkek bakış açısına dayalı oluşturulmuş ataerkil hukuk elbette erkek otoritesinin kurumsallaştırıldığı bir alan. Suç iddiasının varlığından itibaren kadınlarla erkeklerle muamelede farklılıklar ortaya çıkıyor. Kadın suç işlediğinde ayıplanır, "namus"a hanel getirildiği düşünülünce tecrite maruz kalırken, erkekler özellikle bazı suçlarda toplum tarafından desteklenmekte, kadın için aşağılayıcı olan

suç olgusu erkek için gurur verici görülmemekte. Hukukun toplumsal normların bir yansıması olması nedeniyle cinsiyete dayalı eşitsizlik yargı kararlarında da kendini gösteriyor, eşitsizlik her kararda yeniden üretiliyor.

Kadınlar gözaltı süreçlerinden yargılama ve kapatılma/cezalandırma süreçlerine kadar yalnızca kadın oldukları için ve toplumsal rollere itaat etmedikleri için iktidar tarafından şiddete maruz bırakılıyorlar. Kadın hep olduğu gibi bu sistem içinde de her zaman "öteki". Bu yüzden kadınlar, ihtiyaçları görmezden gelinerek erkeklerin ihtiyaçları temelinde inşa edilmiş hapishanelere kapatılırlar. Çocuklarıyla birlikte kalmak zorunda olan anneler, gebeler, pembe kimliği olmayan trans kadınlar "yok"tur. Tutuklanarak toplumsal ahlaka, kadınlık rollerine aykırı davrandığı düşünülen kadın, hukuki cezalandırmanın ötesinde, yargısal bir kurum olmayan hapishane yönetimi tarafından da türlü yaptırımlara maruz bırakılarak aşağılanır. Çıplak arama ve jandarma nezaretinde jinekolojik muayene ile güvenlik gerekçeleri adı altında kadına artık hapishanede olduğu ve otoriteye itaat etmesi gerektiği dayatılır.

***

Jinekolojik rahatsızlığı nedeniyle haftalarca hastaneye gitmeyi beklemiş olan, sevki yapıldığında da jandarmasının gözetiminde muayene edileceğini öğrenen Angelina, muayene olmadan hapishaneye geri dönmek zorunda kaldı.

Kolluk tarafından zaten üstü aranarak hapishaneye getirilen Aynur, girişteki çıplak arama uygulamasını kabul etmediği için yerlerde sürüklendi..

Trans tutsak Esra, erkek hapishanelerinde her türlü transfobik şiddete, tecrit içinde tecrite, erkek gardiyanlar tarafından tecavüze maruz bırakıldı.

2017 verilerine göre 624 çocuk oynayacak, emekleyecek alanları olmadan, dışarıyı görmeden anneleriyle birlikte her yeri beton ve yük-

sek duvarlarla örülü olduğu hapishanelere kapatıldı.

Bu sayılar birer istatistikten ibaret değil. Bunları yaşayan yalnızca ismi geçen kadınlar değil. Daha önce eve kapatılan ve bağımsız bir kişiliği olduğu görmezden gelinen kadınlar, hapishanelere kapatıldıklarında da her gün, her dakika yine ataerkil bir yapı ve bir otoriteyle karşı karşıya kalıyorlar.

Bu kadınlar, erkek iktidara her karşı çıkışları, her itirazları, her direnişleri için sindirilmeye, kişiliğizleştirilmeye, ve ceza içinde cezaya maruz bırakılıyor.

***

İktidarın her dönemde değişen biçimleri, kadına yönelik baskı ve saldırıların biçimini değiştirse de, kadını her dönemde değişen mekanlara fakat değişmeyen bir anlayışa tutsak ediyor. Tutsak edildiği yerler değişse de değişmeyen bu anlayış; kadının kapatılması gerektiği anlayışı. Ataerkil toplum içerisinde kalıplaşan ikincil pozisyonlarının değişmemesi için, kadınların kendi potansiyellerini keşfetmelerinin, kendi hayallerini ve hayatlarını yaşamalarının önüne dini, siyasi, ekonomik, kültürel engeller konuluyor. Bu yazıda somutlaşan kapatılma mekanları aslında daha kapsayıcı bir mecazi kapatmanın göstergesi oluyor, çünkü kadınlar zaman zaman mekansal olarak fakat çoğu zaman sosyal olarak izole ediliyor.

Kadınları ataerkil sistemin yarattığı bu anlayış içerisinde hapsederek yalnızlaştırmaya, sindirmeye çalışanların karşısında ise çıkmak çıkmak parlayan gözler duruyor. O gözler bize bakıyor ve biz bu bakışları biliyoruz. Bu bakış Suffolk'taki kadınların gözünde parlayan bakış; bu bakış Nevin'in bakışı; bu kardeşimizin gözünde, annemizin gözünde, aynadan yansıyan suretimizde gördüğümüz bakış. Ve biliyoruz ki bizi yalnızlaştırarak tutsaklaştırmaya çalışanların karşısında, gözümüzdeki ışığı kaybetmediğimiz sürece, birbirimizin gözündeki ışıkla daha da parlayacağız.

YALINAYAK

Trans Tutsak Buse Aydın
Ölüm Orucunda

Diren Coşkun

Kadın, patriyarkal sistemin aşağısı, ötekisi konumunda iken; trans kadınlar ise bu sistem içerisinde aşağısının aşağısı, ötekinin ötekisi olarak konumlandırılıyor. Günlük yaşantımızda sokakta yürürken, alışveriş yaparken, toplu taşıma araçlarını kullanırken, restoran ve kafelerde otururken, toplumsal yaşama katılımımız engellenirken, tecrit edilirken ciddi ayrımcılıklara maruz kalmakla beraber; psikolojik ve fiziksel şiddetin, nefret suçlarının her zaman hedefinde oluyoruz. Günlük yaşantımızda maruz kaldığımız ayrımcılık ve tecrit, hapisane koşullarında ise elbette daha da belirgin şekilde sürüyor.

Buse Aydın 24 yıldır haptiste; 5 yıldan bu yana ise Tekirdağ 2 No'lu F Tipi Erkek Hapishanesi'nde tecrit altında.

Buse, geçirmek istediği cinsiyet uyum ameliyatı için daha önce Adalet Bakanlığı'na bir dilekçe yazmıştı. Dilekçe sonrası ise bir kez Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ne sevk edilmiş; Adli Tıp Kurumu'ndan da "cinsiyet geçişinin ruh sağlığı açısından ZORUNLU" olduğuna dair rapor almıştı. Ancak, ATK'nin vermiş olduğu bu rapora rağmen Buse'nin cinsiyet uyum ameliyatı engellendi.

Var olan savcılık kararı ve iki ayrı Devlet Hastanesi'ne ait raporlarına rağmen cinsiyet uyum ameliyatı engellenen Buse, Adalet Bakanlığı'na yeni bir başvuruda bulundu. Bakanlık ise bu kez, Buse hakkında daha önce verilen kararları görmezden gelerek Buse'nin dosyasını yeniden Adli Tıp Kurumu'na gönderdi. ATK, bir önceki karardan farklı olarak bu kez Buse'nin ameliyatı için "yaşamsal aciliyeti yoktur" kararı verdi. Ve Buse'nin ameliyat hakkı elinden alındı.

Buse'nin cinsel kimliği ile özdeşleşen zorunlu ihtiyaçları, mavi kimlik taşıması bahane edilerek karşılanmıyor. Buse ise cinsiyet uyum ameliyatının gasp edilmesinden dolayı 31 Ocak tarihinden bu yana ölüm orucunda. Bu, Buse'nin ilk direnişi değil. 2013 yılından beridir beden ve kimlik mücadelesi veren Buse, haklarının gasp edilmemesi için defalarca açlık grevi-ölüm orucu direnişi başlatmış, ancak sesini duyuramamıştı.

Buse'nin sesini duyurmak, hepimizin sorumluluğudur. Bakanlığa ve BİMER'e soralım. hapishane idaresini arayalım. İşkencenin Önlenmesi Avrupa Komitesi'ne mailler atalım. Haber yapalım. Buse için ses çıkartalım. Buse yasal hakkını kullanmak istiyor ve bu hak yaşam hakkıdır.

Buse'nin ameliyat talebi, hayati aciliyettedir ve derhal kabul edilmelidir.

Buse'yi yalnız bırakmayalım!

Transfobik ve homofobik zihniyete karşı, Buse'nin sesine ses olalım.

Onun tek istediği, bedenindeki hapishaneden kurtulmak!

Kullan-at Kılavuz

Kapitalist işleyiş içerisinde zaman zaman kullanılabilecek ama paylaşma ve dayanışmayla örülü özgür dünyada hiçbir şeye yaramayacak bilgiler...

Çalışma Yaşamında
Cinsiyet Ayrımcılığı

Kullan At

kullanat@meydangazetesi.org

Çalışma yaşamında cinsiyet kimliği ya da cinsel yönelime dayalı cinsiyet ayrımcılığı oldukça sık karşılaşılan bir durum. Kanuni değişikliklerle bu ayrımcılığa karşı mücadele edildiği iddia edilse de gerçeklik birçok nedenle bunun tersi şekilde işlemeye devam ediyor. Bu durumu da gözardı etmeden çalışma yaşamındaki ayrımcılıklara karşı kullanılabilir çeşitli araçlar ve ilgili kanun maddelerinin aklımızın bir kenarında durmasında fayda var.

Anayasada ve birçok uluslararası sözleşmede cinsiyet ayrımcılığını yasaklayan maddeler bulunmakla birlikte bu yazının konusunu özellikle çalışma yaşamındaki ayrımcılıklar ve haklar oluşturmaktadır. 4857 sayılı İş Kanunu'nun "Eşit Davranma İlkesi" başlığını taşıyan 5. maddesinde iş ilişkisinde dil, ırk, cinsiyet, engelcilik, siyasal düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplere dayalı ayırım yapılamayacağı öngörülmüştür. Madde içeriğine "benzeri sebepler" ibaresinin eklenmesiyle birlikte örneğin cinsel yönelimin de ayrımcılık nedeni olamayacağının altını çizmemiz gerekiyor. Aynı maddede "biyolojik veya işin niteliğine ilişkin sebepler zorunlu kılmadıkça, bir işçiye, iş sözleşmesinin yapılmasında, şartlarının oluşturulmasında, uygulanmasında ve sona ermesinde, cinsiyet veya gebelik nedeniyle doğrudan ve dolaylı farklı işlem yapılamayacağı" da hüküm altına alınmıştır.

İş ilişkisinde, işe girişte, görevlendirmede, iş şartlarının düzenlenmesinde, mesleki ve hizmet içi eğitimde, mesleki yükselmeye ve işten çıkarmada ayrımcılık yasağı bulunmaktadır. Örneğin sırf hamilelik nedeniyle patron, işçi ile iş sözleşmesi yapmaktan kaçınmaz. Veyahut gebelik nedeniyle işçiyle var olan iş sözleşmesi sona erdirilemez.

İş duyurularında sadece erkeklerin işe alınacağı belirtilmesi veya bu imajı veren iş ilanları, görüşme esnasında yöneltilen sorular doğrudan veya dolaylı ayrımcılık teşkil eder. Bir işçi ilke olarak işyeri ve işle ilgili olmayan soruları cevaplamakla yükümlü değildir. Özellikle kadın işçilere yöneltilen "kısa süre içinde evlenmek isteyip istemediklerine" ilişkin sorular, ayrımcı sorulardır.

Çalışma koşullarının uygulanmasında, başta ücret olmak üzere işyerinin yönetimine ilişkin konularda, iş sözleşmesinin türüne göre çalışanlar arasında eşit işlem borcuna aykırı uygulamalar yapılamaz. Birçok devletlerarası sözleşmede de kendisine yer bulan eşit ücret ilkesine göre aynı veya eşit değerde bir iş için cinsiyet nedeniyle daha düşük ücret ödenemeyeceği kabul edilmiştir. Bu durum İş Kanunu'nun 5. maddesinin 4. fıkrasında da hüküm altına alınmıştır.

Önemle belirtmek gerekir ki İş Kanunu'nun 24. maddesinde patronun işçiye tacizde bulunması veya işçinin işyerinde diğer işçiler yahut üçüncü kişiler tarafından cinsel tacize uğraması ve işverene bildirmesine rağmen işverence gerekli önlemlerin alınmaması durumunda işçinin haklı nedenle iş sözleşmesini feshedebileceği öngörülmüştür. Ayrıca cinsel taciz anlamına gelecek eylemlerde bulunmadan örneğin kadın işçiye sürekli bir yemek yeme davetinin yapılması da mobbinge girecek olup iş sözleşmesi haklı nedenle feshedilebilir.

Ayrımcılık yasağına aykırı eylemlerin var olması durumunda işçi, dört aya kadar ücret tutarındaki uygun tazminattan başka yoksun bırakıldığı haklarını da talep edebilecektir. Önemle belirtmek gerekir ki ayrımcılık uygulandığını işçinin ispat etmesi gerekmektedir. Ancak işçi bir ihlalin varlığı ihtimalini güçlü bir biçimde gösteren bir durumu ortaya koyduğunda patronun böyle bir durum olmadığını ispatlaması gerekir. Ayrımcılığa maruz kalanların maddi ve manevi tazminat davası açmasının önünde de hiçbir engel bulunmamaktadır.

Son olarak belirtmek gerekir ki TCK'nın 122. maddesi "nefret ve ayrımcılık" başlığı altında düzenlenmiş olup cinsiyet kimliği ya da cinsel yönelim farklılığından kaynaklanan nefret nedeniyle bir kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını engelleyen kimsenin bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağını hüküm altına almıştır. Cinsiyet ayrımcılığına maruz kalan bir kadın dilerse ilgili kişiler hakkında suç duyurusunda da bulunabilir.

TRAVMA SONRASI BÜYÜME

Acının Dönüştürücü Gücü

Esra Çelik

Kökleri evrensel ataerkil kültüre dayanan, kadın ve erkek arası eşit olmayan hiyerarşik ilişkilerin bir yansıması olan kadına yönelik şiddet, medeni olduğu iddia edilen toplumların bile ortaklaştığı tarihsel öğelerden biridir (Ertürk, 2007). Şiddet hangi formda gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin erkekler tarafından kadına yönelik korkutma, sindirme, kontrol etme yoluyla yaptırım aracı olarak kullanılmaktadır. (Yllö, 2005). Birleşmiş Milletler'in 2015 yılı raporlarına göre yaşam boyu en az bir kez partnerleri tarafından fiziksel ve cinsel şiddete maruz bırakılan kadınlar Türkiye'de kadın nüfusun %38'ini oluşturmaktadır.

Şiddet örseleyici bir yaşam olayıdır ve bu duruma maruz bırakılan kadınlarda pek çok psikolojik belirti görülebilmektedir. Golding (1999) tarafından yapılan bir çalışmada şiddete maruz bırakılan kadınların %64'ünde travma sonrası stres bozukluğu, %48'inde depresyon belirtileri görülmüştür. Alkol ve madde kullanımı, intihar eğilimi, migren atakları, fobiler, kaygı bozukluğu da partner şiddetinin diğer psikolojik sonuçları olarak gösterilmektedir (Mechanic, Weaver ve Resick, 2008). Ana akım psikolojide, psikolojik bozuklukları odak alan yaklaşımların çokluğuna rağmen, bazı araştırmacılar travmatik yaşam olaylarının ardından tanısız olarak travma sonrası stres belirtilerinin yanı sıra, bazı olumlu gelişmelerin de ortaya çıkabileceğini vurgulamışlardır.

Tedeschi ve Calhoun (1995), travmatik olaylardan sonra, travmanın neden olduğu acıyla başa çıkma girişimlerinden kaynaklanan bilişsel ve davranışsal olumlu değişimleri trav-

ma sonrası büyüme terimi ile ifade etmişlerdir. Bu değişim travmatik yaşantının doğal bir sonucu olarak değil, kişinin olay sonrası bu stresle baş etme sürecinde, stresle eş zamanlı olarak ortaya çıkmaktadır. Büyümenin derecesi kişiden kişiye değişmektedir. Travma sonrası büyüme, travmatik olay öncesi iyi oluş haline dönüşü değil, psikolojik işlevselliğin, hayata dair farkındalığın gelişimini ifade eder. Young (2007) tarafından şiddete maruz bırakılan kadınlarla yürütülen bir çalışmada, kendilerini daha güçlü hisseden ve kişiler arası ilişkilerinde düzelmeye başlayan kadınların oranı %71.6 olarak bulunmuştur.

Bu süreçte stresli yaşam olaylarına maruz kalan kişilerin psikolojik sağlıkları açısından sosyal desteğe dair algıları ve başa çıkma tarzları da önemli faktörlerdir. Sosyal destek, kişilerin travmatik olay sonrası kendilerini açmalarına yardım ederek travmatik olayı anlamlandırmaya yardımcı olabilir. Partner şiddetine maruz bırakılan kadınlarla yürütülen araştırmalar sonucunda, çevrelerinden sosyal destek algılayan ve başa çıkma çabaları da çevreleri tarafından destek gören kadınların daha az psikolojik belirti gösterdikleri bulunmuştur (Prati ve 19 Pietrantonio, 2010; Beeble, Bybee, Sullivan ve Adams, 2009; Meadows, Kaslow ve Thompson, 2005). Kujipers, Knaap ve Lodewijks'in (2011) yaptığı bir çalışmada, algılanan sosyal desteğin "tekrar mağdur olma" (revictimization) durumuna karşı koruyucu bir faktör olarak işlev gördüğü de ortaya çıkarılmıştır.

Tedeschi ve Calhoun'un modeline göre kişiler travmatik yaşantılarının

ardından üç boyutta gelişim gösterebilirler. Bu alanlar, "kendilik algısında yaşanan değişim", "kişilerarası ilişkilerde yaşanan değişim" ve "yaşam felsefesinde yaşanan değişim" olarak ifade edilir.

Travma Sonrası Büyümenin Boyutları

Travma sonrası büyüme boyutlarının her biri; acının dönüştürücü gücüne işaret eder. Kişi bu üç alandan birinde büyüme ifade ederken, diğer alanlarda bu büyüme gerçekleşmeyebilir.

Kendilik algısında yaşanan değişim; şiddete maruz bırakılan kişinin kendini mağdur ve çaresiz olarak değil zor olaylarla baş edebilen, mücadeleci, her şeye rağmen hayatta kalan (survivor) olarak nitelmesi kendilik algısında yaşanan değişim için bir adım olmaktadır. Bu mücadelenin içinde hayatta kalan kadınlarda "Bu durumdan kurtulduysam hayattaki her türlü zorlukla baş edebilirim" düşüncesi oluşmaktadır. Kendisini, yaşadığı olayların mağduru ve çaresiz olarak değil, karşılaştığı zorluklarla başa çıkabilen, ayakları üzerinde durabilen güçlü biri olarak görmektedir. Bu eksende kişinin kendine güveninin artması ve güçlü kendilik algısı oluşması, sosyal destek kaynağı edinmek için de girişimde bulunmasını kolaylaştırmaktadır (Calhoun ve Tedeschi, 1999).

Kişilerarası ilişkilerde yaşanan değişim; travma sonrası büyüme üzerine yapılan araştırmalar stresli durumlarla başa çıkabilen kişilerin, diğerleriyle daha sağlam ve anlamlı ilişkiler geliştirdiklerini ortaya koymuştur. Benzer zorlu deneyimleri

yaşayan insanların bir araya gelerek duygularını paylaşmaları; şefkat, merhamet duygularını güçlendirmekte ve empatik yaklaşımı ortaya çıkarmayı kolaylaştırmaktadır.

Yaşam felsefesinde değişim; yaşanan travmatik olaylar, varoluşsal deneyimin derinleşmesini de sağlayabilir. Şiddet gibi büyük bir tehditle karşılaşan kişiler hayattaki önceliklerini belirleyebilir, gerçekçi bir bakış açısı geliştirerek; ulaşılabilir amaçlar ile ulaşılamayan amaçlar arasında ayırım yapabilir, hayatta anlam bulabilirler.

Yaşanan travmatik olayın ardından, içinde bulunduğu olumsuz durumla başa çıkmaya çalışan kişi bu durumu olumluya çevirmek için kendine dair düşüncelerinde, insan ilişkilerinde ve hayata bakış açısında bir dönüşüm yaşar. Bu dönüşüm bu alanlardan birinde olabileceği gibi bir domino taşı etkisi de yaratabilir.

Peki bu büyümeyi etkileyen değişkenler nedir? Travma sonrası büyümeyi etkileyen eğitim düzeyi, başa çıkma stratejileri, yaş gibi değişkenler arasında en anlamlı ilişkinin gözlemlendiği alanlardan biri sosyal destek olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre travma yaşayan kişi sosyal izolasyona maruz bırakıldığı ölçüde daha az; sosyal destek aldığı, yalnız olmadığını ve kendisine destek olan arkadaşlarının varlığını hissettiği süreçte, travma sonrası büyüme yaşamaya daha fazla eğilim gösterir. Kadına yönelik şiddete karşı mücadele içerisinde her zaman vurgu yaptığımız kadın dayanışması, yaşadığımız travmaları aşabilme noktasında da pratik ve hayati bir ihtiyaç olarak karşımızda durmaktadır.

Sarı Yelekliler

Eski Siyasal Sınıfların Sonu mu?

Jerome Roos

Çeviri: Betül Taylan

"Gilets Jaunes Eski Siyasal Sınıfları Havaya Uçurdu"

Fransa'nın neoliberal düzeni, Sarı Yelekliler eylemlerinin kurulu siyasi sözleşmeleri paramparça edilişiyle titriyor. Yeni süreç, hem tehlike hem de fırsatlar sunuyor.

Mevcut düzen, geleceğin düzensizliğidir. (Saint-Just/ 1767-1794)

Düzinelerce zırhlı araç ve tomayla desteklenen çevik kuvvetin taktik değişimiyle karşı karşıya kalan Sarı

Yelekliler, başkentin en zengin mahallelerinin bazılarının Mayıs 68'den bu yana Paris'in merkezinde görülmemiş şekilde genel huzursuzluk duygusuyla karıştığı geçen iki hafta sonunda olduğu gibi güvenlik güçlerini alt etmeyi başaramadı. Yine de, ülke genelinde 89.000 çevik gücün mobilizasyonu ve 1700'den fazla protestocunun tutuklanması bile Sarı Yeleklileri "IV. Eylem"i için Champs Élysées'e çıkan ana bulvarlara bir kere daha inmekten alıkoyamadı. Bir polis sözcüsü, mülk tahribatından kaynaklı genel hasarın, isyanların doğasının daha dağınık

olması yüzünden, önceki haftalardan çok daha büyük ve yaygın olduğunu belirtti. Bordeaux, Toulouse, Lyon, Dijon, Nantes ve Marseille dâhil diğer pek çok Fransız kenti de şiddetli çatışmalara tanık oldu.

İki öfkeli kamyon şoförünün, Macron hükümeti tarafından getirilen yeni bir "ekolojik" yakıt vergisine karşı yerel karayollarını ve otoban gişe istasyonlarını engellemek üzere yaptığı yaygın Facebook çağrısına ülke çapında bir yanıt olarak başlayan eylemler, şimdi bankacı başkan ve açıkça temsil ettiği varlıklı şir-

ket seçkinlerine karşı tam gelişmiş halk isyanına dönerek ilerliyor. Sarı Yelekliler hareketi -eğer bu şekilde doğru olarak tanımlanabilirse- sosyal bileşimi ve ideolojik yönelimi bakımından sarsıcı ve çelişkili kalsa da, Fransız siyasetinde büyük bir çatlak açtığına dair çok az şüphe var.

Sol için ortaya çıkan senaryo hem heyecan verici fırsatlar hem de bir dizi önemli politik risk sunuyor. Radikal ve otonom toplumsal güçler, önlerindeki tehlikeyi göze alarak kendilerini bu alışılmadık ve belirsiz duruma nasıl sokacaklar?

Krizin Derinleşen Algısı

Eylemcilerin halktan aldığı yaygın destek, hükümetin bu gelişmeler karşısındaki tıkanıklığını daha da güçlendiriyor. Anketler, Macron için yüzde 18'lik berbat onaylanma oranının tam karşılığını ortaya koyarak, ankete katılanların üçte ikisinden fazlasının Sarı Yelekliler'i onayladığını gösteriyor. İlginç bir şekilde, hükümet ve kurumsal medya tarafından yürütülen, "gerçek" Sarı Yelekliler ile sol-kanadın aşırı ucu ve sağ-kanadın casseurs (kesicileri) ya da holiganları arasına sürekli bir takoz sıkıştırmayı amaçlayan ortak bir dezenformasyon kampanyasına rağmen, eylemcilerin kendileri bugüne kadar, bu hatlar arasında bölünmeyi reddetti.

Gelişmemiş ve Çelişkili Bir Hareket

Sonuç olarak, Sarı Yelekliler tüm Fransız halkını kesinlikle temsil etmezken, şu an rahatlıkla popüler bir hareket olarak sınıflandırılabilir. Aslında, katılımcılarının tanımına göre sosyal bileşimi ve ideolojik yönelimi daha geniş toplumda bulunan çeşitliliğin bir kısmını yansıtır – diğer bir deyişle bu hareket, çağdaş Fransa'da geniş ölçüde yinelenen aynı çelişkileri ve önceden var olan siyasal fayhatlarını içeriyor. Eğer Sarı Yelekliler fenomeni kafası karışık ve politik anlamda tespiti zor olarak kalırsa, -muhtemelen Fransız işçi sınıfı tarafında varsayılan ahlaki çöküşten çok, ülkenin demokrasi sonrası geç kapitalist toplumunun iyice düzensiz ve depolitize edilmiş doğasındandır – bu bizzat kırk yıllık neoliberal yenden yapılanma ve politik ayrışmanın bir sonucudur.

Riskler ve Fırsatlar

Sarı Yeleklileri birleştiren bir şey varsa, o da Başkan Macron nefretini paylaşmaları ve onun keskin yoksul-karşıtı politikalarına kolektif başkaldırıdır. Sarı Yelekliler bir eylemcinin açıkladığı gibi, "Macron'un makamındaki ilk hamlesi, yoksul insanların kira yardımlarından para keserken, mega-zenginlerin servet vergisini düşürmekti. Bu ciddi bir adaletsizliktir." Bu açıdan bakıldığında, geniş çapta küçültülmüş "ekolojik" yakıt vergisi gerçeğinden de, gelir kaybını telafi etmek ve iklim krizinin maliyetlerini işçi sınıfına yüklemek için yalnızca bir girişimdir –Macron'un politik rolünün temel kısmı, kapitalistler için Robin Hood'un tersidir; zenginlere vermek için fakirlerden çalmak.

Sarı Yeleklileri, hareketlerinin gelişmemiş ve çelişkili doğalarından ötürü küçümsemememiz gerekse bile, ırkçı, cinsiyetçi ve homofobik aşırı-sağ ile geniş bir mücadele alanı paylaşımının içerdiği tehlikelerden sakınabiliriz. Sarı Yelekliler gibi oldukça heterojen bir harekette bir dereceye kadar, aşırı-sağın katılımının kaçınılmaz olduğu söylenebilir. Bu durumda daha geniş bir toplumsal muhalefet için meydan okuma, bu tür "kirlilikleri" oturdukları rahat koltuklardan kinamak değil, o aşırı-sağ unsur-

ların hareket içinde hegemonik bir konum yerleştirmesini önlemek olacaktır. İsyanın yükselmesine yol açan yaygın öfke yakın zamanda tamamen dağılacak gibi görünmediğinden, radikal ve otonom toplumsal güçlerin çok az seçeneği var, ama hareketin ırkçı ve ulusalcı eğilimlerini olabildiğince önemsizleştirme çabası içinde etkin olarak katılabilirler.

Tüm Şüphelerin En Güzelisi

Yine de, ortaya çıkan bu fırsatlara ve yaygın devrimci coşkuya rağmen, bir takım ciddi zorluklar devam ediyor. Yoğun katılım, önümüzdeki haftalarda kademeli olarak azalmaya başladığında –özellikle de tatil günlerinin gelişyle kaçınılmaz olacak– halkın kızgınlığı, ülkenin dört bir yanında içten içe kaynamaya devam edecek. Bu yaygın enerjinin bir kısmı kuşkusuz yeni toplumsal hareketlere ve taban girişimlerine kanalize edilecek olsa da, daha izole bireysel hayal kırıklıkları hemen verimli bir çıkış bulmakta çoğu zaman başarısız olacaktır. Bu hayal kırıklığı içinde, Sarı Yeleklilerin politik mirası hakkında daha geniş sorular ortaya çıkacak ve sol ve sağ muhalefet liderleri, büyük isyanın meşru "varisi" olarak tanınması için birbirleriyle çekişmeye devam edecek.

Bu bağlamda, popüler bir katılım ivmesi ile güçlendirilmiş bir Le Pen yönetiminin korkutucu senaryosu, ufukta uğursuz bir şekilde uzanıyor. 2013'te Brezilya'daki kalabalık gösterilerin ve 2014 Ukrayna'daki iç savaşın, 2013'te İtalya'daki protestoların siyasal başarısızlığı, bu riskin küçümsenmeyeceğini açıkça göstermektedir.

Bununla birlikte, bu kayda değer tehlikelere rağmen, olası bir Le Pen yönetiminin altında yatan nedenleri, neoliberal merkezin çöküşü için bir katalizör olarak Sarı Yelek ayaklanmasının rolüyle birleştirmemek önemlidir.

Sonuç olarak, Gilets Jaunes (Sarı Yelekliler) siyasal kurumları kuşatan derin meşruiyet krizinin bir belirtisidir. Şu anda bu eylemleri istismar etmeye çalışacak aşırı-sağ korkusunu belirten endişeli eylemciler haksız değildir, ancak 18 ay önce Sarı Yelek barikatları bile başlamadan Le Pen'in cumhurbaşkanlığına kazanmasına ramak kaldığı, hatta AB parlamento seçimi anketlerinde Macron'u geçtiği gerçeğini göz ardı etme eğilimindedir. Başka bir deyişle, Le Pen Fransa'nın bir sonraki cumhurbaşkanı olacak olursa, bu sarı yelekliler ayaklanmasından kaynaklanmayacaktır; kırk yıllık sınıf kutuplaşmasının ardından yapılan eski politika yönetiminin iflasının bir sonucu olacaktır. Güvenilir ve ilham verici bir devrimci mücadelenin yokluğunda, neoliberal merkezin krizi zaten her zaman sağa doğru işaret etmektedir.

Yazının tamamına siteden ulaşabilirsiniz, yazı Roar dergisinden linmiştir.

Cerattepe'den Vazgeçmeyeceğiz!

Artvin'in Cerattepe bölgesinde yürütülen madencilik faaliyetlerine karşı çıkan halk ve yaşam savunucuları, 3 yıl önceki olayların yıldönümünde bir araya gelerek basın açıklaması yaptılar. Açıklamalarda "Artvin halkının mücadelesi her zorluğa karşı sürecek" denildi.

Artvin Cerattepe'de 16 Şubat 2016'da, maden şirketinin bölgeye girmesini engellemeye çalışan halka polis saldırısının 3. yıl dönümünde Artvin, Bursa, İstanbul, Ankara, İzmir ve İzmit'te eylemler gerçekleştirildi.

Artvin halkının Cerattepe mücadelesini sürdürdüğünü belirten açıklamalarda "Hukuksal olarak halen 730 kişi ile başvurduğumuz Anayasa

Mahkemesi'nde başvurumuz inceleniyor. Rize İdare Mahkemesi'nde açmış olduğumuz dava ise 2018 yılı Aralık ayında sonuçlanmış olup bu yasadışı izin verilmesi işleminin iptaline karar verilmiştir. Bu karar başından bu yana maden şirketinin ÇED izni alınan alanla yetinmeyeceği, bir kanser hücresi gibi yayılacağı ve bütün Artvin coğrafyasını işgal ederek bize yaşam alanı bırakmayacağı yönündeki söylediklerimizin ne kadar haklı olduğunu göstermesinin yanı sıra mücadelenin bitmediğini, mücadele edenlerin mutlaka kazanacağını, yaşam hakkı mücadelesinin kutsal bir mücadele olduğunu göstermesi açısından büyük önem taşımakta olup bütün halkımız için bir moral ve motivasyon kaynağı olmuştur" denildi.

Bartınlılar 10 Yıldır Süren Termik Karşıtı Mücadeleyi Kazandı

Bartın'ın Amasra ilçesinde 2010 yılından beri yapılmak istenen Termik Santrali projesi, eylem, miting ve insan zincirleriyle verilen mücadele sonucu 2014 yılında rafa kaldırılmıştı. Ancak 15 Temmuz'dan sonra oluşan atmosferi lehine kullanmaya çalışan devlet, projeyi 6 Ekim 2016'da tekrar onaylamıştı. Hema şirketi ise

daha önceki dönemde projeler durdurulduktan sonra başka isimlerle 6 kez piyasaya çıkmıştı. Halk da daha önce iptal ettirmeyi başardığından projeye karşı direnmeyi sürdürmüştü. Direnişler sonucu Bartınlıların 10 yıldır verdikleri mücadele kazanımla sonuçlandı, proje iptal edildi.

Trabzon'da Taş Ocağı İsyanı

Trabzon'un Çaykara ilçesi Çambaşı Mahalesi'nde kurulan taş ocağına mahalleliler isyan etti. Çaykara halkı taş ocağına karşı yaptığı basın açıklamasında; taş ocağının bölgeye tehlike saçmaya devam ettiği, bölgenin he-

yelan bölgesi olması itibarıyla taş ocağında gerçekleştirilen patlamaların insan hayatına karşı da önemli tehditler içerdiği, bölge halkının tüm itirazlarına rağmen şirket faaliyetlerini giderek artan dozda devam ettiği vurgulandı.

TOHUMDA SÖMÜRÜ

Nergis Şen

nergissen@meydangazetesi.org

Bundan yaklaşık 350 milyon yıl önce... Tam olarak Karbonifer dönem içerisinde bitkiler soylarını sürdürmenin ve daha büyük alanlarda var olmanın bir yolunu buldular: Embriyolarını bir kılıf içine gizlemek. Sert kılıf içerideki döllenmiş yumurtayı dış etkenlere karşı koruyacak, bitkinin kendisi uygun koşulları bulup kabuğunu kırıncaya dek onu koruyacaktı. O bir tohumdu!

Bu tohumlar ve tohumlu bitkiler milyonlarca yıl içerisinde değişti dönüştü ve tüm dünyaya yayıldı. Bu geçen zaman içerisinde yeryüzünden bir çok tür geldi geçti. Toprağa düşen tohumlara, kabuğunu kıran filizlere, boy veren bitkilere eşlik ettiler.

İnsanlık ve Tohum

Bu türlerden bir tanesi yaklaşık 200.000 yıl önce Afrika'da boy gösterdi ve vakit kaybetmeden bütün dünyaya yayılmaya başladı. Mezopotamya'dan Çin'e, Çin'den Avrupa'ya kadar ayak basmadık yer bırakmadılar.

Muazzam bir gözlem gücüne sahip olan bu türün bireyleri, hayatlarını avcılık ve toplayıcılık yaparak sağlıyorlardı. Fakat bir gün Mezopotamya dolaylarında bir insan ya da insan topluluğu tohumun kudretini fark etti. Bitkiden toprağa düşen tohum milyonlarca yıllık evrimin getirdiği kolaylıklarla rahatlıkla doğuyor büyüyor ve bir şekilde hayatta kalıyordu. Hayatta kalan bu bitki ise doğadaki diğer türlerin hayatta kalmasını sağlıyordu.

İnsan bu döngüyü fark etti ve bitkinin yaptığı şeyi o yapmaya başladı.

Bundan yaklaşık 10.000 yıl önce insan eliyle toprağa bırakılan ilk tohum -kendisine benzer karmaşık birçok nedenle beraber dinin ortaya çıkışı gibi- toplumların hayatını kökünden değiştirdi ve toplumları bugüne kadar taşıyan olaylar silsilesini başlattı.

İlk önce birkaç küçük deneme yapıldı. Sonra göç güzergahlarında kurulan geçici bahçeler kalıcı bahçelere dönüşmeye başladı. Kalıcı bahçeler yavaş yavaş tarlalara dönüşürken komplike sulama sistemleri geliştirildi. Bu arada kurumsallaşmış dinler, rahipler, kolluk kuvvetleri ve devletler geriye kalan insanların tepesinde büyüyüp serpilmeyle meylettiler.

Toprağa tohumu ilk defa bırakan çiftçinin torunları ve torunlarının torunları o tohumları melezleyerek bitkileri daha verimli hale getirdi. Yüzyıllar hatta bin yıllar boyunca -her ne kadar sırtlarında yukarıda saydığımız kamburları taşımak zorunda kalsa da- çiftçi topraktan toprak çiftçiden öğrenmeye devam etti.

Aradan binlerce yıl geçti. Günümüze kadar emekleyerek daha fazla üretim, daha az zaman şıarı hakim olmaya başladı. Sanayide kullanılan makineler, tarlalara transfer olurken zenginlerin zaman ve mal hırsı kimya sanayisini gübre ve ilaç olarak toprakla buluşturuyordu. Bu buluşmadan kimileri için zenginlik kimileri için de zehir çıkıyordu.

Tohumun Devletler ve Şirketler Tarafından Kontrolü

Bir toplumu kontrol etmek ve yönlendirmek gıda temelli başlar ve gıdayı kontrol etmek de tohumu kontrol etmekle... Tarımsal üretimi

en başından beri kontrol altına alabilmek ve dönüştürmek, çiftçinin elinde bulunan yerel tohumu yok etmeyi amaçlar. Bu gıda iktidarını elinde bulundurmak için dünyanın genelinde şirketler ve devletler türlü stratejiler geliştirmişlerdir.

1950-1970 yılları arasında, ABD ve kapitalist devletlerin çoğunun yaptığı, tarımda kimyasalların üretimi, kullanımı ve tohum üzerindeki genetik araştırmalar elde edilen mahsulün artışına yol açmıştır. Bu süreç, "birinci yeşil devrim" süreci olarak adlandırılır.

2. Dünya Savaşı sonrasında tarım olarak verimi çok yüksek bölgelere yönelik çalışmalarla "ikinci yeşil devrim" süreci başlatılmıştır. Bu süreçlerle tohum yetiştiriciliğinin merkezleşmesi sistematik bir şekilde başlamış bulunmaktadır.

İlk olarak Nelson Rockefeller ve ABD'nin eski tarım bakanı Henry Wallace tarafından Meksika bölgesinde, Meksika devletinin de desteğiyle gerçekleştirilmiştir. Buğday üzerinden işleyen bu süreçte Meksika, buğdayda kendine yeterli bir bölge haline gelmesinin yanı sıra ihracat yapmaya da başlamıştır. "Yeşil devrim" uygulandığı bir sonraki bölge ise çok verimli toprakları ve kalabalık nüfusuyla Hindistan'dır. Burada da Ford Vakfı ve Hindistan devletiyle birlikte pirinç üretimi arttırılmıştır. Devamında ise Filipinler, Pakistan ve Çin'deki tahıl üretiminde artış yakalanmıştır.

Bu olayların etkisiyle; 60'lı yıllarda, Filipinler'de ekimi yapılan 3000'nin üzerinde pirinç türü varken yirmi sene sonra bölgenin %98'inde iki tür pirinç kaldı. Yani; devletler ve

şirketler birbiriyle anlaşmalı bir şekilde, yerel tohumların tükenmesi ve geleneksel tarım yöntemlerinin dönüştürülmesi için üretimini kontrol altına aldıkları, hibrit veya GDO'lu tohumların ekimini dayatmaktaydı.

Hibrit tohumlardan, yerel tohumlara göre bir ekimde daha fazla mahsul elde edilebilmektedir. Ancak bu traktörlerle, sulama araçlarıyla, kimyasal gübrelerle, ilaçlarla ve ilaçlarla sağlanmaktadır. Hal böyle olunca, toprağın verimi aşırı düşüş yaşamaktadır. Bir başka dezavantajı ise sonraki dönem için tekrar tohum elde edilememesidir. Hibrit tohumlar çiftçiyi sürekli şirketlere mahkum eden bir pozisyonda bırakarak, ekonomik açıdan oldukça zorlamaktadır ve çiftçilerin kendi arasındaki dayanışma ilişkisini de sonlandırmayı amaçlar.

Monsanto, DuPont Pioneer, Syngenta, Dow, Land O'Lakes ve Bayer; dünya çapındaki bu şirketler dünyadaki tohumların yarısından fazlasını kontrol ediyor. Tohumun yarısından fazlasını kontrol etmelerine rağmen daha fazla kar hırsıyla, daha fazlasını elde etmek için birbirlerini desteklemekten geri kalmıyorlar. Syngenta, 2000 yılında ilaç şirketi olan Novartis'in tarım bölümü ile tarım kimyasalları şirketi Zeneca'nın birleşmesi sonucu oluşmuştur. Birbirlerini desteklediklerini gösteren şirketlerden bir diğeri ise Monsanto ve Bayer'dir. Bu iki dev şirket 2016 senesinde birleşerek genel olarak tohum meselesinde birinciliği garanti altına almışlardır. Bu birleşme öncesinde 2013 verilerine göz attığımızda; tohum satışlarında %26 pay ile birinciliği Monsanto elinde bulunduruyorken Bayer ise %3 pay

ile altıncı sırada yer alıyor. Aynı yıl tarım ilaçlarına ait verilerde birincilik %20 payla Syngenta bulunmaktadır. Bu sıralamada Bayer %18 payla ikinci, Monsanto ise %8 payla beşincilikte. Bu tablonun ardından Bayer, Monsanto'yu satın alarak hem tohumda hemde tarım ilaçlarında birinciliği garantilemiş bulunuyor. Yani kendisi genetiği bozulmuş tohumlarını üretiyor, tohumun verimini arttırmak için ilaç üretiyor; bu kimyasal müdahalelerle insan sağlığı bozuluyor; bozulan insan sağlığının tedavisi için ilaç üretiyor. Tam bir kapitalist strateji; tam bir "kazan-kazan".

Tohumu kendi tekellerinde bulunduran bu şirketler, bulunduğu bölgeye ait tohumları oralarda bulunan çiftçilerden toplamıştır. Buradaki amaçsa bu tohumları saklayıp, islah etmek, tohum üzerinde araştırmalar yapabilmek ve belki de en can alıcısı gelecekte kendilerinin yani şirketlerin iktidarını yaratacağı bir düzenin planları doğrultusunda kullanabilmektir. Bu tohumları saklamak içinse tohum şirketleri tarafından tohum bankalarını oluşturulmuştur. Devletler ve şirketler ellerinde birçok tohumu bulundurarak tohumlar üzerinden endüstriyel patentlere sahip olmayı amaçlamaktadırlar.

Patent Hırsızlığı

Patent hakkı bundan 30 yıl kadar önce sadece makinalar -cansız varlıklar- için kullanılıyordu, günümüzde genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar yeni bir tür olarak tanımlanıp patentlenmektedirler. İlk olarak 1980'de genetiği değiştirilmiş bir mikrop ABD tarafından patentlenmiş ardından ise 1982'de Münih Avrupa Patent Bürosu "insan eli değmiş her şey patentlenebilir" diyerek genetiği değiştirilmiş mikroorganizmaları patentlemiştir. 1985 yılında bitkiler, 1988 yılında hayvanlar, 2000 yılındaysa ilk defa insan embriyosu patent altına alınmıştır. Özellikle; çok yoğun oranda ekimi gerçekleşen buğday, mısır, pirinç gibi temel ihtiyaçların genetik oynamalarıyla yeni bir ürün olduklarının düzeni yapılarak şirketler bu ürünlerin patentlerini almışlardır. Monsanto, Washington'da bulunan patent kurumundan 1989 yılından 2005'e kadar 647 adet patent hakkı aldığı verileri bulunmaktadır. Böylesi bir durumda çiftçi kendi yaşadığı bölgeye ait olan yani kendisinin olan tohuma ulaşmak için o tohumun patentlendiği şirketlere bağlı bir duruma gelmiş bulunuyordu.

İlk olarak Meksika ve Hindistan'da başlatılan yeşil devrim süreci devletlerin ve şirketlerin yararına olduğundan dünyada yayılmaktaydı ve bu süreç Türkiye'yi de içine çekmişti. Bu süreçte Türkiye'de ilk olarak "Sonora 64" isimli buğdayın ekimi gerçekleşti. Rockefeller Vakfı'nın kuruluşunda aktif olarak yer aldığı Meksika'da bulunan bir araştırma enstitüsünde geliştirilen bu hibrit olan buğdayla, Türkiye'deki tarım süreci de artık temizlenmesi zor ve sonlandırılmayacak bir yola girdi. Hibrit tohumlar artık çeşit çeşit ekilip biçilmeye, aynı zamanda çiftçiyi ekonomik açıdan dara sokmaya başladı.

2006 yılında 5553 sayılı Tohumculuk Kanunu'nun çıkmasıyla çiftçinin artık yerli tohumu satması yasaklanmıştı. Ayrıca yerli tohumla üretim yapan çiftçi ise desteklenmeyecekti. Bu kanunla birlikte tohum şirketlerinin birliği olan Türkiye Tohumcular Birliği kurulmuş ve devlet tarafından tohumdaki kontrol bu birliğe ait olmuştu. Bu yapılanlar sonucunda artık temiz gıda da iyice ortadan kalkma riskiyle karşı karşıya kaldı.

Bir takım çiftçi hibrit tohumlarla üretim yaparken bir takım çiftçi ise tüm yasaklamalara rağmen bir şekilde devletlerden ve şirketlerden saklayarak ellerinde bulunan yerel tohumla üretimlerine devam etti. Tabii yerel tohumlarla elde edilen gıdaların piyasadaki satışının yasaklanma durumuyla ekonomik varlıkları zora giren çiftçiler, son senelerde adlarını sıkça duyduğumuz gıda topluluklarıyla, kolektiflerle ve kooperatiflerle tanışmış oldu. Çiftçiler için hem ekonomik bir alternatif yol olan gıda toplulukları, kolektifler ve kooperatifler hem yerel tohumun dilden dile aktarılmasının, unutulmamasının önünü açmış bulunuyorlar.

19 Ekim 2018 tarihinde Tarım Bakanlığı tarafından "Yerel Çeşitlerin Kayıt Altına Alınması, Üretilmesi ve Pazarlanmasına Dair" yeni bir yönetmelik yürürlüğe girdi. Yönetmelikle birlikte çiftçiler ellerinde bulunan yerel tohumlara dair patent almak zorunda bırakılıyor. Bunun sonucunda da tohumlar patentlenerek şirketlerin maline gelmişken bireylerin de mülkü olabilecek ancak devlet talep ettiğinde vermek zorunda olacaktı.

Tohum bankalarının tohumu saklama şartları da çok zordur. Tohumun saklama ortamındaki nemine, ısı değişikliğine oldukça dikkat etmek gerekir ayrıca verimliliğini sağlaması amacıyla belli zaman aralıklarıyla ekilerek yenilenmesi gerekmektedir. Elde edilen ürünün hiçbir zaman kendi yetiştirdiği bölgede gibi olmayacağı da unutulmamalıdır tabii. Biyoçeşitliliği sağlamak adı altında yaşadığımız topraklarda 2010 yılında Türkiye Tohum Bankası kurulmuş ve ellerinde 30.000'den fazla tohum bulunmaktadır.

Tohum Yaşamıdır, Yaşamı Savunacağız!

Yerel tohumlardan elde edilen gıdalarla beslenmek gıdanın temizliğinden ve lezzetinden dolayı diğer tür tohumlara göre oldukça üstündür. Yerel tohumun doğayla ilişkisi de daha az su kullanılmasından, suni olmayan ve az gübre kullanılmasından, kimyasal ilaçlar olmamasından ve toprağı verimsiz bırakmamasından dolayı oldukça uyumludur.

İnsanların yaşamlarını sürdürebilmesi için ihtiyaç duydukları gıdayı kendi kontrollerinde bulundurmak isteyen devletler ve şirketler insanları üretim alanında büyük oranda kendilerine bağımlı hale getirmeye çalışıyor. Bu da ekonominin her alanında (üretim, tüketim, dağıtım) devletlerin ve şirketlerin iktidarlarını büyütmesi demek.

Tohuma devletlerin ve şirketlerin böylesine saldırıları varken bazı çiftçiler veya kendilerince balkonlarında, bahçelerinde ufak tefek üretim yapanlar bu saldırılara karşı direniş gösteriyorlar. Tohumun hiçbir şekilde patentlenemeyeceğini, yaşam olduğu savunanlar; kendi buldukları bölgelerde veya düzenlenen festivallerde kendi aralarında tohum takası yaparak yerel tohumun varlığını sürdürmeye devam ediyorlar. Bizler, doğasına ve yaşam alanlarına yönelik saldırılara karşı direnmiş olanlar, üretim faaliyetlerimizin temelini oluşturan tohumlara karşı gerçekleştirilen saldırılara da direniş göstermeye, alternatifler yaratmaya devam edeceğiz. Ve bu tohumu -yaşamı- korumaya, üretmeye ve nesilden nesile aktarmaya, bu geleneği her daim sürdürmeye kararlıyız.

Meydan Gazetesi'nin geçen sayısında başlattığımız bu bölümde ekoloji, alternatif tarım yöntemleri, kolektif ve kooperatiflerle ilgili bir kavramı ele alıp kendi perspektifimiz doğrultusunda tanımlamaya devam ediyoruz.

GDO

Son yıllarda belki de adını en fazla duyduğumuz kısaltmalardan bir olsa gerek GDO. Aslında Rekombinant DNA Teknolojisi olarak adlandırılan bir tekniktir. Bahsi geçen teknik ile organizma üzerinde kalıtsal değişiklik yapılır, farklı DNA'lar birleştirilerek ya da bir organizmadan diğerine DNA aktarılarak yeni bir DNA, başka bir deyişle rDNA üretme işlemine organizmanın genetiğini değiştirmek deriz.

60'lı yılların başlarında teknolojinin özellikle gen teknolojisini muazzam bir ivme kazanması, GDO'yu tetikleyen başlıca unsurlardandı. Yine aynı dönemde özellikle tarımda kullanılan gübre ve ilaçların doğa ve insan yaşamının üzerinde yarattığı tahribat tartışılmaya başlandı. Kapitalizm bir yandan endüstriyel tarımın nimetlerinden faydalanırken diğer yandan eleştirileri göz ardı edemiyordu. Bunun üzerine, her yüzyılda bir yaşandığı gibi üretilen yiyecek miktarının artan nüfusa yetmeyeceği yaygaraları çıkarılmaya başlandı. Nihayetinde, 60'lı yıllardaki girişimler 1973 yılında ilk kez genetiği değiştirilmiş bir bakteri şeklinde ilk meyvesini verdi. Art arda yaşanan gelişmeler 1988 yılında Çin'in ilk GDO'lu tarım üretimini yapması, 1995 yılında ilk GDO'lu mısırın üretimi ve 1998 yılında GDO'lu ürünlere etiket zorunluluğu ile devam etti. 2000'li yıllara gelindiğinde ve GDO'nun önlenemez yükselişi devam ederken ona yönelik tepkiler de çığ gibi büyümeye devam ediyordu, halen ediyor.

Bu toprakların GDO ile tanışması ise 1998 yılındaki tartışmalarla başladı. 2003 yılında Arjantin'den Türkiye'ye getirilen soyanın GDO'lu olması tartışmaları alevlendirdi. 2009 yılında çıkan ve GDO'yu engelleyeceği söylenen yönetmelikten sonra sınırdan en az 32 ayrı GDO'lu gen girişi tespit edildi. 2010 yılına gelindiğinde çıkarılan "Biyogüvenlik Kanunu" sınırdan GDO'lu ürün geçişini engellemediği gibi, GDO'cuların "Güvenlik Kaygılarını" hafifletmeye yaradı.

GDO'ya konu olan canlıların başında ise soya, mısır, yer fıstığı, ayçiçeği, buğday, pirinç, domates ve bazı balık türleri geliyor.

Öte yandan GDO'nun kayda geçmiş zararları arasında başta biyolojik çeşitliliğe zarar vermesi, çeşitli alerjilere neden olması, hayvanlarda antibiyotik direncini artırması sayılabilir. Öte yandan bir çok uzman üretilen her bir GDO'lu ürünün tüm canlı yaşamı için kelimesi kelimesine zehir anlamına geldiğini belirtiyorlar.

Hamile misiniz? Dayanışmaya mı ihtiyacınız var? JANE'İ ARAYIN

Merve Arkun

mervearkun@meydangazetesi.org

Kürtaj Yasağına Karşı Dayanışmayı Büyüten Kadınlar: Jane Kolektifi

Kürtajın suç sayılarak yasaklandığı bir coğrafyada istemediğiniz bir hamilelik yaşarken billboardlarda, gazetelerde, dergilerde bir ilan gördüğünüzü düşünün; "Hamile misiniz? Dayanışmaya mı ihtiyacınız var? Jane'i arayın!"

1960'lı yılların sonunda Chicago'da, yani Amerika Birleşik Devletleri'nde kürtajın yasak olduğu dönemlerde kurulan gizli bir kürtaj servisi Jane Kolektifi. Çeşitli yerlere verdiği ilan ve reklamlarla kürtaj olmak isteyen kadınlara çağrı yapıyor.

Kod adları "Jane" olan kadınlar tarafından kurulan bu kolektifin ilanlarında görülen numarayı aradığınızda bir telesekreter tarafından karşılanıyorsunuz. Telesekretere isminizi, telefon numaranızı ve hamileliğiniz kaçınıcı haftasında olduğunuzun bilgisini verdikten kısa bir süre sonra, bir Jane size geri dönüş ve kürtaj konusunda sizinle dayanışma göstereceklerini belirtiyor. Bir Jane sizi kürtaj olacağınız gizli evlerden birine ulaştırıyor; başka bir Jane size kürtaj yapıyor; bir diğer Jane kürtaj sonrasında tedavinizi düzenliyor... Jane Kolektifi'nin ördüğü bu dayanışma ile kürtajın yasak olduğu bir coğrafyada, 4 yıl boyunca toplamda 11.000'den fazla kadına gizlice kürtaj yapılıyor.

Kolektif üyesi Jane'ler, devlet tarafından "suç" denilerek yasaklanan kürtajın bilgisini birbirleriyle paylaşarak kürtaj olanağını daha fazla kadına ulaştırmayı amaçlıyor. Kürtaj yaptıkları süre zarfında durdurmakta zorlandıkları bazı kanamaları deneyimleseler de, Jane Kolektifi üyesi kadınlar, kürtaj yaptıkları hiçbir kadının yaşamını yitirmesine izin vermiyorlar; dayanışmayla yaşıyorlar.

Kolektifin gizli evlerinden bir tanesi 1972 yılında ifşa edilince polis tarafından basılıyor. Evi basan polisler kürtajı yapanın erkek bir doktor oldu-

ğunu düşünerek evi didik didik ediyor. Kürtajı yapanın da kolektifin sürdürülebilirliğini sağlayıp sayısız kadına kürtaj olanağı sağlayanın da kolektifin isimsiz "Janeleri" olduklarını öğrenince, evde bulunan 7 Jane'i tutukluyor. Polis tarafından tutuklanan Jane'ler ise bindirildikleri polis aracında, kürtaj isteyen kadınların isimlerinin yazılı olduğu kağıtları yutarak kürtaj olmayı bekleyen kadınlarla dayanışmalarını sürdürüyor.

Kolektif üyelerinin tutuklanmasından kısa bir süre sonra mahkemenin verdiği karar ile Amerika Birleşik Devletleri'nde kürtaj bir suç olmaktan çıkarılıp yasallaşıyor. Jane Kolektifi'nin ördüğü dayanışma ile onbinlerce kadın kürtaj olma imkanını bulmuşken kolektif, verdiği mücadele ile kazanıyor.

Kanunen "Yasal", Fiilen Yasak

Türkiye'de isteğe bağlı kürtaj 1983 yılında yasallaştırıldığında; hamilelikler kanunen 10. haftanın sonuna kadar, kadının "mağdur" olması durumunda ise 20. haftanın sonuna kadar sonlandırılabilirdi. Ancak yine de herkesin bu "hak"ka kolayca ulaşabilmesi söz konusu değildi. Yeterli donanımına sahip personelin yokluğu ve hastanelerin bu duruma adaptasyon problemi, kürtajın fiilen uygulanmasının önünde büyük bir engeldi.

Bugün Sağlık Bakanlığı, gebeliğin 10. haftası dolana dek annenin sağlığı açısından tıbbi bir sakınca olmadığı takdirde istek üzerine kürtaj yapılabilirliğini belirtse de pratik uygulamalar bunun yalnızca bir iddia olduğunu kanıtıyor.

İsteğe bağlı kürtajın yapıldığı iddia edilen devlet hastanelerinde, pratik olarak kürtajın yapılmadığı ve hatta engellendiği ortada. Devlet hastanelerinde isteğe bağlı kürtaj, doktor performans sistemi kapsamında puan sağlasa da hastaneye bir getiri sağlamaması sebebiyle fiiliyatta uygulanmıyor.

2016 yılında yayınlanan "Devlet Hastanelerinde Kürtaj Hizmetleri" başlıklı rapora göre, 81 ilin 53'ünde isteğe bağlı kürtaj hizmeti yok; Batı Marmara ve Doğu Karadeniz bölgelerinde bulunan devlet hastanelerinin hiçbirinde ise isteğe bağlı kürtaj yapılmıyor. İstatistiklere göre bugün coğrafya genelindeki 431 devlet hastanesinin yalnızca %7.8'inde isteğe bağlı kürtaj yapılırken %11.8'inde de hiçbir koşul altında kürtaj yapılmıyor. İsteğe bağlı kürtaj oranının bu kadar düşük olması, kürtaj olmak isteyen kadınları "özel kliniklere" ve "özel hastanelere" mecbur bırakırken; ekonomik imkansızlıklar sebebiyle kürtaj yaptırma imkanı bulamayan kadınlar için bu durum doğurmayı zorunlu hale getiriyor...

Bir Nüfus Politikası Olarak Teşvikler, Kısıtlamalar, Yasaklar

Devlet bir yandan kürtajı ve doğum kontrol mekanizmalarını giderek kısıtlarken, bir yandan da nüfus politikalarının bir parçası olarak tüp bebek tedavisini de teşvike devam ediyor. Her evlilikte üç denemeyi de karşılayan SGK, daha önceki evlilikten çocuk olsa ve ayrıca evlat edinilmiş olsa dahi, söz konusu tüp bebek teşvikine bir engel görmüyor. Doğum kontrol mekanizmaları ve aile planlanması devlet eliyle yasaklanır ya da kısıtlanırken "bir nüfus politikası" olarak üremeye teşvik giderek artırılıyor...

Kürtaj tartışmalarının dışında, devletin üreme sağlığına yönelik uygulamaları da aslında resmin bütünü bir nüfus politikası olarak görmemize olanak veriyor. 9 yıl öncesine kadar sağlık ocaklarında ücretsiz verilen ve SGK reçeteleriyle ücretsiz alınabilen doğum kontrol hapları, 2012 yılında SGK sisteminde yapılan bir değişiklik ile "pasif ilaç" kategorisine alınmıştı. Söz konusu tarihten itibaren ise doğum kontrol haplarının satışı ücretli yapılmaya başlandı. Doğum kontrol haplarının sadece tedavi amaçlı değil, hamilelik önleme amaçlı kullanıldığı

da göz önünde bulundurulduğunda; bu değişimin üreme sağlığı hakkına yönelik bir yaptırımı da beraberinde getirdiği açıktır. 2017 yılında Sağlık Bakanlığı'nın Aile Hekimliği uygulamasında yaptığı bir başka değişiklik ile birlikte ise doğum kontrolü için rahim içi araç (spiral) uygulamasına da son verildi.

Aslında bu ve benzer uygulamalar ile doğum kontrol mekanizmalarının giderek kısıtlandığı açıkça görülüyor. Söz konusu kısıtlamalar istenmeyen hamileliklerin sayısında bir artışı beraberinde getirirken; kürtaja yönelik yasaklar ve kısıtlamalar ise kürtajı fiilen yasak, doğurmayı da zorunlu hale getiriyor.

Karar da Yaşam da Bizimdir!

Erdoğan 2008 yılında "en az üç çocuk" söylemi ile üreme ve aile planlaması tartışmalarının hararetlenmesine sebep olmuş; 2012 yılında ise "Her kürtaj bir Uludere'dir" diyerek Roboski Katliamı'nı gizlemek ve aklamak için kadın bedenine saldırmıştı. Ayrıca AKP, 2014-2018 yıllarını kapsayan Onuncu Kalkınma Planı'nda ise "toplam doğurganlık hızının tecriden yükseltilmesi"ni hedeflediğini açıkça ifade etmişti.

Tüm bunlar birlikte değerlendirildiğinde; doğum kontrolüne ya da kürtaja yönelik getirilen kısıtlamaların aslında bir nüfus politikasının parçası olduğunu görmek mümkün.

Kadının kimliğini de bedenini de bir politika aracı olarak kurgulayan ve kullanan erkek iktidarlar bizlere böyle saldırırken belki de çözüm sırtımızı birbirimize yaslamakta, birbirimizin elinden tutup birbirimizden güç almakta. 2012 yılındaki büyük kürtaj eylemlerinde hep bir ağızdan haykırdığımız gibi "Karar da yaşam da bizindir!" diyerek getirilen kısıtlamalara, artırılan yasaklara karşı yeni Jane'lere dönüşerek birbirimizin çaresi olmakta, dayanışmayla yaşamakta...

Anarşist Yayınlar (19)

Japonya'da Anarşist Yayınlar

Anarşizmin tarihini, bir düşünce ve hareket olarak ortaya çıktığı farklı coğrafyalarda yayıncılık faaliyetleri odaklı incelediğimiz yazı dizimizin bu bölümünde Japonya'daki anarşist yayıncılık

tarihinden bahsedeceğiz. Daha önceki sayılarda yer verdiğimiz farklı yazılarda da isimleri geçen, özellikle Asya bölgesinde Çin'de anarşizmin ortaya çıkışına kaynaklık eden* bu bölgedeki

anarşist hareket, kendine has karakteri ve yaratıcı yayın örnekleriyle özel bir dikkate ihtiyaç duyuyor. Bu bağlamda yazımızı iki parça halinde yayınlıyoruz.

Japonya'da anarşist fikirlerin yayılışı, coğrafyanın ekonomik ve siyasal tarihiyle pek çok ülkede olduğu gibi iç içedir. 1860'lı yıllara kadar tarıma dayalı, feodal bir iktidar aygıtı tarafından yönetilen ülkede dengeler değişmeye başlıyordu. Bütün bir dünyayı kasıp kavuran endüstrileşme ve teknolojik gelişmeler, bugün bu alanın küresel kapitalist "devlerinden" Japonya'yı da hızla etkisi altına almaya başlıyordu. Ekonomik yapıyı doğrudan etkileyen bu değişim, siyasal olarak merkezleşmiş bir yönetime geçişle kol kola yürüdü.

Bu geçiş ani bir geçişti, dünyanın aristokratları birden hızla yükselen iş adamları haline gelmeye başladı. Toplumsal düzendeki bu yukarıdan değişim, Japonya'daki mücadelenin temellerini atan süreci iyi anlamamız için önem teşkil ediyor.

Kōtoku Shūsui ve Japonya'da Savaş Karşıtı Hareket

Asıl adı Denjirō Kōtoku olan, ancak anarşizm mücadelesini toplumsallaştırmak için yazdığı yazılarında kullandığı adıyla bilinen Kōtoku Shūsui'nin, yüzyılın başında Japonya'da anarşist fikirlerin yayılmasında çok önemli etkileri oldu. Japonya'da anarşizmin tarihinden biraz bahsetmeden önce onun hayat

hikayesine bir göz gezdirmek yerinde olacak.

Kōtoku, özgürlükçü düşüncelerini savunduğu yazıları sonucunda henüz anarşizmle tanışmamışken hapsedildi. Tutsaklık yaşamı onun için fikirlerini gözden geçirip revize edebileceği geliştirici bir süreçti. Rus-Japon savaşı sırasında hapishanedeydi, buradaki okumalarıyla beraber anarşizmi -özel olarak da Kropotkin'in- yakından inceleme fırsatı oldu. Kropotkin ona çok ilham vermiş olacak ki onu, "Sensei" yani "ustası" olarak gördü.

Tutsaklığının ardından 1906-07 yıllarında Amerika'ya göç etti. Burada, California'da IWW ile tanıştı. Burada edindiği anarşist sendikalist fikirler ve mücadele deneyimi, onu sırtında bir dolu çanta ve zihninde bir şeyleri derinden değiştirmeye yönelik inançla Japonya'ya geri götürdü. Yaşadığı coğrafyada o yıllarda sosyalist hareket yeni yeni filizleniyordu. Kōtoku, Japonya Sosyalist Partisi içinde yarattığı tartışmalarla 1907 yılında partinin içerisinden anarşist bir grup çıkardı. Kōtoku ve yoldaşları ezilenlerin mücadelesine anarşist bir perspektifle yaklaşım hem devlete hem de kapitalizme karşı eyleyen bir muhalafetin temellerini attılar.

Kōtoku, İmparator Meiji'ye karşı

düzenlenen bir komploda suçlanarak 1910-11 yıllarında vatana ihanet suçundan yargılandı, on iki yoldaşıyla beraber idam edildi. Sonrasında Japonya'da Birinci Dünya Savaşı'nın da etkisiyle beraber savaş karşıtı hareket ve anarşist fikirler gelişmeye devam etti.

Japonya'da Anarşist Yayınlar

Japonya'da anarşist yayıncılık tarihi, Kōtoku Shūsui'nin Tokyo'ya taşınmasıyla başlar. Küçük bir bölge olan Nakamura'da doğan Kōtoku, Tokyo'ya yerleştikten sonra burada 1893 ve 1898 yılları arasında Yorozu Chōhō (Sabah Haberleri) adındaki gazeteye yazmaya başlar. Özellikle savaş karşıtı fikirlerin ilk konuşulmasına vesile olan yazılar burada yayınlanmıştır. Yine aynı gazetede çalışan Sakai Toshihiko ile beraber savaş karşıtı düşünceleri radikalleşmeye başlayan bu iki gazeteci, yeni bir fikir ve enerjiyle haftalık Heimin Shinbun (Avam'ın Gazetesi) adlı gazetenin çalışmalarına başladı. Heimin Shinbun, Japon anarşizminin antimilitarist geleneğinin oluşumuna katkıda bulundu. Ancak bu iki yayın da anarşist yayınlar değildi.

Devlet baskısının artmasıyla Heimin Shinbun'un yaşadığı sıkıntılar artıyordu. Sonrasında bu gazetenin

日九廿月一年十正大 8

原著は、クロボトキン自身が云つてゐる如く、クロの最もお得意なものだ。そして二十餘りの諸外

青年に訴ふ (一)

クロボトキン
大杉 榮 譯

青125-1
岩波文庫

*Meydan Gazetesi Sayı 29; Anarşist Yayınlar Dizisi (4) : Çin'de Anarşist Yayınlar"

Ataerkil Ritüeller (1)

SÜNNET

Şeyma Çopur

seyma@meydangazetesi.org

Kadınlar hep masallarda anlatıldığı gibi prensler tarafından kurtarılmadı. İnsan soyunun ağaçlardan inip yaşamını iki ayak üzerinde sürdürmeye başladığı zamanlarda bile kadınlar, doğurganlığıyla ayrıcalıklı bir konumdaydı. Yaşamı temsil eden birer tanrıçaydı kadın. Doğayı, bereketi, toprağı, canlılığı ve verimliliği simgelerdi. Topluluğun ihtiyaçlarının temininde ve adaletli bir biçimde dağıtılmasında söz sahibiydi.

Cinsiyet ayrımı olmadan yaşanan binlerce yılın ardından ne zaman ki merkezi iktidarlar toplumsal yaşamı kontrol etmeye ve üretim ilişkilerini yönlendirmeye başladı; kadın da toplumdaki konumunu yitirdi, erkeğin boyunduruğu altına alındı. Bereket Tanrıçası Kibele de yerini Bereket Tanrısı'na bıraktı. Yunan mitolojisinde Dionysos ile Afrodite'nin oğlu olan Bereket Tanrısı Priapos, Roma uygulamasında fiziki aşkın ve erkekliğin sembolü oldu.

Peki erkeklik ne? Çağlar boyunca erkeklik savaşlarla, kahramanlıklarla eş tutulmuş. Toplumdan topluma

küçük farklılıklar taşısa da genelde "zayıf" olan kadının koruyucusu ve aşığı, "güçlü" olan devletin bekası için savaşan bir askeri, "yüce" tanrının sadık bir kulu olarak anılır erkek. "Namus" ve "şeref" ile anılır.

Ama erkeğin erkekliğini kanıtlanması şartıyla. Çıktığı avdan iyi bir avla dönecek! Eşine karşı iktidar olacak, kanlı çarşafı getirecek!

Çocukluktan erkekliğe geçişte de sünnet olacak. "Oldu da bitti" denecek!

Sünnet'in Kökeni

Sünnetin ataerkil dönem öncesinde Afrika kıtasında ana tanrıçaya adak adamak için toplanan erkeklerin cinsel organlarını keserek sunağa atmasıyla başladığı düşünülüyor. Bu gelenek Hititlerde, Azteklerde, İbraniler ve Fenikelilerde, Sümerlerde ve eski Mısır'da da sürer. Eski Mısır'da toplumsal statü belirlemek için bir araca dönüşür ve yalnızca tutsaklara ve kölelere uygulanır. Ayrıca kesme işleminde de değişikliğe gidilerek yalnızca penisin ucu kesilir. Arkeolo-

jik kazılarda ortaya çıkarılan mumya ve mezar kalıntılarında bu değişiklik çok net olarak görülmektedir.

Firavunun sarayında bir soylu olarak doğan Musa -ki soylu olduğu için sünnet olmamıştı- kendisine inananları, tanrının vaat ettiği topraklara erişmek için tanrıyla bir anlaşma yapmaya ve anlaşmanın işareti olarak da sünnet olma geleneğini yahudilere taşır. Bu durum yahudilerin kendilerini seçilmiş olarak görmelerine yol açar.

Yahudilikte Lilith ile ilgili anlatılara da rastlanır. Bütün kötülüklerin anası kabul edilen Lilith'in sünnetli erkeklere dokunamadığı düşüncesi, yeni doğan erkek çocukların 8. günde sünnet edilmesinin gerekçesine temel yapılmıştır. Ayrıca sünnetin masturbasyonu önlediği ve şeytan olarak kabul edilen Lilith'in çocuklarının doğmasına engel olduğu inancı bugün bile mevcuttur.

Hristiyanlıkta İsa sünnetlidir ama onun getirdiği din sünnetli olmayı emretmez. Hristiyanlığın ilk zamanlarında din büyüklerinin yaptığı bir

tartışmada "kurtuluş için tanrısal hukuka bağlı olmanın gerekmediği" kararı alınca bu hukukun bir parçası olan sünnet de İsa'ya inananlar için şart olmaktan çıkar.

İslamiyette ise sünnet, peygamberin söz ve davranışlarına verilen bir isim aynı zamanda. Muhammed'in sünnet olup olmadığı net olmamakla birlikte ve bu yönde dini bir emir olmamasına rağmen sünnet olmak, bu dine inananlar için olduğu kadar bu dinin yayıldığı topraklardaki her erkek için zorunlu hale gelmiştir. Sünnet olmayan müslüman bir erkek düşünülemez!

Erkekliğin Olmazsa Olmazı!

Peki nasıl oldu da ana tanrıçaya adak adamakla başlayan ve farklı dinlerde farklı uygulamalarla gerekli dahi bulunmayan sünnet bizim coğrafyamızda erkekliğin vazgeçilmez halini aldı?

Orta Asya'dan Akdeniz'e kadar yayılan ve Batı'nın "barbar", kendisinin ise "savaşçı" diye nam saldı bir toplum elbetteki militarist davranış

kalıplarıyla hareket edecektir. Başta her zaman ulu bir hakan ya da sultan ve onun altında sorgusuz sualsiz uygulayıcı teba. Günümüzde de reis ya da başkan ve yine devletin bekası için kurşun yiyen ya da kurşun atanlar.. Bütün bu motivasyonu eksiksiz sürdürmek, savaşan insanların -ki bunlar yalnızca ve yalnızca erkeklerdir- sefere, cenge, harbe gidişlerini, ardından da gazi ya da şehit oluşlarını normalleştirmek gereklidir. İşte erkeklige ilk adım atmak olarak lanse edilen sünnet ve bunun seremonisi hiç sorgulanmadan tekrarlandıkça hem süregiden erkek egemen anlayışa bir çivi daha çakmakta hem de sünnet edileni bir sonraki büyük seremoniye, askerliğe geçişe hazırlamakta.

Sünnet, bu topraklarda kanunen zorunlu; dinen de farz olmadığı halde toplumsal olarak öyle kuvvetli bir karşılık bulur ki kendine göre bir ritüel olmanın çok ötesinde erkeğin ve ailesinin sonraki yaşamını belirleyen bir hal alır. Kişi günümüzdeki adıyla söylersek mahalle baskısı yüzünden evlenemez bile. Alay ve utanç konusu olur.

Oysa sünnet olan erkek çocuk böylesi bir yaptırımla karşılaşmadığı gibi aksine ilgi ve övgü ile karşılaşır. Çocuk, "pipi"sini rahatlıkla gösterebilme meşruluğunu edinir. Ailesi bunu, onur ve gurur kaynağı görür.

Vücut Bütünlüğüne Saldırı

Sünnet, çoğu zaman sağlık ya da hijyen gibi gerekçelerle savunulmaya çalışılsa da günümüzde birçok ülkede tartışıldığı gibi "kişinin vücut bütünlüğüne bir saldırı"dır. Penis üzerindeki derinin kesilip atılması olan sünnet en başta doğal olana bir müdahale anlamını taşır. Oysa regl, doğal bir döngü olmasına rağmen ayıp sayılmakta, gizlenmekte, konuşulması bile istenmemektedir. Bu bile sünnetin cinsiyetçi bir ritüel olduğunu bariz bir şekilde göstermektedir.

Vücut bütünlüğüne saldırı konusunda bir mahkeme kararı tartışmayı alevlendirdi. Almanya'nın Köln şehrinde görülen bir dava sonucunda mahkeme, din kaynaklı erkek sünnetini "beden yaralaması" olarak tanımladı. Bu karar, ülke içinde olduğu kadar ülke dışında yaşayan müslüman ve yahudilerde "infial" uyandırdı. Öyleki bu kararın din düşmanlığı yaptığını düşünenlerin sayısı hiç de az değil.

Sünnet Şeytani Arzuları Törpülüyor!

Benzer bir düşünceyle yola çıkan İzlanda, sünneti ülke içinde komple yasaklamayı hedefliyor. Kaygı Almanya'dakine benzer. Çocuğun haklarının, dini haklardan önde geldiğini düşünen İzlanda meclisine seçmen de destek verirken bir tek dini kesimlerden tepki geldi "doğal" olarak!

Sünnet için yapılan müdahalenin kişinin cinsel arzusunda belirli bir azalmaya yol açtığı ile ilgili yapılan araştırmalar sünnetin bu "şeytani" arzuları törpülemek için din büyük-

lerince uygulatıldığını da düşündürmektedir. Bazı coğrafyalarda bugün hala uygulanan ve pek çok kadının kan kaybından ölümüne yol açan kadın sünneti de böyle bir dini amaç taşımaktadır.

Sünnetin şeytanla ilişkilendirilmesi yalnızca din otoritelerinin değil zaman zaman devlet yetkililerin ve siyasetçilerin de başvurduğu bir yöntem. Devlet, başta Kürt özgürlük mücadelesi olmak üzere tüm toplumsal muhalefeti halkın gözünde zayıf ve güçsüz göstermek, aşağılamak ve değersizleştirmek için kattığı devrimcilerin sünnetsiz olduğu şeklinde haberler servis etmekte, bu yönde açıklamalarda ve beyanlarda bulunmaktadır. Böylece sünnet, devletin en yüksek makamınca da savunulmakta; sünnet olmama durumu ise "resmen" kötülenmektedir.

Bu ve benzeri söylemlerle devlet iktidarı, erkeğin "iktidar" olması için erkek, erkek olması içinse sünnet olması gerekliliğini yineler durur.

Sünnet Lobisi

Sünnet derisinin kimi cilt hastalıklarında ve estetik amaçlı sağlık sektöründe kullanıldığını da düşünürsek bir "sünnet lobisi"nden de söz edilebilir. Her sünnet sünnet derisi, her sünnet derisi de para demek diye düşünen şirketler sünnetin sağlıklı olduğuna dair zaman zaman sağlık kuruluşlarının araştırma sonuçlarını paylaşıyorlar. Elbette bu araştırma sonuçları kesin bir bilgi taşımıyor ama bu tür açıklamalar defalarca yinlendiğinde sünnet olunması yolunda bir etki yapıyor ister istemez. Günümüzde ABD'de sağlık amaçlı sünnetlerin oldukça yaygın olmasının bir nedeni de bu.

İster sünnetli ister sünnetsiz olsun, erkekler bu ataerkil, bu cinsiyetçi sistem sürdüğü sürece kadınlar üzerindeki iktidarlarını sürdürmeye devam edecekler. Bu iktidar, erkeklere kadınları taciz etme, onlara tecavüz etme ve hatta katletme meşruluğunu sağlıyor. "Erkekligeime laf etti" demesi erkeğin yüksek ceza almasının da önüne geçebiliyor. Bu noktada devlet de erkekle aynı tarafta. Dinler açısından da durum farketmiyor. Hristiyan, yahudi veya müslüman ağırlıklı olup olmadığı fark etmeksizin neresi olursa olsun kadınlara yönelik şiddet hız kesmeden devam ediyor; erkeğin "pipi"sinin sünnetli olup olmaması fark etmiyor.

Erkekler Farkında Mı?

Devletlerin, dinlerin ve kapitalizmin kısıncasında kalan kadınlar olarak farkındalıklarımızı geliştirip onların zorlamalarına karşı mücadele yürütüyoruz. Ama erkekler sistem iktidarını kendi bedenleri üzerinden yeniden yeniden var ettiklerinin farkına varmadıkça ve hatta paylaştıkları iktidar onlara tatmin de sağladıkça bu durumun değişmesi için bir çabaya girişmiyorlar. Cinsiyetçiliğin ve ataerkinin ortadan kalkması kadınların yanı sıra elbette erkekleri de özgürleştirecek. Sünnet ile ilgili yapılan tartışmalar bunun için değerli.

Mansplaining Bir Açıklama!

Zeynep Tan

Çok yönlü bir yazar ve akademisyen olan Rebecca Solnit 2008 yılında bir davete katılır. Solnit'e katıldığı bu davette tanıştığı orta yaşlı bir erkek hangi alanda çalışma yaptığını sorar. Solnit şöyle bir düşündükten sonra henüz yeni tamamlamış olduğu son çalışmasından söz etmeye başlar. Ancak karşı taraf Solnit'in anlattıklarına çok kısa bir süre kulak verdikten sonra Solnit'in lafını keser ve o yıl bu konuda çıkan bir kitaptan söz etmeye başlar. Solnit aslında kendi yazmış olduğu kitaptan söz eden erkeği hayretler içinde dakikalarca dinler. O sırada konuşmaya şahit olan bir diğer kadın, erkeğe defalarca müdahale eder. Erkek, araya girmek isteyen kadını da duymaz.

Bu erkek her şeyin en iyisini bilen, bir kadına temelsiz karşı çıkma özgüvenini her zaman kendinde bulan, bir kadın konuşurken dinleme ihtiyacı hissetmeyen bir erkektir. Dakikalarca küçük dağları nasıl yarattığını anlatır gibi konuşmaya devam eden bu erkek, konuştuklarının yaratıcısı olan kadının araya girmesine, yorum yapmasına izin vermez ve hatta yazarının karşısında olduğunu bile fark etmez. Solnit o günden sonra biz kadınların sıkça yaşadığı bu olay üzerine çalışmaya başlar ve bir kavram yaratır. Man (erkek) ve explaining (açıklamak) kelimelerinin birleşiminden oluşan bu kavram mansplaining'dir.

Mansplaining: "Bir erkeğin, bir kadına, karşısındaki bir kadın olduğu için herhangi bir konuda ondan daha fazla bilgi sahibi olduğu ön kabulüyle, küçümseyici veya büyüklük taslayan biçimde bir şeyler anlatması"dır. Türkçe'ye "açıklama" olarak çevirenler mevcuttur.

Yaşamın her alanında egemen olan, yeryüzünde üretilen her şeyin ebedi yaratıcısı ve sahibi olan bu büyük erk, elbette ki bilgiye de kadından fazla sahip olur ön kabulü... Ne kadar tanıdık değil mi? Ne kadar çok karşılaşıyoruz bu bilgilerle günlük yaşantımızda? Aslında ne kadar çok müdahaleye maruz kalıyoruz?

Kendini her konuda tamamlayıcı, üstün gören erkek elbette söz konusu olan her ne durumsa hemen müdahil olmalı ve kadının konuşmaya başlamasıyla ortaya çıkan krizi müthiş bir dokunuşla ortadan kaldırmalıdır(!) Karşısındaki bir kadın olunca bir anda politika, tarih, kuantum, edebiyat, evrim, felsefe hepsinden anlar. Öyleyse bizi olduğumuz yere, yaptığımız şeye yabancılaştırmaya; öteki, eksik, yarım görüp tamamlamaya; özgüvenimizi kırıp kendimizi savunamayacak bir hale sokmaya çalışan erkeklere cevabımızdır:

Söz konusu biz kadınlar olunca her şeye müdahale eden bu çok bilmişlerin açıklamalarına da daha fazla tahammül etmeyeceğiz!

Biz kadınlar yaşamın her alanında var olmayı, yaratmış oldukları ve yaratmaya devam ettikleri egemenliklerini yıkmayı, sözümüzü esirgemedikçe her alanda söylemeyi sürdüreceğiz!

TARİHTEKİ ANARŞİST KADINLAR (5)

Farklı tarihlerde, farklı coğrafyalarda özgürlük için mücadele eden, isyanıyla sokakta olan, buldukları her alanda kadının özgürleşmesini eyledikleriyle, örgütlülükleriyle,

anarşizmle mümkün kılan kadınlar, geçmişten günümüze bir gelenek yaratıyor.

Meydan Gazetesi'nin kadınlar tarafından çı-

kartılan bu (Mart) sayısında da erkek iktidarlara karşı mücadele eden ve anarşist mücadeleyi yükselten kadınların yaşam hikayelerini paylaşıyoruz.

Pelin Derici

pelin@meydangazetesi.org

Faşizme Karşı Anarşist Bir Direnişçi Giovanna Berneri

Anarşist mücadele tarihine kazandırdığı büyük devrimcilerle hatırlanan Berneri ailesinin üyelerinden biri, anne Giovanna Berneri 5 Mayıs 1897 tarihinde İtalya'da dünyaya geldi. Küçük bir köyde yaşayan Giovanna Berneri, 5 çocuklu Giuseppe ve Caterina Simonazzi ailesinin bir çocuğuydu. Gualtieri'de ilkokula gittikten sonra, özgürlükçü öğrenim yöntemlerinin kurucularından Reggio Emilia'nın okullarına devam etti. Burada geçirdiği yıllarda katıldığı seminerler ve çeşitli konferanslarda özgürlükçü fikirlerle tanıştı.

1915 yılında, Santa Vittoria'da anasını öğretmeni olarak çalışmaya başladı. Bir yıl sonra burada, yaşamı boyunca ona yoldaşlık edecek olan Camillo Berneri ile tanıştı. Camillo, Giovanna'nın öğretmeni Adalgisa Fochi'nin oğluydu. Tanıştıkları yıl Sosyalist Gençlik Federasyonu (FGS) üyesi olan Camillo, Giovanna'yla birlikte anarşizmle tanıştı. Genç yaşta yaşamlarını birleştirdiler.

Giovanna, İtalya'da doğdu ve burada yaşamını yitirdi ancak devrimci yaşamı onun uzun yıllar Fransa'da yaşamasını gerektirdi. 1922 yılına kadar gün geçtikçe gücünü artıran faşizmin saldırılarıyla karşılaşan Berneri'ler göç etmeye karar verdi. Camillo, 1926'nın Nisan ayında gizlice Paris'e geçti, aynı yıl 1 Ağustos'ta Giovanna ve kızı Ventimiglia üzerinden Camillo'nun yanına geçti. Devlet şiddeti burada da peşlerini bırakmadı. İtalyan gizli polislerinin baskıları sonucu ihbar edilen Camillo, Fransa'dan kovuldu. Bu yıllarda bir bakkal dükkanı açan Giovanna'nın mekanı, zamanla anarşist hareketin bir buluşma yeri haline geldi.

İspanya'da devrimin başlamasıyla beraber Camillo, CNT'ye katılıp faşizme karşı direnişe katılmak için Katalonya'ya gitti. O sıralarda Giovanna ise bir yandan bakkalı işletirken bir yandan da Camillo'nun yazılarının yayınlanması ve "L'Adunata dei refrattari" isimli yayının çıkarılmasını organize etti. Faşizmin çöküşü ve antifaşist direniş döneminde, Giovanna anarşist hareketin yeni bir enerjiye ihtiyacı olduğunu düşünüyordu. 1944'te yoldaşlarıyla beraber Carrara'daki kongreden sonra "La Rivoluzione libertaria" ve "Volontà" isimli yayınları, Ignazio Silone, Albert Camus ve Gaetano Salvemini gibi isimlerle beraber yayınlamaya başladılar.

Giovanna kadın mücadelesi için de özel yayınlar ve çalışmalar yaptı. Yoldaşı Cesare Zaccaria ile birlikte doğum kontrol yöntemleri üzerine çalıştılar ve 1948 yılında "Doğum Kontrolü" isiminde bir kitapçı yayınladılar. Kitapçık daha öncesinde Volontà'da yayınladıkları bazı yazılar ve konuyla ilgili en güncel araştırmaların olduğu yazılardan oluşuyordu. Polisin dikkatini çeken broşür "doğurganlığa karşı mücadele" suçlamasıyla dava edildi. Yıllar içerisinde Giovanna pek çok anarşist dergi ve gazetede yazdı, aralarında "Umanità Nova", "Il Mondo", "Il Lavoro nuovo", "L'Adunata dei refrattari" ve "Controcorrente" olduğu pek çok yayın bunlara örnek gösterilebilir.

Mücadeleyle dolu yaşamını ve çevresindekilerin yaşamlarını anarşist idealleriyle büyüten Giovanna, 14 Mart 1962'de geçirdiği kalp krizi sonucu Genova'da yaşamını yitirdi.

Üretken Bir Devrimci Etta Federn

1. Dünya Savaşı sonrası Alman yazınının en üretken isimlerinden anarşist Etta Federn, 28 Nisan 1883'te Viyana'da dünyaya geldi. Etta, sufragist Ernestine (Spitzer) ile kan basıncının gözlemlenmesinde önemli buluşlar yapmış olan ünlü doktor Salomon Federn'in çocuğuydu. Kız kardeşi Else Federn, konut hareketinin bilinen eylemcilerinden; erkek kardeşi Paul Federn ise Freud'un takipçisi, ünlü bir psikanalist ve Viyana Psikanaliz Topluluğu'nun kurucularındandır.

20'li yaşlarının başında Berlin'e yerleştiğinde edebiyat eleştirileri, çeviri, roman yazarlığı ve biyografi yazarı olarak kendini eğitmeye başladı. 1932'de Naziler güç kazanmaya başladığında İspanya'ya geçti. 1920'li ve 30'lu yıllar onun anarşist hareket içerisinde en aktif olduğu yıllardı. İspanya'da yaşadığı yıllarda iki kitap yayınlayan Etta çok üretken bir yazardı. Almanya'daki yıllarında Danca, Rusça, Bengalce, Antik Yunanca, Yidişçe ve İngilizce olmak üzere toplamda 23 kitap yayınladı. Bazı kitapları Nazilerden ölüm tehditleri almasına yol açarken, pek çok yazısı ve çalışması anarşist sendikalist FAU'nun yayın organlarında yayınlandı.

İspanya'ya yerleştikten sonra ilk işi Mujeres Libres'e katılmak oldu. Hareketin literatürüne pek çok eseri kazandırdı, derginin en üretken yazarlarında biriydi ve eğitim çalışmalarına katıldı. Blanes'deki dört özgür okulun örgütleyicilerindendi. Anarşist bir kadın olarak kadınların okur yazarlığa kazandırılması, doğum kontrolü ve cinsel özgürleşme konularına dair pek çok çalışma yaptı.

1938'de savaşın son yıllarına doğru Barcelona bombalanırken Fransa'ya doğru hareket eden grupta beraberdi. Burada talihsiz bir şekilde, Gestapo'nun eline düştü ancak kurtulmayı başardı. Etta, Yahudi bir ailenin çocuğuydu. İkinci Dünya Savaşı boyunca saklanarak yaşadı ve gizlice Fransız direnişini destekledi. En büyük oğlu Capitaine Jean, direniş yıllarında Fransız askerlerinin işbirlikçileri tarafından katledildi. Son yıllarını Paris'te geçirdi, 9 Mayıs 1951'de burada yaşama gözlerini yumdu.

Göçmenlerin Yoldaşı Hortensia Torres Cuadrado

Göçmenlerin yoldaşı Hortensia Torres Cuadrado, 1924 yılında anarşist bir ailede dünyaya geldi. Babası Josep Torres Tribó, devrimci Francisco Ferrer'in özgür okullarında çalışan, anarşist bir pedagoğdu. Böyle bir aile ortamı, Hortensia'nın ideallerine göre örgütlediği bir ev ortamında büyümesini sağladı. O günler hakkında Hortensia şöyle söylüyor: "Babam bir hayalperest, annem ise ondan daha büyük bir hayalperest". Devrim yıllarından sonra ailecek Almanya'ya sürüldüler. O zamanlar 15 yaşında olan Hortensia, Argelès çalışma kampında şiddet, baskı ve sömürü altında çocuk işçi olarak çalıştı. 1941'de sürgündeyken babasını kaybetti.

Sonrasında Rivesaltes'e yerleşen Hortensia, annesi ve kardeşleri ile yaşarken kaçış planları yapmaya başladı. 1941'in Haziran ayında, Barcelona'ya kaçmayı başardı ve burada demirci olarak çalışmaya başladı. Çocukluğundan itibaren mücadeleyle geçen yaşamı, etrafındaki insanların ideallerini paylaşarak kendisini bir devrimci olarak yetiştirdiği ve mücadeleye dört kolla sarıldığı yıllarla devam etti. 1957'de Toulouse'a yerleşti ve burada Uluslararası Antifaşist Dayanışma'nın (SIA) örgütlenmesine katıldı. Hortensia, örgütlediği SIA çatısı altında özellikle savaş yıllarında İspanya ve Fransa arasında göçmenlerin yolculuklarında inisiyatif aldı. Dünyanın dört bir yanında gittiği her yerde dayanışmayı, mücadeleyi örgütledi.

Franco'nun ölümünün ardından 1 Mayıs 1988 yılında İspanya'ya döndü. Burada CNT'nin yeniden kuruluş çalışmalarına katıldı. O yıllarda oğlu, Uluslararası Devrimci Eylem Grupları'nın (GARI) bir militanı olduğu gerekçesiyle devlet tarafından tutsak edildi.

Hortensia, Lisa Berger ve Carol Mazer'in çektiği "De toda la vida" (1986) isimli belgeselde kavgayla dolu yaşamını anlattı. CNT'nin örgütlediği SIA (Uluslararası Antifaşist Dayanışma) isimli göçmen dayanışma örgütlenmesinin gönüllüsü, Emma Goldman'ın yoldaşı Hortensia Torres, 1989 yılında Toulouse'da yaşamını yitirdi.

Anarşist Devrimin Taşıyıcısı Federica Montseny

İberya Devrimi'nin en önemli figürlerinden, devrimci anarşist Federica Montseny 12 Ocak 1905 yılında Madrid'de dünyaya gözlerini açtı. Kendi sözleriyle İspanya'da "eski anarşistler ailesinin bir evladıydı". Babası İspanya'da anarşizmin en eski propagandacılarından Joan Montseny, annesi Teresa Mañé Miravet (Soledad Gustavo olarak da bilinir) ise yine anarşist geleneğin yetiştirdiği bir devrimciydi. İkisi de anarşist dergi La Revista Blanca'nın editörlerindendi. Yaşamını birleştirdiği Josep Esgleas Jaume'la birlikte Vida, Germinal ve Blanca adında üç çocuğu oldu.

Ailesinin izinden giderek Federica da genç yaşta CNT'ye katıldı ve mücadeleye atıldı. Solidaridad Obrera, Tierra y Libertad ve Nueva Senda'da yazılar yazdı. 1927'de İberya Anarşist Federasyonu'na (FAI) katıldı. CNT'nin bir stratejisi olarak Sağlık Bakanlığı görevine geçti. Böylelikle İspanya'nın ilk kadın bakanı olarak tarihe geçti. Aynı zamanda Avrupa tarihindeki ilk kadın bakanlardan da biriydi. Stratejik olarak bulunduğu bu pozisyon Emma Goldman, Camillo Berneri gibi bazı anarşistler tarafından tartışmayla karşılandı.

CNT'nin parasız, duyarlı, desantralize ve hastalık önleyici sağlık programlarının altında Montseny'nin imzası vardı. Cinsel sağlıkla ilgili pek çok gelişme yine Montseny'nin emeğiyle gerçekleşti. Kürtajın genelleşmesi ve sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için çeşitli atılımlar yapıldı.

Federica Montseny, aynı zamanda çok üretken bir edebiyatçıydı. 50'nin üzerinde romanı İspanya'da yayınlandı. Bunun yanında İspanya'da anarşizmin tarihi, biyografiler, tartışma yazıları gibi farklı yazıları yayınlandı ve kitaplaştırıldı.

1977'deki CNT'nin yeniden kuruluşunu ilan ettiği tarihi mitingde yaptığı konuşmayla herkesi tekrardan etkiledi. 14 Ocak 1994 yılında, 88 yaşında yaşamını kaybettiğinde arkasında kavgayla dolu bir yaşam hikayesi bıraktı.

Yorulmak Bilmez Bir Anarşist Britta Gröndahl

Gazetemizi hazırladığımız 8 Mart Dünya Kadınlar günü özel sayısında, Britta Gröndahl'ı anmak bizim için farklı bir anlamda da değerli. 8 Mart 1914'de kadınlar gününün bizlere hediye ettiği bir yoldaş olarak dünyaya geldi. Sağcı bir politikacı olan Hans Maartman ve Dagmar Tideman'ın kızıydı.

Gençliğinde yoğunluklu bir şekilde dil derslerine devam etti. Hayallerinde hep siyaset bilimi hakkında uzmanlaşmak vardı ancak çeşitli sebeplerle bir türlü bu alana devam edemedi. Dil derslerinden sonra bir dökümhane işçisi olan Gustav Gröndahl'la tanıştı. 1936 yılında yaşamlarını birleştirdiler. İyi bir müzisyen ve özel olarak da yetenekli bir çellist olan Britta, enerjisini devrimci mücadelenin gerekliliklerine göre düzenliyordu. O yıllarda ünlü bir müzisyen olabileceken devrimci mücadele tarihini öğrenmekle geçirdi. Sonrasında bilinen bir Proudhon biyografisi olan "Pierre Joseph Proudhon: Federalist, Sosyalist, Anarşist"i kaleme aldı.

Bir gazeteci olarak IWW'nin yayınlarında yazıları ve haberleri yayınlandı. Britta Gröndahl, John Andersson ve Helmut Rüdiger ile birlikte İsveç'te anarşist hareketin en önemli isimlerinden biriydi. Bir parçası oldukları İsveç Genel İşçi Örgütlenmesi'nin (SAC) kuruluşunda, Britta'nın İspanya ziyareti ve çeşitli anarko sendikalist örgütlerden edindiği deneyimlerin etkileri vardı.

SAC'ın haftalık yayını Arbetaren'de ve anarşist hareketin dergisi Liberter Socialist Dergi'de (Frihetlig Socialistisk Tidskrift) yazıları, haberleri yayınladı. Farklı anarşist dergiler, gazeteler ve ortak çalışmalarında yer aldıktan sonra biyografiler, tarihsel anekdotlar ve teorik çalışmalarla İsveç'te anarşist hareketin en önemli yazılı kaynaklarını üretmiş oldu. Yaptığı çeviriler, Michel Foucault'nun İsveç'te tanınmasını ve farklı tartışmalar üretmesini sağladı. "Cinselliğin Tarihi"ni çevirerek pek çok tartışma yaratılmasının ardından Marie Cardinal, Claire Bretecher gibi yazar ve çizerlerden çeviriler yaptı.

SAC'ın uluslararası temsilciliğini yaptığı yıllarda, İtalya ve Fransa gibi ülkelerden gelen göçmenlerin konaklaması için dayanışmalar örgütledi. 1968 Mayıs eylemleri ve Portekiz'deki Karanfil Devrimi sürecinin doğrudan gözlemcisi oldu. Geç yaşına kadar mücadeleyi sırtlayan önemli isimlerden biri oldu. 18 Kasım 2002'de 88 yaşında yaşama gözlerini yumdu.

Sömürünün Hızlısı Fast Fashion

Mercan Doğan & Yadigar Aygün

Hızlı yaşıyoruz. Hızla yataktan fırlıyor, hızlı ulaşım araçlarıyla işe ucu ucuna yetişiyor, hızlı hızlı çalışıyoruz ki kapasitemizin üzerinde işler yaparak kariyer basamaklarında hızlıca yükselebilelim. İş çıkışı hızlıca eve dönüp ev işleriyle uğraşıyoruz. Her şey bittiğinde saat çok geç oluyor, dinlenmemiz gerekiyor; hızlıca uykuya dalmak için çabalıyoruz. Yarın neleri hızlı hızlı halletmemiz gerektiğini planlarken uyuyakalıyoruz.

Haftada bir ya da iki gün olan çalışmama günlerimizde hızlıca tüketebilmek için çalışıyoruz. Çünkü kapitalizm için hızlı üretmek kadar hızlı tüketmek de bir zorunluluk. Hızlıca içiyor, hızlıca yiyor, hızlıca alışveriş yapıyoruz. Ortada bize dayatılan bir hız var ve bu hıza yetişemedikçe doyumsuzlaşıyoruz. Buna yaşamak denirse "hızlı yaşıyoruz"...

Yaşamın her alanında olduğu gibi giyim sektöründe de hız gün geçtikçe artıyor. Dünyada her yıl 80 milyardan fazla giysi satılıyor ki bu sayı 20 yıl önceki giysi satışının yüzde 400 fazlası demek.

Hal böyleyken dünyada 1951'den itibaren yaygınlaşmış, yaşadığımız coğrafyada ise 1985'te ilk McDonalds'ın açılmasıyla gündelik dile yerleşen fast food kavramı moda uyarlandı; fast fashion (hızlı moda) kavramı ortaya çıktı.

"Moda"nın Tarihi ve Hızlanması

Moda kelimesinin kayda geçen ilk kullanımı 1568 tarihli Oxford İngilizce Sözlüğü'nde: "Mevcut zaman diliminde toplum tarafından benimsenen kıyafet biçimi" olarak tanımlanmıştı. Latince "modus" yani "yöntem ve usul" kelimesinden türetilen moda teriminin -16. yy. giysi tarihi üzerine çalışmalarıyla bilinen Ann Rosalind Jones and Peter Stallybrass'a göre- "yerinde durmayan değişiklik" anlamını edinmesi ise 16. yüzyılın sonlarında gerçekleş-

mişti. Yani Avrupa'da moda uyarın giyinme davranışı en az Ortaçağ'dan beri sürüyor.

Giysilerin Tarihi'ne Bakış (Survey of Historic Costume) kitabında Phyllis G. Tortora ve Keith Eubank'ın anlatımına göre, Ortaçağ'da giysi modasının temel işlevi toplumsal sınıfı belirtmekti; moda uyarın uyabilenler soylular ve kraliyet ailesiydi. Fransız Devrimi'nden sonra ise daha geniş kesimlere hitap eden bir moda anlayışı geliştirilmişti. 19. yüzyılda konfeksiyon yani endüstriyel yöntemlerle giysilerin üretimi başlayınca daha da geniş kesimler modanın gelişimine dahil olmaya başladı.

İçinde yaşadığımız dönemde moda döngüsü -toplumun neredeyse tamamı için- bir şeyin en son çıkanını isteme arzusunun pekiştiren bir süreç; bir giysinin zamanı geçtiğinde onun yerine bir (ya da daha fazla) yenisi alınır ve döngü bu şekilde devam eder. Moda kuramcısı Malcolm Barnard'a göre moda, artık bu planlanmış eskimenin adıdır.

15 yıl öncesine kadar marka başına bir senede çıkarılan koleksiyon sayısı en fazla 4 iken Zara ve H&M gibi fast fashion öncüsü markalar günümüzde neredeyse haftada 1, yılda 50-52 koleksiyon çıkartıyorlar. Şirketler bir giysinin tasarımından mağazaya ulaştığı ana kadar olan süreyi yedi güne kadar indirebildikleri küresel bir zincir oluşturmuş durumdadılar.

"Modayla baş etmek balık satmak gibidir. Sudan yeni çıkmış, taze olması gerekir. Aynı son moda kesilmiş trend renklerin yarattığı bir ceket gibi. Dün tutulan balık satmayabilir. Satması için indirim gerekebilir." diyen Amancio Ortega, İspanya'nın en zengini ve dünyanın 6. zengini. Zara, Pull&Bear, Massimo Dutti, Bershka, Stradivarius, Oysho gibi markalardan oluşan Inditex Grup'un kurucusu olan Ortega, hızlı modanın sırrını şöyle açıklıyor: "İşinizin başa-

risi modayı ne kadar ucuza sunabileceğinize bağlıdır." Ancak hızlı modanın hızının ve ucuzluğunun sırları bundan çok daha fazlası...

Hızlı Modanın Hızı Kadın Sömürüsünde Saklı

Hızlı modayla yaklaşık haftada bir yenilenen rafları merak eden tüketiciler, mağazaları yılda ortalama 17 kez gezmeye başladı. Yani hızlı moda, tüketicuyu en son moda ürünleri en uygun fiyata satın alabilecekleri bir yarışa sokma amacına başarıyla ulaştı. Moda sektörü, kapitalizmin bir tüketim toplumu yaratmak için kullandığı en etkili araçlarından biri. Ve hedeflenen tüketicilerin ağırlıklı olarak kadınlar olması tesadüf değildi.

Geleneksel olarak ataerki tarafından erkeğe bağımlı cins olarak tanımlanan kadının ikincil konumu kapitalizm tarafından yeniden üretildi. Yani Emma Goldman'ın neredeyse bir asır önce söyledikleri hala geçerliliğini koruyor: "Bizler henüz, kadının bir ruhu olmadığı, erkeğin basit bir eklentisi olduğu, kendi gölgesinden korkacak kadar çok güçlü olan beyefendinin sırf rahatını sağlamak adına onun kaburgasından yaratıldığı mitini aşabilmiş değiliz."

Bugün ticari bir proje haline gelen kadının bedeni ve ruhu, hem tüketirken hem de üretirken tüketiyor; tüketiliyor. Beden sürekli yeni imajlarla bezenmesi gereken bir meta olarak görülüyor. Bu imajların elbette hızlı moda uyarın uyum sağlayacak şekilde, hızla değişmesi gerekiyor.

Baudrillard'ın tüketim toplumu anlayışında söz ettiği modada kapitalizm tarafından dayatılan modellere karşı konulamıyor çünkü moda sürekli kendini yenileyerek popüler kültür ile birlikte zihinlere işleniyor. Tüketim arzusunun artırmak için kullanılan reklamlar yaşamın her alanında. Tüketicuyu özendirmek için kullanılan modeller de birer tüketim nesnesi. Bugün birçok model, askıda

duran kıyafetlere uygun bedenlere sahip olmak için sağlıksız besleniyor; uzun saatler aç kalıyor. Haberlerde bu sebeple yaşamını yitiren modeller sık sık karşımıza çıkıyor. Hızlı modanın sırları bir bir ayyuka çıkıyor.

Kapitalizm bu alanda kadın bedenini metalaştırmakla kalmıyor, yaratılan güzellik algısı ile sömürsünü toplumun bütün kesimlerine yayıyor. Tüketiciler, tükettikleri kadar kabul görüyorlar toplumda. Bugün ayrıcalıklı ve biricik kimseler olmanın yolu, hızlı modanın en hızlılarından olmaktan geçiyor. Tüketici ne kadar hızlanırsa hızlansın yetişemiyor modanın hızına, bu hıza yetişemedikçe doyumsuzlaşıyor, mutsuzlaşıyor; tüketiyor.

İşıltılı Vitrinlerin Arkasında Doğanın ve Yaşamın Sömürüsü Var!

Hızlı modanın tek sırrı tükettikçe tükenen tüketiciler değil elbette. Hızlı modayı yönlendiren küresel şirketlerin rekabette diğerlerinden bir adım önde olmak, giysilerin maliyet ve fiyatlarını ucuzlatabilmek için üretim yaptırdıkları şirketlerde işçilerin köle gibi çalıştırılmasını görmezden geliyorlar.

Örneğin ABD'de satılan giysilerin %95'i 1960 gibi yakın bir tarihte bile ABD'de üretiliyorken bugün sadece %3'ü o coğrafyada üretiliyor, %97'si ise Kamboçya, Pakistan, Bangladeş gibi kapitalizm içinde yoksul bırakılan coğrafyalarda. Modanın yükselen hızına en karlı şekilde yanıt vermek isteyen birçok şirketin yöneldiği bu coğrafyalarda, ortalama bir konfeksiyon işçisi günde 16 saat çalışarak yaklaşık 3 dolar kazanıyor ki bu işçilerin çoğunluğunu kadınlar ve çocuklar oluşturuyor. Bangladeş'te yaşları 5-14 arasında değişen çocukların yüzde 15'i tekstil fabrikalarında, oldukça kötü koşullarda çalıştırılıyor.

Tekstil işçilerinin yaşamları, fast fashion şirketlerinin gözünde üret-

tikleri giysilerden de işçilerin güvenliği için alınması gereken önlemlerden de çok daha ucuz. Çoğu kişi hatırlar; 2012'nin sadece Eylül ayında Pakistan'da bu şirketler için üretim yapılan fabrikalarda çıkan yangınlar sonucu toplam 314 işçi yaşamını yitirmişti. 2013'te Bangladeş'te gerçekleşen Rana Plaza katliamında bina içinde çatlaklar olduğu defalarca bildirilmesine rağmen, üretim durmasını diye şirket yönetimi tarafından tedbir alınmaması sebebiyle, 1134 işçi göçük altında kalarak yaşamını yitirmişti ve 2000 işçi ciddi şekilde yaralanmıştı.

Bu katliamlar milat kabul edildi ve büyük moda markaları işçilerin çalışma koşulları konusunda daha sorumlu davranacaklarını taahhüt eden sözleşmelere imza attılar. Toplumun her kesiminde tepkiye yol açan bu işçi katliamları bir şey değiştirdi mi peki? Bugün gelinen noktada fast fashion hiç de hız kesmiyor.

Sadece tekstil atölye ya da fabrikalarındaki işçiler değil sömürüye maruz kalan, çiftçiler de farklı bir sömürüyle karşı karşıya kalıyor. Moda sektöründe kullanılan pamuğun büyük çoğunluğunun üretildiği Hindistan'da son 16 yılda 250.000 civarında çiftçi, yani her 30 dakikada bir çiftçi, aldıkları borçlar ve kazançlarındaki düşüş sebebiyle borçlarını ödeyemedikleri için çaresizlikten intihar etti. Çoğunun çocukları pamuk için kullanılan tarım ilaçları yüzünden engelli doğdu veya kanserden yaşamlarını yitirdi. Neden mi çaresizlikten intihar ediyorlar? Yükselen talep sebebiyle daha fazla üretim yapabilmek için Monsanto gibi şirketlerden GDO'lu tohum, bu tohumların sebep olduğu hastalık ve böceklere karşı kimyasal ilaçlar satın almak zorunda kalıyorlar ve maliyet gittikçe artıyor. Bu döngünün içinde giderlerin parasını karşılayamama tehdidiyle karşılaşınca pamuğu büyük üreticilere düşük fiyata satmak zorunda kalıyorlar ve giderler iyice karşılanamaz hale geliyor.

Hindistan vb. coğrafyalarda sömürü sadece çiftçilere yönelik değil elbette. Sadece bir pamuk tişörtün üretiminde 2700 litre su kullanılıyor ki bu miktar bir insanın 900 günlük su tüketimine eşit.

Pamuk üretimi yapılmayan, deri işlenen bölgelerde ise hem milyonlarca hayvan derisi ya da kürkü için katlediliyor hem de her gün milyonlarca litre atık Ganj nehrine dökülüyor. İçme sularına, şebeke sularına, yeraltı sularına krom karışıyor. %100 pamuklu olmayan her giysinin içine katılan polyesteri üretmek için gereken karbon ayakizinden bahsetmiyoruz bile. Moda, günümüzde petrolden sonra en çok kirlilik yaratan, doğayı en çok talan eden ikinci sektör haline geldi, birinciliğe oynuyor.

Sözün özü; hızlı olan sadece moda değil. Bedenlerimiz ve hatta zihinlerimiz günden güne metalaşırken yoksullaşmayı, hastalık ve katliamları, ekolojik yıkımı, yaşamın tamamının talanını hızlı yaşıyoruz; buna yaşamak denirse...

DIJİSEKSÜEL

Yeni Bir Cinsel Yönelim mi Yoksa Aldatmaca mı?

Evrin Demirci

Son günlerde internette dolaşan haberler, gün aşırı yayınlanan bilimsel makaleler, yayınlanan filmlerle yaklaştığı söylenen bir gerçekliğin hayatımızda yaratacağı değişiklikler üzerine konuşuluyor. Yapay zekalardan bahsediyorum. Elon Musk ve Mark Zuckerberg gibi popüler karakterlerin konuyla ilgili bahsettikleri belli başlı bazı başlıklar (pek çoğu on yıllar önce çeşitli bilim kurgu filmlerinde çok defa söylenmiş olan) bir yana, meselenin felsefi/politik bir kısmını işgal eden ve bu şekilde gündemimize giren farklı tartışmalar da söz konusu.

Dijiseksüel/Roboseksüel

Kelimenin ortaya çıkışı Manitoba Üniversitesi'nden Neil McArthur ve Wisconsin Üniversitesi'nden Markie Twist'in bir makalesine dayanıyor. Zaman içerisinde yapay zekaların ve farklı robotların hayatımıza girmesiyle yeni bir cinsel yönelim ortaya çıkabileceğinden bahsediliyor. Gerçek insanlardan uzaklaşan ve yalnızca robotlarla ve yapay zekalarla ilişki kuran insanların yeni bir cinsel yönelim üretebileceklerine değiniliyor. 2017 yılında MIT Press'ten çıkan "Robot Seks; Etik ve Sosyal Öneriler" adlı kitabında ise Neil McArthur, meseleyi genişletiyor ve "Artık sanal seks döneminin başladığını kendimizden emin bir şekilde söyleyebiliriz" diyor.

Konu hakkında yazılıp çizilenler, yoğunluklu olarak iki ana başlıkta toplanarak değerlendiriliyor. Birinci dalga dijiseksüellikte cinsel ihtiyaçların Tinder, Skype, Snapchat vb. dijital ortam aracılığıyla giderilmesine ilişkin tartışmalar yapılırken ikinci dalga; sanal gerçeklik, geri bildirim dayalı farklı sosyal etmenleri de içinde barındıran bir süreci öngörüyor. Sanal ortamların bir araç olarak ya da tatmin sürecinin kendisi olarak değerlendirildiği birinci dalga dijiseksüelliğe dair yazılar yayınlamış ABD'li gazeteci Emily Witt, araştırmasında yaygın bir eğilim keşfetmiş. Witt'e göre bu tür platformların kullanılması yoğunluklu olarak kişinin cinsel ihtiyaçlarını karşılayacak kişiyle karşılaşması ve süreci hızlandırması esasına dayalı. Sanal platformların bu şansı artırmasıyla ya da halihazırda kurulan ilişkiyi hızlandırmasıyla doğru orantılı olarak gün geçtikçe kullanımının da yaygınlaştığından bahsediyor. Witt, sanal ya da gerçek bunun etik bir sıkıntı yaratmadığı konusunda ikinci nesil dijiseksüellerle hemfikir.

İkinci nesil dijiseksüelliğe ilişkin konuşulanlar ise pek çok soru işaretini beraberinde getiriyor. Öncelikle söylemek gerekir ki henüz bu sürecin tamamlanması bütünsel bir gerçeklik taşıyor. Zira cinselliğin sağlanacağı yapay zekalı robotlar üretilebilmiş değil. "Real Doll Company" gibi birkaç şirket gerçekçi robotları üretmeye çalışıyor ancak pek bir ilerleme kaydettikleri söylenemez. Bir robotu standart bir insan gibi yürütmesi, hareket edebilmesi için tasarlamak robot teknolojisinin karşısındaki en büyük sorun olmayı sürdürüyor.

Gerçek Zekaların Çözemediği Sorunlara Çare Yapay Zeka mı?

Peki ya henüz gerçekliği dahi yokken yapay zekaya sahip seks robotlarının insan cinselliğini değiştireceği yorumları ve yeni cinsel yönelim tespitleri yapmak ne anlama geliyor? Bir reklam kampanyası mı yoksa erkek egemen toplumla ilgili sorunlara ilişkin çözüm umudu mu? Belki de her ikisi birden, ancak biliyoruz ki içerdiği anlamlar itibarıyla daha fazlası...

Olasılıklar üzerinden yapılan konuşmalar irade tartışmalarını gündeme getiriyor. "Robotların iradesinin tanınıp tanınamayacağı" konu hakkında akla gelen ilk tartışmalardan biri. Kanadalı astronom David Levy 2007 yılında yayınladığı "Robotlarla Aşk ve Seks" isimli kitabında, 2050 yılında robotlarla ilk evliliğin yapılabileceğini iddia ediyordu. Ama o kadar uzaklara gitmeden de buna benzer girişimlere rastlamamız mümkün. 2012 yılında Seattle'da, Angela Marie Vogel ile bir heykel arasında gerçekleşen evlilik çok gündem olmuştu. Çağrılan papazın herhangi iki insan arasındaymış gibi kıydığı nikahın ardından, üst makamların araya girmesiyle evlilik iptal edilmişti. Sonrasında Vogel'in tepkileri pek yankı uyandırmasa da "cansız bir varlıkla" evlenilebileceği hatta bunun belki toplumsal bir meşruluk kazanabileceği bile gösterilmiş oldu. Geriye irade meselesi kalıyordu, konuşamayan ve "iradesi"ni belli edemeyen bir varlıkla ilişki kuramıyoruz tamam, peki ya sözkonusu "evet" diyebilen bir varlıksa?

Bütün bunların yanında dijiseksüel kavramı terk edilmiş, depresif kişilere ya da partner bulmakta zorlanana da başarılı bir alternatif olarak sunuluyor. Bu robotlar endüstrinin bir parçası haline gelip seri üretime geçtiğinde öncelikli tüketicilerini oluşturacak olan bu insan grubuna yapay zeka robotlar, yalnızlıklarına çare olarak sunuluyor.

Peki robotlar başka ne için kullanılabilir? Acaba insanların "kontrol edilemez" olduğu iddia edilen cinsel isteklerine, karanlık arzularına tatmin sağlayacak araçlar olabilir mi? Şiddetin cinselliğin bir parçası olarak görüldüğü, aynı şekilde deneyimlendiği ve aktarıldığı sürece bu tip soruların soruluyor olmasına da şaşmamak gerek. Kadınların erkek iktidarlar tarafından her gün katledildiği, taciz/tecavüze uğradığı bir gerçeklik içerisinde, bu eğilimleri ortadan kaldırmak yerine alternatiflerini yaratmaya çalışmak tam da erkek egemenliğinin sürdürücüsü olmak anlamına geliyor.

Hatta farklı bir pazar olarak "normal" insanlar için de bir tercih olabilmesi amacıyla robotlar; "asla sahip olunamayacak deneyimlere" ulaşmada bir araç olarak sunulmaya başladı bile. Çekilişi amacıyla böyle yorumlar yapmanın fazla olacağını kabul etmekle beraber, "Her" ya da "ExMachina" gibi filmlerle, her gün yayınlanan sansasyonel haberlerle, "bilimselliğine" vurgu yapılan çalışmalarla anlatılmak istenen nedir?

Dillendirilmeyen gerçeklik erkek egemenliğinin alt edilemeyeceğine (ya da edilmemesi gerekliliğine) ilişkin bir önkabulden başka bir şey değildir. Çünkü eğer taciz/tecavüz ve şiddet tamamen ortadan kalkarsa, bunu siyasi iradesini korumanın bir parçası olarak yapan devletin "kirliliğini" yaptıracağı kimse kalmaz.

Yapay zekaların kurtaracağı ilişkilere, vaadettiği "farklı" deneyimlere karşı ise hayatın gerçekliğini savunmak, mücadele etme sorumluluğuyla bizi bir kez daha düşünmeye davet ediyor. Yapay zekalarla görünmez kılmaya çalışmak yerine taciz/tecavüzün kendisiyle hesaplaşmalı; onu insanlar arası ilişki biçimlerini dönüştürerek yıkmalıyız. Bu tip yeni nesil söylemleri kadın mücadelesinin temel savlarından biri olan "taciz,tecavüz ve şiddetin erkek egemenliğiyle ilişkili olduğu" savına yönelmiş bir tehdit olarak görmek gerekiyor. Kendi yaşamına, kendi ilişkilerine yabancılaşmış insana verilebilecek tek gerçekçi çözüm önerisi hayatının üzerine tekrar düşünmesi ve mücadele etmesinden geçiyor.

BU OYUNU NASIL OYNARIZ?

Özlem Arkun

ozlema@meydangazetesi.org

"Çocukların oyununu engelleyerek dünyayı değiştiremezsiniz, dünyayı değiştirmek için dünyayı değiştirmeniz gerekir."

Peter Gray

"Oyun oyundur ve oyun ciddiye alınmaktan çok uzak bir yerdedir. Zaten oyun ciddi olduğunda oyun olmaz" diyorsanız haksız olduğunuzu söyleyemem ama bana soracak olursanız (sorduğunuzu varsayıyorum) oyun "ciddi" bir meseledir. Hatta biraz daha ileri gidersem oyun, hayati bir meseledir.

Tüm memeliler oyun oynar. Hayatta kalmak için gereken sosyal beceriler karmaşıklaştıkça oyunlar da karmaşıklaşır. Etçil memeliler boğuşma ve yakalama becerilerini geliştiren oyunlar oynarken, otçul memeliler koşma/kaçma temalı oyunlar oynarlar. İnsan yavruları da içinde buldukları topluluğun faaliyetlerini ve kültürünü taklit eder, etraflarında olup biteni oynayarak keşfetmeye çalışır; böylece içinde buldukları toplumun davranışlarını ve kültürünü anlamlandırmaya çalışır. Avcı toplayıcıların çocukları doğdukları andan itibaren etraflarında olup biten her faaliyeti oyunlarına uyarlar; avlanma, et kesme, işleme gibi gündelik faaliyetler çocukların gözleri önünde yapılır. Çocukların bu kesici aletlere hatta zehirli oklar gibi istisnalar dışında av silahlarına erişimi kısıtlanmaz. Çocuklar çevrelerini gözlemleyip taklit ederek bu faaliyetleri oyuna dönüştürürler. Barınak yapma, tırmanma, ritüeller... Her biri oyun olarak başlar, çocuklar büyüdükçe "ciddi" faaliyetlere dönüşür ama hala oyundur. Tam da bu nedenle gündelik faaliyetler ve kültür

farklılaştıkça oyunlar da farklılaşır. Nasıl mı?

1911 yılının yazı, İngiltere'nin Hull şehrinde kıt kanaat geçinen tersane işçileri, dokumacılar ve madenciler greve gittiler. Diz boyu yoksulluk içinde yaşayan işçiler o yaz boyunca yüzlerce grev ve yürüyüş düzenledi. Ve bütün bir yaz boyunca anne ve babalarının sokaklarda slogan atarak yürüyüş yaptığını ve bu şekilde hakları olanı alabileceklerini gören çocuklar aynı yılın sonbaharında bir isyan başlattılar ve sokaklara döküldüler. Çocuklar pankartlar taşıyor, slogan atıyor ve taleplerini her yere tebeşirlerle yazıyorlardı. Çünkü talepleri vardı ve bu talepler karşılanmalıydı. Çalışma yaşında 14 yaş sınırı olsun, okul saatleri kısaltılsın, daha fazla tatil olsun, ev ödevi kaldırılınsın, kayışla dövme yasaklınsın, bedava kalem ve silgi verilsin... Talepler böyle uzayıp gidiyordu...

Ne var ki tablo her zaman böylesine olumlu olmuyor...

1940'lı yıllarda Auschwitz'de de birçok çocuk vardı. Bu çocuklar insanlığın o güne dek görmediği ve asla bir daha görmek istemeyeceği sahnelere tanıklık ettiler. Tüm olup bitenlere tanıklık ettiler ve bunların öznesi oldular. Her gün aç bırakıldılar, dayak yediler, "tıbbi" işkencelere maruz kaldılar... Her gün gözlerinin önünde başka insanlara, anne ve babalarına ya da başka çocuklara işkence edildiğine ya da çocukların öldürüldüğüne tanık oldular. Bu durumu anlamlandırabilmek kolay değildi.

Auschwitz'de oynanan oyunlar da hiçbir zamankine benzemiyordu.

Oyunların bazılarını şöyle sıralayabiliriz; yeraltı sığınaklarını patlatmaca, ölümlerin giysilerini çalmaca, katletmece, yahudiler ve gestapo cansız bedenlerini gıdıklama... Bu oyunlardan biri de klepsi-klepsi. Bu oyun şöyle: Ebe olan çocuğun gözleri bağlanır, çocuklardan biri ebeye tokat atar, ebenin gözündeki bağ çıkartılır ve ebe kendisini kimin tokatladığını bulmaya çalışır. Bugün okurken içimizde tarifsiz bir boşluk duygusu yaratan bu oyun, o dönemin Auschwitz'inde hayatta kalabilmek için kazanmanız gereken becerileri geliştirmeye yönelik bir oyundu, çünkü biraz ekme çaldıysanız ya da birinin kaçış planını biliyorsanız bir kandırmaca uzmanı olmak zorundaydınız.

Oyunun, içinde bulunan (fiziksel ya da psikolojik) durumla başa çıkma yolları geliştirmenin bir aracı olduğuna da yeri gelmişken değinmek gerek. Örneğin Winnicott; anaokulunun bahçesinde oynarken, ölümlü bir trafik kazasına şahit olan çocukların bir sene boyunca "ölüm" olgusunu içeren oyunlar oynadıklarını belirtmişti.

Çağlar boyunca değişen kültürle oyunlar ve oyuncaklar da şekilden şekile girmiş durumda. Peki bugün geldiğimiz noktada çocukların içinde buldukları kültürü anlamlandırmak için kullandıkları araçları nasıl tanımlamak gerekir? Örneğin "oyuncak" silahlar, tanklar ve arabalarla büyüyen bir erkek çocuğu ya da pembeş mutfak takımları ve süslü barbielerle büyüyen bir kız çocuğunu düşünelim.

Farkındalıkları "yüksek" insanlar olarak, bu çocukların ebeveynle-

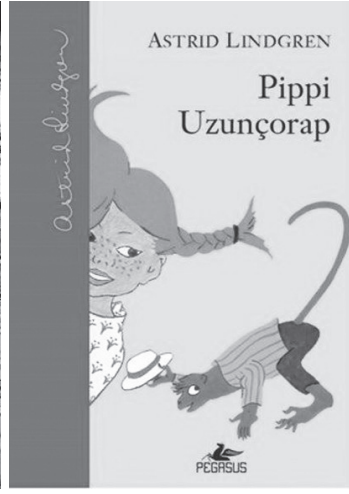
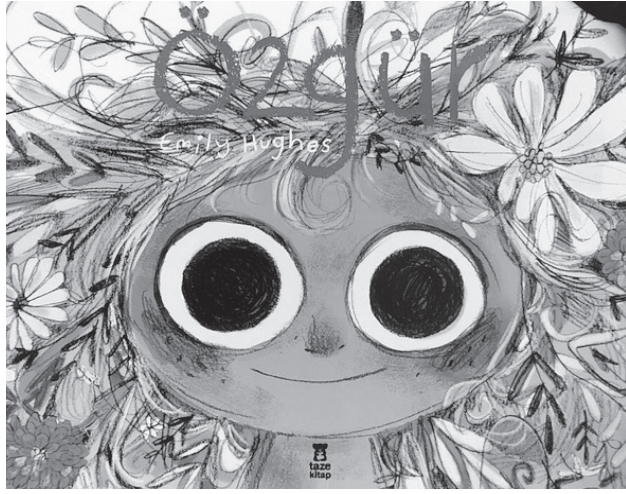
ri hakkında (bu kişi biz olsak bile) çok olumlu düşünceler besleyemeyeceğimizi düşünüyorum. Elbette oyuncak dünyasında bile kız çocuklarının ikincil bir pozisyona, gerçek dışı bir beden algısına ve sonsuz bir tüketim kuyusuna itilmesi ya da erkek çocuklarının güç uygulama ve teslim alma ilişkisinin tam ortasına çekilmesi midemize kramplar girmesine neden oluyor olabilir. Yine her gün kulağımıza çalınan, belki de aklımızdan geçen belli cinsiyet kalıplarının "ben erkek çocuğuna alıyorum ama bunun mavisini yok muydu?" gibi ifadelerle yeniden üretilmesi tüylerimiz diken diken ediyor olabilir. Peki ne yapacağız? Bu oyuncakların olmadığı bir çocuk odası yaratarak bu "günah"tan sıyrılabilir miyiz?

Çocuklar kendi evlerinin içindeyken bile televizyon, videolar ve misafirler sayesinde onları korumaya çalıştığımız bu propagandaya maruz kalıyorlar. Evin dışına çıkar çıkmaz gördüklerini saymıyorum bile... Çocukları bu rollere sıkıştırarak, potansiyellerini kısıtlamak ve onları sakatlamak acımasızca ama çocuğun hayatından tüm bunları sansürlemeyeceğimize ve aslında bu "sterilizasyonun" başka türlü bir soyutlanmayı da beraberinde getireceğini düşünerek ne yapacağız?

Ya da soruyu başka türlü soralım: Auschwitz'deki çocukların birbirlerine "şiddet uygulamalarına" engel olarak, varolan şiddetin ortadan kalmasını sağlayabilir miydik?

Çocukların oyununa engel olarak dünyayı değiştirebilir miyiz? En başa dönecek olursak bu oyunu nasıl oynarız?

Paylaşma ve Dayanışmanın Büyülü Dünyası ÇOCUK KİTAPLARI

“ Uslu durmadığında azarlanan, hanımefendiliği beyefendiliği elden bırakmaması gereken çocukların sürüldüğü alan AVM’lerdeki yapay çim halılarla plastik kaydıraklar. Hem içerde hem dışarda aşılması hedeflenen çitler çocukları bekliyor.

İrem Gülser

Keşif eylemi her zaman büyüleyicidir. İnsanın kendi özünü inşa etme keşfi ise şüphesiz en cezbedici olandır her zaman. Günlük yaşamda kapitalizmin sıkıştırdığı her alandan bir şekilde sıyrılmak isteyen her insan, karşısına çıkan bir kitapta bulur kim olacağını yahut olduğunu; çıkış yollarından biridir bu. Bir yazarın kurgusuyla her ay başka bir kitabın rehberliğinde yaşamak, o kitapla yoldaş olmaktır.

Hal yetişkin için böyleyken kafasındaki bembeyaz sayfaya binbir türlü rengi yerleştirmeye hemen hazır ve hevesli çocuk için kitap okumanın yaratacağı gücün büyüklüğü tahmin edilemese gerek. Hele -anne karnını saymazsak- bir çocuğun en hızlı ve verimli yaş aldığı dönem ilk yıllarıdır. Dolayısıyla çocuğun ilk oyuncağı olan onu yetiştirenler kadar, kitaplar aracılığıyla kafasında üreyecek öğretiler de oldukça kritiktir.

Doğumumuzdan itibaren gerek aile kurumu gerekse eğitim sürecinde kendini meşrulaştıran; bencil, rekabetçi, hancı bireyler yetiştirmek isteyen devlet için toplumsal rolleri belirlemek açısından edebiyat, bilhassa çocuk edebiyatı kullanışlı bir kanal görevi görür.

Toplumsal aidiyetlerin nerede, nasıl, kimin tarafından yapılacağı doğduğumuz andan itibaren kafamıza bir şapka doğallığıyla takılıverirken bireyciliğe teşvik edilip her şeyi tek yapmaya özendiren çocuk, ancak otoritenin izin verdiği alanlar içinde kalıyor, kendine güvenli alanlar oluşturmayı edimliyor. Bir yandan elinde olanı paylaşmaktan saklayıp karşılıksız hiçbir şey yapmamayı/vermemeyi huy edinirken öteki yandan dışarısının her daim tehlikeli olduğu tembihleniyor, kendi biricik alanına hapsolüyor. Zaten halihazırdaki kapitalizm iştahıyla binaların dışında kendilerine yer bulamayan, dışarıya dediğimiz "kamusal" alana kendi başına çıkamayan çocukların ellerine bir de sorunlu kitaplar verdiğimizde, onları çıkmaza kendimiz itiyoruz. Uslu durmadığında azarlanan, hanımefendiliği beyefendiliği elden bırakmaması gereken çocukların sürüldüğü alan AVM’lerdeki yapay çim halılarla plastik kaydıraklar. Hem içerde hem dışarda aşılması hedeflenen çitler çocukları bekliyor.

Şu an hâlihazırda yayımlanan metinlerin çoğu ince eleyip sık dokunacak cinsten. Öncelikle er-

kek kitap karakterleri güçlü, kahraman, atik, inşa eden-oluşturan, tamir eden rollerinde çizilirken kadın karakterler tedirgin, korkak, uslu; eve dair her türlü işte uzmanlaşmış yahut buna teşvik edilen; ev dışındaki işlerde yardıma muhtaç olan rollere uygun görülüyor. Aynı sıkıntılı yapı hayvan karakterleri üzerinden yazılan metinlerde de mevcut. Dişi olan hayvanlar daha korkak betimlenirken dişi olmayan hayvanlar daha vahşi, cesur çiziliyor.

Halihazırda kendi anne babasında bu yerleşikleri görüyorsa hele, düşünecek aksi şeyler; üzerine gidebilecek yeni sorular vermeyen kitaplar okuyan çocuk, bu 'doğallığa' inanıyor. Dolayısıyla anne dediğinde gözünde ilk canlananlar bulaşık sesi, baba dediğinde direksiyon çeviren bir çift el.

Bizim kuşak mesela, kardeşi Arda denizde gemi yüzdürürken kurabiye yapıp oyuncak bebek arabası süren "Ayşegül Küçük Anne"yi kafamızdan nasıl atacak? Öğrenirken zorlandığımız, zorlandıkça reddettiğimiz rol bütünlerini kafamızdan atmamak, aksine ayırdına çabuk varıp ayıklayabilmek belki de en doğrusu. Ayıkladıkça da cesaretlenmek, yılmadan her türlü rengin yüz tuttuğu kitapları arayıp bulmak.

Bugün bu rollerin dışında tanımlanan kitap karakterlerini düşündüğümüzde aklımıza gelen en güzel çizilmiş örneklerden biri **Özgür**. Özgür ormanda doğup büyümüş bir kız çocuğu. Nasıl ormanda olduğunu bilmiyoruz. Kitabı okurken Özgür gibi hissediyoruz; doğadan kopmayı, ehlileşmeyi hiç istemiyoruz. Yaşamsal ihtiyaçlarını hayvanlardan, ormandan öğrenmiş Özgür’ü günün birinde insanlar buluyor ve hemen şehre getiriyorlar. Ona evde yaşamayı, giyinmeyi, temizlenmeyi, yemek yemeyi öğretmeye çalışıyorlar. Özgür’e göre ise bunların hepsi manasız ve saçma işler. O da kısa zamanda bunları reddedip özgür olduğu yere geri dönüyor. Özgür kitabında dikkatimizi en çok çeken şey Özgür’ü büyüten bir yol gösterici olmaması. Yani ailesiz, kendi kendini yetiştiriyor olması.

Biraz eskilere gidersek bize en umut verici karakterlerden biri elbette **Pippi Uzunçorap**. 1945 yılında yazılmasına karşın halen bizi etkileyebilecek en güzel kitaplardan biri olması, şüphesiz kafamıza çizilen her şeyi çok sağlam bir şekilde

yıkabilmesi. Keza Pippi gerçek anlamda da sağlam olan her şeyi yıkabiliyor çünkü dünyanın en güçlü insanı. Yukarıda sözünü ettiğimiz kitapların çoğunda çizilen uslu, oturaklı ve güçsüz kız çocuk karakterlerine muazzam bir karşı duruş niteliği sağlayan Pippi, Özgür ile benzer özelliklere sahip olarak ailesiz, her türlü otoriteye kafa tutuyor. Kendine özgü giyimi kuşamı, kendi yaşadığı ama istediği zaman sevdiği insanların girip çıkabildiği bir evi olan Pippi, kitabın içinde bize daima şunu söylüyor: Ben başımın çaresine bakabilirim!

Periler Dayanışmayı Anlatıyor kitabında ise karşılık beklemeden verdiğimiz ve ihtiyacımız kadarını aldığımız kolektif bir yaşama kollarımızı açıyoruz. Her perinin yapabildiği bir işin ucundan tuttuğu ve gün sonunda her şeyin dayanışmayla sürdürüldüğü bir dünya var karşımızda. Bu tür kitapların ayrıca bir öneme sahip olmasının nedeni, yazının başında bahsettiğimiz herkesin 'görevinin' baştan belli olduğu bir dünya çerçevesini çocuğun kafasında yıkabilecek olması. Aile dediğimiz şeyin herkesçe aynı insanlardan oluşmaya-acağına, olmaması ihtimaline; yaşamın kategorize edilemeyeceğine dair bir kitap.

"Papağan dumanı tüten kazana düştü. / Kazana tünemişti, başı döndü düştü. / Meraktan düştü, kazanın içinde boğuldu gitti." diyor kitabın başlarında Eduardo Galeano. Kitabı ismini veren **Papağan**, kitabın başında ölüyor, böylece kitap Papağan'ı geri getirme mücadelesine dönüyor. İlk önce ölüm ile baş etmeye çalışan karakterler, daha sonra Papağan'ı diriltmek için kendilerinden bir şeyler feda ediyorlar. Yitip giden Papağan, temsil ettiği birçok şeyle; geri dönerken de etrafındaki her şeyin dayanışmasıyla diriliyor. Galeano'nun kitabını devrimci kılan da budur.

Bugün yarın ve her daim; perilerin dayanışmayı anlattığı, karıncaların bir salyangoz kabuğunu paylaştığı, içinde bulunduğu duvarları yıkan iki karşı kıyıda hayvanların yıktığı tuğlaları birbirlerine köprü yaptığı bir dünyayı o bembeyaz sayfaya yerleştirmenin güzelliği değil midir yalnız çocukları değil bizi de büyüleyebilecek olan?

Sıkıştırıldığımız zamanı aşan en keyifli şey değil midir okurken düşlemek, düşlerken eylemek, eyleirken özgürleşmek?

Bechdel'in Ölçüsündeki Cinsiyetçilik

Bechdel, sinemada cinsiyetçiliği ölçmek için uygulanan bir test. Ama filmler bu testi geçse de geçmese de sonuç aynı.

Gizem Şahin

gizem@meydangazetesi.org

Oscar olarak bilinen Akademi Ödülleri, 24 Şubat'ta Los Angeles'ta düzenlenen bir törenle verildi. Bu yıl 91. kez verildi bu ödül, hemen hemen her yıl tartışmaları da beraberinde getirdi. Çoğu zaman ayrımcılığın ve cinsiyetçiliğin ödüllendirildiği seçimler oldu.

Bugüne dek Oscar alan filmlerin yarısından fazlası, filmlerde cinsiyet eşitsizliğini ölçmek için başvurulan bir test olan Bechdel Testi'ne göre sınıfta kalmış durumda.

Bechdel Testi, ismini, Alison Bechdel'in çizdiği ve 1985 yılında yayımlanan bir karikatürden alıyor. Karikatürde iki kadın sinemaya gitmeyi düşünüyor ama kadınlardan biri olan Mo Tesla karakteri, film seçimini yaparken 3 kurala uygun olmasına dikkat ettiğini söylüyor. Bu kurallar, karikatürde "filmde en az iki kadının olması, bu kadınların birbirleriyle konuşuyor olması ve bu konuşmanın erkekler hakkında değil başka herhangi bir konuda olması gerektiği" olarak anlatılıyor.

İşte sonradan Bechdel Testi ya da Mo Kanunu olarak isimlendirilecek olan testin kriterleri de buradan doğuyor. Yalnız ilk kural, filmdeki kadınların isimlerini bilmemiz de gerektiği şeklinde güncelleniyor ve öyle uygulanıyor.

Kadınları Erkekler Üzerinden Var Eden Filmler

Filmlerdeki kadınların durumuna ve konuşmalarına dayanarak cinsiyet eşitsizliği ile ilgili bir değerlendirme yapılıyor. Kadının aktif bir özne mi, yoksa erkekler üzerinden var olan bir nesne mi olduğu sorusuna cevap aranıyor.

Elbette yalnızca Oscar alan filmlere değil diğer filmlere de bu test uygulanıyor. Walter Hickey, 1970 ile 2013 yılları arasında çekilen ve gösterime giren 1794 filme bu testi uyguluyor ve sonuç tahmin edileceği gibi olumsuz,

büyük çoğunluk bu testi geçemiyor. Beklendiği üzere Rocky, Braveheart ya da Gladiatör gibi filmlerin yanı sıra Yüzüklerin Efendisi, Harry Potter da bu testi geçemeyenler arasında.

Değişik bir örnek olarak, bir korku-bilimkurgu filmi olan Alien (Yaratık) filmi Bechdel testini geçmişe benziyor. En azından filmde kahramanlardan Ripley ve Lambert yaratıklar üzerine bir konuşma yapıyorlar ve bu özellik ile testin 3 kriteri de "başarıyla" tamamlanıyor. Tabii yaratıkların erkek ya da kadın olduklarını görmezden gelerek!

Ama uzay üzerine bir başka bilim kurgu olan Star Wars (Yıldız Savaşları) filminde ise adları olan üç kadın karakter (Prenses Leia Organa, Beru ve Mon Mothma) olmasına rağmen film serisinin hiçbir bölümünde bu kadınlar kendi aralarında bir konuşma gerçekleştiriyorlar.

Kadınlar Konuşabilseydi Savaşlar Dururdu

Benzer biçimde Yüzüklerin Efendisi filminde Arwen, Eowyn ve Galadriel isimli kadın karakterler, filmin toplam 10 saati aşan serisinde hiç birbirleriyle konuşma imkanı bulamıyorlar! Kadınların, Orta Dünya'da bir yüzük yüzünden başlayan savaşları durdurmak için bir kez olsun bir araya gelmemeleri çok anormal değil mi? Bu durum da, filmin testi geçememesinin yanı sıra senaristin ve yönetmenin de cinsiyetçilik testinden geçemediğini göstermeye yetiyor.

Avatar filminde de iki kadının birbiriyle sohbet ettiği tek sahne Neytiri ile annesinin konuştuğu sahne. Ama bu sohbet Jack üzerine olduğundan Avatar da bu testi geçmeyi başaramıyor.

Bu test sonuçları, örneğin İsveç'te, film eleştirmenlerinin film değerlendirmelerinin de vazgeçilmezi haline geliyor. Gene bu testler televizyon dizilerine de uygulanabildiğinden İsveç

televizyonlarında Bechdel Testi kuşağı var ve belirli saat dilimlerinde yalnızca bu testi geçmiş film ya da dizilere yer veriliyor.

Genellikle kadın öyküleri çeken Sofia Coppola, ki kendisi Lost in Translation (Bir Konuşabilse) filmiyle En İyi Özgün Senaryo Oscar'ı da almış bir yönetmendir, İsveç'e kadar yayılan bu testi duymadığını söylüyor bir röportajında. Coppola, yönettiği The Beguiled (Kadın Affetmez) filmi her ne kadar Clint Eastwood'un 1971 yılında çektiği filmin kadın bakışından bir uyarlaması olarak takdir toplamışsa ve her ne kadar Coppola'nın hiç duymadığını söylediği Bechdel'den geçer not almış olsa da, öykünün orijinalinde ve filmin daha önceki versiyonunda yer alan siyah hizmetçi karakterine yer vermediğinden ırkçılık eleştirilerine maruz kalmıştı. Yani, bu film örneğinde olduğu gibi kadına bolca yer verilse, testi başarıyla geçmiş olsa da, hatta o filmi bir kadın çekse de, burada sistemin algısıyla hareket edilip edilmediği belirleyici oluyor.

Gerçekten de, 2008 yılında ilk Oscar alan kadın yönetmen Kathryn Bigelow, The Hurt Locker (Ölümcül Tuzak) filmiyle Bechdel Testi'ni geçemediği gibi, Irak'ı işgal eden ABD'nin politikalarına uygun bir öykü ve kahraman askerler ile sistemin erkek bakışından başka bir yerde durmadığını göstermiş oldu.

1929'dan bu yana verilen Oscar'ın kime gideceğini belirleyen Akademi Jürisi, sinema sektöründe bugüne dek pek çok başarılı işler çıkarmış kadınları hep yok saydı, görmezden geldi. Aslında benzer bir test bu jüriye ve hatta sektörde çalışanlara uygulansa, çıkacak sonuç hiç de şaşırtıcı olmayacaktır.

Elbette yalnızca Oscar değil diğer büyük festivallerde de, ödüller almış pek çok film bu testi geçemiyor. Ama işin ilginç kısmı, alternatif ya da başarısız olarak nitelenen filmlerin ço-

ğunda da benzer durum yaşanıyor. Bu ayrımcılığı yalnızca film endüstrisine endekli okumak da yanıltıcı. Yani ayrımcılık ince ince her yere yayılmış, herkese sızmış durumda. Bu kadar çok tekrarlanan bu durumu kabullenmek oldukça kolaylaşıyor.

Kadınlar Filmlerde de Yaşamda da Yok Sayılıyor

Oysa Virginia Wolf'un "kadınların olmadığı, yok sayıldığı bir edebiyat ne kadar da kuru olurdu, ne Hamlet Hamlet olurdu, ne de Sheakespeare Sheakespeare" sözündeki gibi, bu durum böyle süreceksin olursa filmler film olmaktan çıkacaklar; çünkü kadınların olmadığı, konuşmadığı, düşüncelerini ve duygularını paylaşmadığı hikayeler ne kadar da kuru!

Son yıllarda tacize uğrayan ya da katledilen kadınların sayısındaki artışla, televizyonlarla evlerimizde, mobil cihazlarla hayatımızın her anına giren film ve dizilerdeki kadın temsilleri arasında belli bir ilişki var elbette. Filmlerde kadınlar sürekli olarak konuşmayan, repliği olmayan, arkadaşı olmayan ve hatta adı dahi olmayan karakterler olarak resmedildikçe gerçek yaşamdaki kadınların da adı siliniyor, görünmezleşiyor. Duygusuz, düşüncesiz nesnelere dönüştürülen kadın imgesi, ona yapılan saldırıların da bir gerekçesi ya da mazereti oluyor.

Bu test, filmlerdeki cinsiyet eşitsizliği meselesini çözmeye yetmiyor. Ama bu konunun en azından tartışılmaya açılmasının önemli olduğu düşüncesi de mevcut. Tabi yalnızca bu testin sonuçlarına bakarak filmleri ya da dizileri değerlendirmek bizi çoğu zaman yanlış yargılara da ulaştırabiliyor. Örneğin Disney yapımı ve kadınların hep prenses olduğu, buram buram cinsiyetçilik fişkıran filmler bu testi rahatlıkla geçiyor! Bu da aklımıza, acaba bu testi Disney destekliyor mu sorusunu getiriyor. Kim bilir!

DAYANIŞMAYLA
GÜÇLENMEK

ROMA

"Sonunda, insan muamelesi gördüğü bir yer bulmuştu. Birkaç gün içinde, ayrıldı. Hoşuna gitmeye başlamıştı."

Meltem Çuhadar

meltem@meydangazetesi.org

Uluslararası Hizmetçiler Günü vesilesiyle 2012 yılında yazdığı bu şiirinde Eduardo Galeano, Latin Amerika'nın fakir, siyah, yerli yani bütün ezilen kimliklerini sırtlarında taşıyan hizmetçi kadınları için oynamıştı kalemini. Ondan altı yıl sonra üçüncü dünyada ekonomik olarak ezilenin de ezilene sınıflarına mensup; ten rengi farklı diye, konuştuğu dil farklı diye sürekli yok sayılan; nefret edilen ve böylece sömürülen milyonları, başka birinin de dikkatini çekti. Sadece Meksika'daki 18 milyonun hikayesi, Alfonso Cuaron'un perdesine yansıdı geçtiğimiz yılın son çeyreğinde.

Gravity (Yerçekimi), Harry Potter Serisi (Harry Potter ve Azkaban Tutsağı) gibi popüler yapımların yönetmeni Alfonso Cuaron'un Latin Amerika meselesini gündem ettiği ilk filmi değil Roma. Daha öncesinde "Y tu mamá también" (Anneni de) adlı 2001 yapımı filminin de arka planını oluşturan Meksika'daki sosyo-politik atmosfer, bir anlamda zamanında En İyi Yönetmen Akademi Ödülü'nü kazanan ilk Latin Amerikalı olarak tarihe geçen yönetmenin içinden çıktığı toplum gerçekliklerine ilişkin de bir vefa borcu olarak okunabilir.

Roma, şimdiye kadar çektiği filmlerdeki mesaj verme kaygılarının yanı sıra, yönetmen için bir hayli kişisel bir nitelikte olmasıyla öne çıkıyor. Çocukluk yıllarında deneyimlediği yaşam, ilişkilendiği insanlar, istekleri ve heyecanları Roma'yı bir hayli kişisel bir anlatım yapıyor. Filmin ilk sahnelerinde astronot kıyafetleriyle oyun oynayan Pepe, bu göndermelerin doğrudan cisimleştiği ilk örneklerden biri. Çocukluğundan beri astronot ya da sinemacı olmak isteyen Cuaron'un, ilk gençlik yıllarına gönderdiği ilk selam.. Roma, kişisel olmasına kişisel, ancak 1970'li yıllar Meksikası da bir hayli politik bir atmosfere sahip olduğundan olsa gerek, yönetmenin bu filmi ister istemez politik yorumlar yapmaya müsait bir düzleme geçiyor.

Dayanışmayla Güçlenen İki Kadın: Cleo ve Sofia

Filmde hikayesini izlediğimiz iki kadın Cleo ve Sofia farklı toplumsal sınıflardan, farklı hayat deneyimlerinden kopmuş ancak kadın olmanın onları bir araya getirdiği benzerliklerle hikayeleri ortaklaşan iki ayrı insan. Cleo, Sofia ve eşi Antonio'nun evinde hizmetçilik yaparak hayatını kazanıyor. Yoksul bir ailede büyümüş, yaşamak istediği yaşantıya bir türlü ulaşamamış bir ezilen. Sofia ise dört çocuğuna bakan Cleo'nun yanı başında içinde bulunduğu adaletsizliğin farkında olan, ancak durumu kabullenmiş bir karakteri simgeliyor. Cleo'yla kurduğu ilişki ve ortaklaştıkları deneyimler, onları birbirlerine daha çok yaklaştırarak Sofia'nın farkındalığının artmasına olanak sağlıyor.

Film üzerine yapılan yorumlar, bu durumun söz konusu adaletsizli-

ğin farkındalığını oluşturmak amacıyla yoğunluklu bir şekilde üzerinde durulduğu noktasında hemfikir. Sofia'nın farkındalık edinme süreci, filmde göze parmak bir şekilde sunuluyor. Cleo'nun hamile olduğunu öğrenen Sofia, onun kaç yaşında olduğunu soruyor. Birlikte yaşadığı insanın yaşını dahi bilmeyen Sofia'nın ev içi ilişkilerindeki pozisyonunu farketmesi, filmin üzerine kurulduğu yapının önemli bir parçası. Anlatımın bu şekilde olması, Cuaron için bilinçli bir tercih.

Sonrasında başka birine aşık olan eşi tarafından terk edilen Sofia'nın dönüşüm süreci hızlanıyor. Cleo'nun hamile kaldığı sevgilisi tarafından, Sofia'nın ise evli olduğu eşi tarafından uğradığı ihanet, iki kadının hayatını birlikte yeniden kurmalarına yol açan, onların sonraki hayatlarını değiştiren temel dönüştürücü güç haline geliyor. Yönetmenin bu yöntemle kadın dayanışmasını, farklı alanlardaki ezen-ezilen olma durumunu çözen bir formül olarak gösterme çabasının olduğu çıkarımı yapılabilir. Kimseye ihtiyaç duymayan iki kadının birbirleriyle omuz omuza hayatı yeniden kurabilmelerinin tarafını tutan bir anlatım, zamanla onların yaşadığı dışsal sorunları çözmeye çalışan da bir araç oluyor. Gelelim filmin anlattığı bu özel hikayeyi üzerine kurduğu toplumsal sorunlara...

Meksika'da Devlet, Faşizm ve Şiddet Sarmalında Kadın Olmak

Filmde şiddet vurgusunun somutlaştığı sahneler mevcut. Bu sahnelerin birbiri ardına veriliyor olması, Meksika toplumunun o dönemde şiddetle iç içe olan kültürünü yansıtıyor. Orta yaşlı, zengin aileler ellerinde silahlarla ormana atış talimi yapmaya giderken genç ve yoksul erkekler militer bir düzende bir araya gelmiş çetelerle, spor adı altında ellerinde uzun sopalarla dövüş eğitimi alıyor.

Cleo birlikte olduğu erkek Fermin'le son kez konuşmaya gittiğinde bir sahneyle karşılaşılıyor. Gerçekleşecek saldırılara hazırlanan yüzlerce kişiyi eğiten dövüş eğitmeni, gözleri kapalı halde yapılan bir duruşun talimini yaptırıyor. İçleri nefretle, öfkeyle dolmuş erkeklerin hepsi bu sa-

kin hareketi yapmakta çuvallarken ortamda tek yapabilenin Cleo olduğunu görüyoruz. Bu sahne bize Cleo'nun aslında kendisi üzerinde kurulmaya çalışılan baskılara inat nasıl ayakta kaldığını, güçlü bir karakter olduğunu hissettiriyor.

1968'in Gerçekliğiyle 1971'e Bakmak

1968'de gençlik hareketlerinin dünyayı sarıp sarmaladığı, mücadeleyi farklı bir eksene çekmeye başladığı günlerde dünya muhalefetinin geçirdiği dönüşüm Meksika'daki toplumsal muhalefeti de etkiliyor. Meksika'da da başlayan bu isyan dalgası yolsuzluk olayları, değiştirilen eğitim programı vb. konulara ilişkin yükselen tepkiyle devlet şiddetinin muhatabı haline geliyor. 2 Ekim 1968'de başkent Plaza de las Tres Culturas'da gerçekleşen mitingde, onbinlerce kişi devlet şiddetine karşı bir araya geliyor. Dönemin Dirty War (Kirlili Savaş) olarak adlandırılan kavramıyla açıklanan devlet politikasının bir parçası olan bu katliamda yüzlerce genç keskin nişancıların açtığı ateş sonucu katlediliyor.

Aradan çok geçmeden, 3 yıl sonrasında devlet şiddetini artarak sürdürüyor. Birkaç sene önce bu savaşı kendi güçlerini kullanarak açığa çıkaran devlet, 1971'te filmde de gösterilen, Fermin'in üyesi olduğu Los Falcones adlı grubun gerçekleştirdiği Corpus Christi Katliamı'yla devam ediyor. 10 Haziran 1971 tarihli bu faşist saldırıda -devlet kayıtlarda dört kişi gösterse de- yüzlerce öğrenci yaşamını yitiriyor. Meksika tarihi için bir dönüm noktası olan bu olaylar, insan hakları eylemcisi Sergio Aguayo'nun yorumuyla "gençler için silahlı mücadeleden başka çarenin kalmadığı" bir boyuta geçiyor. O güne kadar "demokratik" yollarda ısrarcı olan Meksika toplumsal muhalefeti katliamlarla ehlileştirilmeye çalışılmasının ardından, deneyimlediği acılar ölçeğinde, devlete karşı bir refleks geliştirmeye başlıyor. Cuaron için vefa borcu olan kısım biraz da burası. Meksika'da doğan, büyüyen ve sinemacı olarak Hollywood'a filmler yapan bir yönetmenin sorumluluğunu yerine getirmekten öte bir şey değil yaptığı.

Alfonso Cuaron'un iki kadından yola çıkarak devlet şiddetini, ezen ezilen ilişkisini gözler önüne seren bu filmi, sinemadaki yaygın bir alışkanlıktan dolayı akla başka soruları da getiriyor. Sinemada, gençlik yıllarında etrafında olup biten toplumsal olaylara ilişkin göndermeli filmler çekmek yaygın bir alışkanlık. Roma filmi, coğrafyamızda da son günlerde gündem olan bazı yönetmenlerin devlet ağızıyla benzeri örnekler verdiği düşünüldüğünde, politika/kültür-sanat arasındaki ilişkiye farklı bir alternatif sunuyor. 8 Mart için hazırladığımız bu sayımızda Roma, kadın dayanışmasının; erkek iktidarın hem evde hem de sokaktaki yansımalarına karşı nasıl mücadele ettiğini göstermesi için güzel bir araç olabilir.

OTORİTE, HİYERARŞİ VE CİNSİYETÇİLİĞİN OLMADIĞI BİR KOLEKTİF KUÇE YEMEK KOLEKTİFİ

Taksim'in dar, dolambaçlı sokaklarından birinde Kuçe Yemek Kolektifi. İşlemeli perdeleri, nostalji havası yaratan masa ve sandalyeleri, bir halat yardımıyla aşağı yukarı hareket eden asansörü olan; mor renkli dövizin, etkinlik afişlerinin, kooperatif-kolektif üretimi ürünlerin duvarları süslediği sıcak bir mekan. Mekanın sıcaklığı ve çayın sıcaklığı ile beraber alt katta bulunan mutfakta kolektifin bireyleri Özlem ve Emel ile kolektif deneyimi ve işleyişi üzerine güzel bir sohbet gerçekleştirdik.

Kuçe Yemek Kolektifi, 15 Aralık 2017 tarihinde dört kadının fikriyle pratiğe geçti. Kolektif fikri, 23 yıllık lokanta geçmişi olan bir mekanın devredilme gündemiyle başlamış. Birbirlerini sokaklardaki eylemlerde ve çeşitli etkinliklerde tanıyan bu dört kadın, çok kısa sürede karar vererek ortaya para yerine emek koyarak ve mekan sahibi olan kadın arkadaşları dahil olmak üzere daha birçok dostunun, arkadaşının dayanışmasıyla mekanı devralmışlar.

Özlem, kolektif olma yolculuğunun başlangıcını "Daha önce kolektif deneyimi olan olmayan, mutfak deneyimi olan olmayan vardı. Birimiz topraktan, bitkilerden; kimimiz başka şeylerden anlıyordu. Birbirini farklı noktalardan tamamlayan 4 kişi başladı bu yola." şeklinde ifade ediyor.

Peki ya İsim? Neden Kuçe?

Özlem "Sonra isim ne olacak diye konuşmaya başladık. Rosa mı olsun? Köstebek mi olsun? Kimimiz politik olsun ama ne olsun diye düşünüyorduk. Daha önce burada mutfakta çalışan Meryem'le telefonda konuşurken kuçe gibi bir şey dedi. Dikkatimizi çekti, ne demek dedik Kuçe. Göç yolu dar sokak anlamını taşıyor dedi. Sesi, anlamı oldukça hoşumu-

za gitti. Kuçe kelimesi Kürtçe'de var, Azerice'de var; Ortadoğu'daki birçok sese yakın. Boşnakça ve Hırvatça'da ise ev anlamını taşıyor. İstanbul bir göç yolu, göçmenlerin çokça yaşadığı bir yer; özellikle de Taksim. Ve kuçelere su serpmişem" deyip gülererek anlatıyor Kuçe isminin hikayesi.

Kolektifin İşleyişi, Karar Alma Süreçleri, Kolektife Katılım Nasıl Gerçekleşiyor?

Onlarca kolektifin bir parçası olmak karşılıklı hassasiyetlere dayanıyor. Manifesto misali bir metin hazırlamışlar. "Hiyerarşi, otorite, cinsiyetçilik karşısında ortaklaşmak önemli. Bu paralelde kolektif sorumluluk alabilecek ve bu kolektif ilişkilerin bir parçası olabilecek herkese açık Kuçe." diyor Özlem. Sorumluluk onlar için önemli çünkü kolektifin asıl amacı bağımsız ekonomik bir model oluşturabilmek. O yüzden işleyişinin sağlanabilmesi açısından buraya dahil olan birinin bu sorumluluğun farkında olması gerekiyor.

"Bizim gibi yaşayan ve üreten insanlarla bir araya gelerek mikro yaşam formu kurmak istiyoruz. Bu aynı zamanda yaşamın kendisi olduğu için yaşama dair meselelerde söz üretmeyi sağlıyor. Konsensus ile karar alma ve birçok kolektif toplulukta olduğu gibi biz de toplumda ötekileştirilen kimlik mücadelelerine dair söz üretme gibi değerler ile bu beraberliği sürdürüyoruz." Özlem ve Emel bu sözleriyle Kuçe'nin salt ekonomik bir beraberlik olmadığını anlatıyor bize. Aralarında mekana gelip yemek yiyen, daha sonra destek olan, sonrasında ise kolektifin bir parçası olan arkadaşları var.

Kuçe Yemek Kolektifi'nde bir mutfak grubu bir de destek grubu bulunuyor. Mutfak grubu kolektifin doğrudan parçası olan haftalık karar alma sü-

relerine dahil olan, kolektifin stratejik kararlaşmalarını sağlayan kolektifin bireylerinden oluşuyor. Destek grubu ise doğrudan ekonomik ve sosyal olarak kolektifin bireyi olmayan ama kolektifin işleyişi ve ihtiyaçları noktasında kolektif ile dayanışma ilişkisi içinde olan bireylerden oluşuyor.

Kuçe, bireyler arası ekonomik paylaşım konusundaki tartışmalarını halen sürdürüyor. Çünkü kolektif 1 yıl boyunca sadece kendi masraflarını karşılayabiliyor. Taksim'in her geçen gün boşaldığı, insanların daha farklı merkezlere yöneldiği bir süreçte açılan kolektifin ekonomik zorluklar yaşaması bizleri şaşırtmıyor. Emel "Kar esas mesele olmasın. Biz klasik bir esnaf haline bürünmeyelim. Bunu da nasıl yapabiliriz? Çok parası olmayanların yemek yiyebileceği ucuz bir yer olsun istedik. Biz kendimiz de buraya hiç yeni bir şey almadık. Çoğu malzeme ikinci el üründü. Burada bizim gibi insanların yemek yiyebileceği uygunluğu yaratmak istedik. Özellikle sağlıklı gıda eşittir zengin, parası olan ikilemini kırmak istedik. Dünyadaki farklı modelleri inceledik. Kazanç sağladığımızda buranın devamlılığı, kooperatif gibi projelere yatırmak düşüncesi var. Kendi yaşamlarımızı buradan devam ettirmek önemli." diyerek aslında kolektif oluşumların diğer şirketleşmiş işletmelerden farkını gösteriyor bize.

Kuçe Yemek Kolektifi, yemeklerinde kullandığı malzemeyi küçük üreticilerden, kooperatiflerden, kendisi gibi kolektif olan üreticilerden alıyor. Sebzeleri ise ekolojik pazarda çalışan ve onların destek grubunda yer alan bir arkadaşlarının dayanışmasıyla kolektife geliyor. "Bu bizim için önemli değer. Böyle değerleri ortaya koyduğumuzda bu karı etkiliyor ama bu değeri yaratmak bizim için daha önemli. Bunu yapmak zor

çünkü bunu yaparken kapitalist bir modele dönüşme tehlikesini görmek lazım. Ki böyle modeller Avrupa'da var. Bizim için bağımsızlık önemli. Bize Kosgeb önerdiler, biz istemedik. Mekanı fon üzerine kurmak istemedik." Emel ve Özlem bu sözleriyle dayanışma ekonomisiyle çıktıkları bu yolda ne ile yan yana durup ne ile karşı karşıya durduklarını vurguluyorlar.

"Dışarıda hayat çok hızlı. İnsanların kafasında bir yerden hizmet alırken veya mailden cevap alırken hızlı geri dönüş alma beklentisi var. Biz ise kolektif yapımızdan ötürü konsensus ile karar alıyoruz ve bu hızın dışında birbirimizi ikna etmek veya bir kararı içselleştirmek için zamana ihtiyaç duyuyoruz. Dışarıdaki hız ile buradaki yavaşlığı dengeleyebilmek zor. Birlikte karar almak ve bir pratik yaratmak için süre lazım." sözleriyle onları kolektif olmalarından ötürü zorlayan bir durumu tariflemeye çalışıyorlar.

Özellikle paylaşmamızı istedikleri bir durum var. "Biri geliyor yarın ödevim var. Sizinle görüşmek istiyorum, diğeri mail atıyor şu zamana kadar şunu hazırlamam lazım. Biz de birlikte karar alıyoruz ve öyle hemen o anda dönüş yapamıyoruz. Ki bu tarz konularda otonom ve kolektif oluşumlara öncelik tanıma gibi bir kararımız da var. Alternatif ekonomiler, kolektif yapılar ile ilgilenen genç arkadaşların olması mutlu ediyor fakat onlara istediklerini verecek hız burada yok!"

Keyifli sohbetimiz birbirimizi tanımanın ve anlamının mutluluğu ile sonlanıyor. Kuçe Yemek Kolektifi, sıcak yemeklerini yemeye ve kolektifi tanımak, görmek isteyen herkesi sohbet etmeye çağırıyor. Taksim'e giderseniz o küçük, dar, göç yolundan geçmeyi unutmayın!